NÄTUNIVERSITETETS STUDENTNYTTA

- slutrapport I från en 3-årig utvärdering

Gunilla Mårald & Pernilla Westerberg

Umeå Centre for Evaluation Research
Evaluation Reports No18 December 2006

UCER is an international research centre at Umeå University. The centre conducts evaluation research and provides postgraduate teaching and research training in evaluation.

UCER performs independent high-quality evaluations. The centre also develops the methodology of evaluation and designs evaluation systems.

UCER is governed by a Managing Board and supported by an international Scientific Advisory Group of distinguished researchers.

To order Evaluation and Research reports please contact:
Umeå Centre for Evaluation Research, Umeå University
SE-901 87 Umeå, Sweden

Phone: +46 (0)90 786 65 98
Fax: +46 (0)90 786 60 90

Umeå Centre for Evaluation Research

Research Reports No 18

Umeå Centre for Evaluation Research
Umeå University, Sweden

ISSN 1403-8056
ISBN 978-91-7264-244-7

© UCER Gunilla Mårald & Pernilla Westerberg
Printed at the University Printing Office 2007

Nätuniversitetets studentnytta

– slutrapport I från en 3-årig utvärdering

Gunilla Mårald
Pernilla Westerberg

Umeå Centre for Evaluation Research
Research Reports No 18, December 2006

Förord ... 8
Sammanfattning ... 10
Summary ... 12
1 INLEDNING ... 14
1.1 Syfte och frågeställningar ... 15
1.1.1 Begreppet studentnytta ... 16
1.2 Rapportens disposition ... 19
2 BAKGRUND ... 20
2.1 Sveriges nätuniversitet ... 20
2.1.1 Nätuniversitetets utbildningsutbud ... 23
2.2 Utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta ... 24
3 NÄTUNIVERSITETETS STUDENTER ... 26
3.1 Studenterna i Sverige ... 26
3.2 Statens ambitioner: Social och etnisk mångfald i högre utbildning ... 28
3.3 Nätuniversitetets studenter höstterminen 2003 ... 30
3.3.1 Kön, ålder och barn ... 31
3.3.2 Från nybörjare till återvändare ... 32
3.3.3 Mindre social snedrekrytering i distansutbildning ... 33
Högskolenybörjarnas sociala bakgrund ... 35
3.3.4 Nationell bakgrund ... 36
3.3.5 Nätuniversitetet bidrar till bättre geografisk spridning ... 37
3.4 Sammanfattning ... 39
4 STUDENTNYTTA UR STUDENTERNAS PERSPEKTIV ... 42
4.1 Motiv ... 43
4.2 Olika aspekter av nyttan med och värdet av Nätuniversitetet ... 47
4.2.1 Information av avgörande betydelse ... 47
4.2.2 Nätuniversitetet – med och för nybörjarstudenter ... 49
4.2.3 Läraren – oumbärlig i IT-stödd distansutbildning ... 52
Lärarroller i IT-stödd distansutbildning ... 53
Närvaro och återkoppling centralt ... 56
4.2.4 Kurskamrater – pedagogiskt och socialt stöd ... 58
4.2.5 Fysiska sammankomster ... 61
4.2.6 Teknik och IT-stöd ... 65
4.2.7 Övriga utbildningsstöd ... 71
4.2.8 Kunskaper och färdigheter ... 74
Examination – en viktig del av den högre utbildningen ... 77
4.2.9 IT-stödd distansutbildning – bra och mindre bra ... 80
4.3 Studieavbrott ... 84
4.4 Avslutning ... 87
5 STUDENTNYTTA UR ARBETSGIVARES OCH LÄRARES PERSPEKTIV ... 90
5.1 Arbetsgivares syn på IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet ... 90
5.2 Lärares syn på IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet ... 93
5.2.1 Lärarna om nybörjarstudenterna ... 95
5.2.2 Lärarerfarenheter av IT-stödd distansutbildning ... 96
5.3 Avslutning ... 99
6 SAMMANFATTNING AV KAPITLEN 3, 4 OCH 5 ... 102
6.1 Nätuniversitetets studenter ... 102
6.2 Studenters upplevelser av nyttan med Nätuniversitetet ... 104

6.3 Nätuniversitetets studentnytta – ur arbetsgivares och lärares perspektiv..... 109
6.4 Slutsatser..... 111
7 AVSLUTANDE DISKUSSION 112
Referenser..... 118
Bilaga 1 Delstudier i UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta...... 122
Bilaga 2 ”Studentnytteenkätens” genomförande och metodologiska reflektioner .....124\\
Bilaga 3 Tabeller från ”studentnytteenkäten”.....126\\

Förord

Denna slutrapport är den första av två som sammanfattar och analyserar huvudresultat från ett treårigt utvärderingsprojekt kallat ”studentnyttan med IT-stödd distansutbildning” inom Nätuniversitetet. Utvärderingen har gjorts på uppdrag av Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning (tidigare Myndigheten för Sveriges nätuniversitet). Huvuduppdraget har varit att utvärdera hur studenter upplevt nyttan och värdet av IT-stödda distansutbildningar och olika former av utbildningsstöd. Det är detta som föreliggande slutrapport främst handlar om. Inom projektet har 17 delstudier genomförts och lika många arbetsrapporter producerats. Utvärderingens olika delstudier har utförts av forskare knutna till Centrum för utvärderingsforskning (UCER) vid Umeå universitet, samt några forskare verksamma vid Örebro universitet och Högskolan i Kalmar. Huvudförfattare till föreliggande slutrapport är fil dr Gunilla Mårald. Samtliga rapporter kan laddas ner från UCERs hemsida
http://www.ucer.umu.se/Utvärdering/projekt/natuniv.html.

Utvärderingen har följts av en referensgrupp[1] bestående av forskare, administratörer och studenter med kunskap om och erfarenheter av högre utbildning och IT-stödd distans-utbildning. Vi vill särskilt tacka medlemmarna i referensgruppen för alla värdefulla synpunkter och samtidigt understryka att eventuella fel och brister i rapporten kan bara författarna lastas för.

Det bör framhållas att utvärderingen har genomförts under en period då Nätuniversitetet introducerades och likaså att utbildningsformen ”IT-stödd distansutbildning” under tiden som utvärderingen pågått har utvecklats till en etablerad studieform. Det är med andra ord en pågående verksamhet som utvärderas och utvärderingen har också haft ett underliggande formativt syfte. Delstudierapporter har presenterats löpande under projektet i syfte att ge underlag för förbättringar. Några studier har tillkommit som ett resultat av iakttagelser och erfarenheter som har gjorts under utvärderingsprocessen. Sammantaget hoppas vi att de slutsatser och lärdomar som presenteras i rapporten kan bidra till en ökad förståelse för studieformens möjligheter och begränsning när det gäller att anpassa den till olika studerandegruppers behov. Och likaså att den kan komma till användning när olika typer av beslut ska fattas för att utveckla IT-stödd distansutbildning.

Umeå december 2006

Anders Hanberger
Projektledare för utvärderingen

[1] Referensgruppen består av: Anna Cederlund studeranderepresentant från Umeå universitet, Gunnar Grepperud professor i pedagogik vid Tromsö universitet, Åke Grönlund professor i informatik vid Örebro universitet, Bo Hidén universitetsråd vid Karlstads universitet, Ove Karlsson Vestman professor i pedagogik vid Mälardalens högskola, Per Anders Strandberg studeranderepresentant från Linköpings universitet. Under de första åren ingick Kjell Gunnarsson förvaltningschef vid Malmö högskola i referensgruppen, som senare ersattes av Bo Hidén.

Sammanfattning

I rapporten sammanfattas och diskuteras ett 3-årigt utvärderingsuppdrag där syftet varit att utvärdera studentnyttan med den IT-stödda distansutbildning som genomförs inom ramen för Sveriges nätuniversitet. Utvärderingen har genomförts vid Centrum för utvärderingsforskning vid Umeå universitet (UCER) på uppdrag av Myndigheten för Sveriges nätuniversitet. Syftet med föreliggande rapport är att beskriva och analysera hur studenter upplever värdet/nyttan av att delta i IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet och hur de upplever värdet/nyttan av olika utbildningsstöd som de möter under utbildningen.

Det föreligger i vissa avseenden stora skillnader mellan studenter inom den reguljära utbildningen, studenter inom traditionell distansutbildning respektive studenter i IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet. Men inte heller de studenter som läser inom Nätuniversitetet utgör en homogen grupp. Statistiken från höstterminen 2003 kan tolkas så att man via Nätuniversitetet inte bara når fler studenter utan också delvis andra studenter än den reguljära utbildningen på campus. Den stora grupp av studenter som kombinerar studier inom Nätuniversitetet med reguljär utbildning liknar dock i många avseenden de reguljära studenterna.

För de studenter där det var betydelsefullt att det var en utbildning som gick på distans med IT-stöd var det framförallt möjligheten att studera i sin egen takt, att de inte kunde studera på något annat sätt på grund av arbetet samt att studenterna bodde långt från närmaste studieort som var av betydelse. Det framkom attityder om att IT-stödd distansutbildning lämpar sig mindre väl för nybörjarstudenter. Kontakten med lärarna upplevs av många studenter som viktigare på IT-stödda distanskurser än på campuskurser. Centralt i kommunikationen mellan lärare och studenter upplevdes vara närvaro och återkoppling. Ett mått på hur flexibla utbildningarna är om det förekommer (obligatoriska) fysiska sammankomster eller ej. Både studenter och, framförallt, lärare upplever att det finns en risk för att fusk ska förekomma om examinerande inslag genomförs över nätet. Att förlägga examinationerna till campus riskerar dock att minska flexibiliteten och tillgängligheten.

Det fanns en positiv grundsyn på IT-stödd distansutbildning; såväl till att rekrytera studenter med en IT-stödd programutbildning som gått på distans, i bagaget, som till att använda studieformen för fortbildning/vidareutbildning av den egna personalen, bland de intervjuade arbetsgivarna. Den formella behörigheten var det som framförallt tillmättes betydelse av de intervjuade arbetsgivarna. Hur studenten bedrivit sina studier (studieform) eller var studenten bedrivit sina studier (studieort) tillmättes däremot inte någon betydelse.

De flesta lärare har en positiv grundinställning till studieformen och de möjligheter den innebär. Den mer flexibla studieformen upplevs vara av stort värde för studenterna, bland annat för studenter från nya grupper i samhället och för studenter som är bundna till sin hemort. Det framkom emellertid bland lärarna attityder om att alla utbildningar/ämnen inte kan ges på distans med IT-stöd. En del lärare menade att fysiska sammankomster är nödvändiga för att upprätthålla utbildningens kvalitet. Bland en del av de lärare som undervisar på IT-stödda distansutbildningar verkar det finnas föreställningar om att kvaliteten i vissa avseenden är lägre i den utbildning som ges på distans med IT-stöd. En del lärare menar emellertid att kvaliteten är högre i en utbildning som går på distans med IT-stöd.

Abstract

This document summarizes and discusses a three-year-long commissioned evaluation, the purpose of which is to assess the benefit for students of the ICT support linked to the distance education carried out within the framework of the Swedish Net University. The evaluation has been accomplished by UCER (Umeå Centre for Evaluation Research) Umeå University on behalf of the Swedish Net University Agency. The purpose of the present document is to describe and analyze how students experience the benefit/ usefulness of participating in ICT supported distance learning within the framework of the Swedish Net University and how they assess the value/usefulness of different kinds of educational support which they encounter during their university education.

In some respects there are substantial differences between students belonging to the regular university education, students of the traditional distance education, and students of the ICT-supported distance education within the framework of the Swedish Net University. Nor do the students who study within the Net University form a homogenous group. Statistics from the autumn of 2003 allow for an interpretation that the Net University not only reaches more students but also partly different students from those on Campus. However, the large group of students who combine studies at the Net University with regular studies are in many respects similar to the regular students. For those students to whom it was important that it was distance tuition combined with IT support it was above all the possibility of studying at one's own pace, that they were prevented from studying in any other way due to their jobs and finally that they lived at a long distance from the nearest university town that mattered. Opinions were voiced indicating that IT supported distance tuition was less suitable for novices. Students on the net courses feel that the contact with the teachers is more important than on Campus. Presence and feedback were felt to be very central to the communication between students and teachers. A measure of the flexibility of the tuitions is whether there are compulsory meetings or not. Both students and teachers above all feel that there is a risk of cheating if parts of the examination are carried out via the internet. However, to locate the examination on Campus endangers the flexibility and accessibility of the net courses.

Among the interviewed employers there was a positive basic outlook on ICT supported distance education; both to recruit students who already had an ICT supported program education as distance tuition, and to use net courses for in-service training/further training of their own personnel. The formal competence was above all what was evaluated among the interviewed employers. How the students had studied (on campus or distance courses) and where (location) they had studied were of no concern.

Most teachers had a positive basic outlook on this kind of studying and its potential. This more flexible kind of studying is regarded as a great asset to the students, among others students from new groups in society or students confined to their home towns. However, views were voiced among the teachers that not all programs /subjects could /should be taught as net courses with ICT support. Some teachers claimed that physical meetings were necessary to uphold the quality of the education. Among some of the teachers who taught at distance tuition with ICT support there seem to be notions that in some respects the quality is inferior in distance courses with ICT support. Other teachers, however, claim that the quality is superior at distance courses with ICT support.

1 INLEDNING

I denna rapport sammanfattas och diskuteras ett 3-årigt utvärderingsuppdrag där syftet varit att utvärdera studentnyttan med den IT-stödda distansutbildning som genomförs inom ramen för Sveriges nätuniversitet. Utvärderingen har genomförts vid Centrum för utvärderingsforskning vid Umeå universitet (UCER) på uppdrag av Myndigheten för Sveriges nätuniversitet[2].

Satsningen på Sveriges nätuniversitet är en stor satsning inom den högre utbildningen. Ambitionerna är att öka omfattningen av IT-stödd distansutbildning och att öka tillgängligheten till densamma för olika grupper av studenter. Det är av stort värde att följa upp denna utbildningssatsning och relatera den till de ambitioner som fanns bakom etablerandet av Sveriges nätuniversitet. Det är särskilt viktigt att ta reda på hur olika grupper av studenter upplever värdet och nyttan av att delta i IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet.

De utbildningar som erbjuds som distansutbildningar med IT-stöd kan betraktas som en del av den transformering av högre utbildning som pågår. I bilaga 10 till Långtidsutredningen lyfts ett antal trender inom utbildningsområdet fram som kan förmodas påverka utbildningsnivån och studiedeltagandet i den svenska befolkningen. En av dessa trender är flexibiliteten i tid och rum.[3] I propositionen *Den öppna högskolan* understryks att tillgängligheten till högre utbildning måste förbättras.[4] Oavsett var man bor, och hur den individuella livssituationen ser ut, skall den högre utbildningen finnas tillgänglig. Den högre utbildningen skall frigöras från såväl den tidsliga som den rumsliga angöringen, den skall bli mer flexibel. Det är också en politisk ambition att minska den sociala snedrekryteringen till högre utbildning. En väg att rekrytera studenter från nya grupper är att öka tillgängligheten. Inrättandet av Sveriges nätuniversitet år 2002 har inneburit att distansutbildning med IT-stöd fått en större omfattning, såväl i antal kurser/program som i antal studenter.

I budgetpropositionen för år 2004 står: ”Samverkan inom ramen för Sveriges nätuniversitet skall bidra till att öka tillgängligheten och bredda rekryteringen

[2] År 2006 bytte Myndigheten för Sveriges nätuniversitet namn till Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning (NSHU). I och med namnbytet fick man också ett bredare uppdrag; att stödja arbetet för breddad rekrytering, att arbeta med pedagogisk utveckling i den högre utbildningen, där bland annat arbetet med den nya utbildnings- och examensstrukturen ingår, samt att ge fortsatt stöd till IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet.

[3] Långtidsutredningen (2003): *Utbildningens fördelning – en fråga om klass?* Stockholm.

[4] Prop. 2001/02:15 (2001): *Den öppna högskolan.* Stockholm.

till högre utbildning"[5]. Det handlar bland annat om att nå grupper med liten studievana, glesbygdsbor och vissa invandrargrupper. Distansstudier har uttryckts som ett möjligt första steg in i den akademiska världen för den som är ung och studieovan. Den högre utbildningen kan sägas vara på väg mot ett massutbildningssystem, i Sverige precis som i många andra länder. Samtidigt finns visionen om det livslånga lärandet. Utbildning på distans med IT-stöd kan också vara ett sätt för dem som redan har ett arbete att fortbilda/vidareutbilda sig inom det område de redan är verksamma inom. Att locka nya studentgrupper ställer troligen andra krav på formerna för utbildningen. En distansstudent betraktas inte sällan som en person som har många åtaganden också vid sidan av studierna och som därför ställer högre krav på att utbildningen skall vara flexibel.

Genom en mer flexibel högre utbildning underlättar man också för alla dem som vill delta i fortbildning och vidareutbildning. Här har ett begrepp som det livslånga lärandet stor betydelse. Ökade möjligheter att delta i högre utbildning är självklart av värde för de enskilda individerna men att fler får möjlighet till, och genomför, högre utbildning är av stor betydelse också för den regionala utvecklingen och för landets möjligheter till tillväxt. En flexibel IT-stödd distansutbildning kan också komma att spela en roll i det utökade studieår som diskuteras. Enligt Högskoleverket skulle högskolor och universitet kunna samverka kring ett utökat studieår, bland annat genom att erbjuda kurser på distans som studenter från flera lärosäten kan delta i. Även om det utökade studieåret ännu inte är verklighet så läser redan idag studenter på sommaren och/eller mer än 20 poäng under terminerna. En del av dessa studenter gör det för att snabbare avsluta sin utbildning, andra gör det för att bredda sin utbildning.[6] Av denna korta inledning framgår att det finns många tankar om och förväntningar på Sveriges nätuniversitet och IT-stödd distansutbildning.

1.1 Syfte och frågeställningar

År 2003 påbörjades det treåriga utvärderingsprojektet *Nätuniversitetets studentnytta*. Projektet kan sägas bestå av tre delar;

I) att utvärdera hur studenter upplevt värdet/nyttan av IT-stödda distansutbildningar (kurser och program) och olika former av utbildningsstöd,
II) att undersöka avbrott och orsaker till avbrott, samt
III) att utvärdera om och i så fall hur olika intressenters attityder till Nätuniversitetet och IT-stödda distansutbildningar förändrats mellan åren 2003 och 2006.

[5] Prop. 2003/04:1 (2003): *Budgetpropositionen för år 2004. Utgiftsområde 16: Utbildning och universitetsforskning,* s 116. Stockholm.
[6] Högskoleverket (2005): *Konsekvenser av ett utökat studieår (regeringsuppdrag).* Högskoleverkets rapportserie 2005:12 R. Stockholm.

I denna slutrapport presenteras en sammanfattande analys av den första delen, att utvärdera hur studenter upplever värdet/nyttan av att delta i IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet och av olika utbildningsstöd som de möter under utbildningen. Studentnyttan har undersökts i olika delstudier där olika studerandegrupper och intressenters erfarenheter och bedömningar av studentnyttan belysts. Utifrån de resultat som framkommit i de olika delstudierna[7] kommer denna slutrapport att beskriva, analysera och bedöma studentnyttan av Nätuniversitetet ur studenternas perspektiv. Men också hur arbetsgivare och lärare värderar nyttan för studenter att delta i IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet, diskuteras. I rapporten diskuteras också i viss utsträckning orsaker till varför studenter väljer att fullfölja alternativt avbryta sin utbildning samt attityder till och erfarenheter av IT-stödd distansutbildning i olika grupper av intressenter.

Syftet med föreliggande rapport är att beskriva och analysera hur studenter upplever värdet/nyttan av att delta i IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet och hur de upplever värdet/nyttan av olika utbildningsstöd som de möter under utbildningen. En viktig utgångspunkt är att den upplevda nyttan kan skilja sig åt mellan olika grupper av studenter och det är därför viktigt att också diskutera vilka studenter som läser inom Nätuniversitetet. Olika grupper av studenter kan också bedöma behovet/värdet av olika utbildningsstöd olika.

De övergripande frågeställningar som rapporten skall besvara är:

- Vilka är det som läser en utbildning på distans med IT-stöd inom Nätuniversitetet?
- Hur väl kan Nätuniversitetet sägas uppfylla ambitionerna breddad rekrytering och livslångt lärande?
- Hur upplever de studenter som deltar i IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet värdet/nyttan av denna och de olika utbildningsstöd de möter?
- Hur ser arbetsgivare och lärare på värdet/nyttan för studenterna av att delta i IT-stödd distansutbildning?

1.1.1 Begreppet studentnytta

Studentnytta är ett för utvärderingen centralt begrepp. Det är inte ett begrepp som har en entydig definition och det används heller inte i någon större omfattning i diskussionen om högre utbildning. Diskussionen nedan tar sin utgångspunkt i hur begreppet studentnytta kan förstås och hur UCER i sitt arbete med utvärderingen försökt att ringa in dess innehåll. I utvärderingen har vi medvetet valt att inte snävt avgränsa vad studentnytta kan vara utan ser det som en empirisk fråga i första hand. Studentnyttan ur olika studerandegruppers perspektiv har undersökts empiriskt utifrån olika aspekter,

[7] De olika delstudierna presenteras i bilaga 1.

med olika angreppssätt och metoder, i ett antal delstudier med olika fokus. För vem, hur och i vilka avseenden har Nätuniversitetet och den IT-stödda distansutbildningen varit av nytta och värde för studenterna. Studentnyttan kan undersökas ur olika studentgruppers perspektiv; nybörjarstudenter, unga, äldre etc., men också hur lärare och arbetsgivare bedömer vad som är betydelsefullt och av värde för studenterna. Det är emellertid studenternas perspektiv på studentnyttan som står i fokus i föreliggande rapport.

En utgångspunkt kan Högskoleverkets rapport *Studentperspektiv på verksamheten vid universitet och högskolor – utveckling och helhet,* utgöra. En del av de aspekter som lyfts fram i rapporten är värdefulla i UCERs arbete med att utvärdera studentnyttan med Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildning. I rapporten talar man bland annat om konsekvenserna av utvecklingen mot ett massuniversitet. Det handlar inte bara om att studenterna blir fler, det handlar delvis också om studenter som har andra förutsättningar och andra behov. Detta innebär att det är viktigt för utbildningsanordnaren att veta vilka studenter man faktiskt har. Det är samtidigt viktigt att komma ihåg att även om studenterna är en heterogen grupp så finns det naturligtvis ändå frågor som förenar.[8] Högskoleverket skriver

> ”Studenterna som grupp har inte ett gemensamt perspektiv. Studenterna är inte en homogen grupp och således kan man inte säga att de har ett och samma perspektiv. Det är inte heller möjligt att se studenterna som en samling individer med var för sig helt skilda perspektiv. Båda dessa sätt att betrakta studenterna har givetvis relevans för verksamheten, men studentperspektiv handlar dock om att finna balansen mellan det generella och det individuella. Studentperspektiv innebär att se till studenternas likartade behov utan att förlora känslan för dem som individer.”[9]

Rapporten skrevs i slutet på 1990-talet, och idag ser vi en än mer heterogen studentgrupp. Betydelsen av att ta hänsyn till detta har alltså inte minskat över tid. I rapporten betonas vikten av att se till studentens hela situation, såväl studiesituationen som situationen vid sidan av studierna.[10]

Den diskussion som Högskoleverket för i sin rapport rör högre utbildning generellt. Inom högre utbildning ryms emellertid olika studieformer[11], något som kan ha betydelse för hur studenterna upplever värdet av att delta i högre

[8] Högskoleverket (1999): *Studentperspektiv på verksamheten vid universitet och högskolor – utveckling och helhet.* Högskoleverkets arbetsrapporter. Stockholm.
[9] aa, s 15.
[10] aa.
[11] Med studieform avses i föreliggande rapport de former som högre utbildning bedrivs i. Det handlar här om reguljär utbildning på campus, traditionell distansutbildning samt IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet (se vidare på sidan 11).

utbildning. För en del studenter är studieformen underordnad, det är ämnet/kursen som är det centrala. Det spelar sedan mindre roll om det är en reguljär utbildning på campus eller om det är IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet. Här skulle Nätuniversitetet kunna spela en betydelsefull roll inte bara genom att erbjuda nya former för studierna utan också genom att erbjuda ett bredare kursutbud. För andra studenter kan man tänka sig att studieformen i sig är central i och med de möjligheter som den ger. För studenter där studieformen är central, sker valet inom det utbud som Nätuniversitetet erbjuder. För en tredje grupp av studenter är kursen/ämnet och studieformen lika viktiga.

Begreppet studentnytta handlar om det värde/den nytta i vid mening som studenter upplever att de har av att, i det här fallet, delta i IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet. Det är här centralt att de studenter som läser inom den högre utbildningen utgör en heterogen grupp. Det ger återverkningar också i hur de ser på värdet av att delta i en högre utbildning som ges på distans med IT-stöd. Det en student upplever som nyttan kanske är av mindre värde eller inget värde alls för en annan student. Men den högre utbildningen rymmer också andra intressenter. Karlsson skriver om hur man kan utgå från vad olika intressenter anser vid bedömning av en verksamhet:

> ”Det bygger på en pluralistisk tanke att olika intressenter kan prioritera olika delar av en verksamhet, vilket gör att det finns olika ”mätpunkter” för bedömning.”[12]

Två grupper med intresse för den högre utbildningen och dess studenter är lärare och arbetsgivare. Dessa kan tänkas ha synpunkter på det värde som det ger studenter att delta i IT-stödd distansutbildning inom ramen för Nätuniversitetet. Ett exempel kan vara att arbetsgivaren uppskattar nyttan av att de anställda kan studera när och var som helst, utan att behöva ta ledigt från arbetet. De anställda å sin sida kanske hellre skulle se att de gavs möjlighet att ta ledigt från arbetet. Lärarna kanske framförallt betraktar studentnyttan som en aspekt av utbildningskvalitet. Om man skall hårdra det behöver emellertid inte studentnytta vara detsamma som utbildningskvalitet. Det som lärare vid högskolor och universitet vill kunna erbjuda sina studenter, högre utbildning av god kvalitet, utifrån hur de definierar det, är kanske inte vad alla studenter faktiskt eftersträvar. Ett exempel skulle kunna vara att det för en del lärare i en del ämnen är av stor vikt att studenterna lär med och av varandra medan en del studenter endast ser detta som en belastning.

[12] Karlsson, O (1999): *Utvärdering – mer än metod: Tankar och synsätt i utvärderingsforskning,* s 43. Àjour En serie kunskapsöversikter från Svenska Kommunförbundet Nr 3. Stockholm.

1.2 Rapportens disposition

I rapportens andra kapitel ges en kortfattad bakgrund, en beskrivning av Sveriges nätuniversitet och en diskussion om UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta. I rapportens tredje kapitel är fokus på de två första frågeställningarna; vilka studenter som läser inom Nätuniversitetet och om Nätuniversitetet kan sägas bidra till breddad rekrytering och livslångt lärande. I kapitlet lyfts också skillnader och likheter med andra studieformer, reguljär utbildning på campus samt traditionell distansutbildning, fram. I det fjärde kapitlet diskuteras studenternas syn på värdet/nyttan av att delta i IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet och hur de upplever värdet och nyttan av olika utbildningsstöd. Rapporten tar framförallt sin utgångspunkt i de enkäter till studenter inom medicin och odontologi, vård och omsorg, naturvetenskap och teknik samt juridik och samhällsvetenskap som genomfördes under åren 2003 till och med 2006.[13] Dessa resultat kompletteras med resultat från andra delstudier som genomförts inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta. I rapportens femte kapitel diskuteras hur lärare som undervisar på IT-stödda distansutbildningar inom Nätuniversitetet samt några potentiella arbetsgivare ser på värdet/nyttan för studenter av att delta i den formen av utbildning. Kapitel sex är en sammanfattning av utvärderingens resultat, en sammanfattning som fungerar som utgångspunkt för den avslutande diskussionen i rapportens sjunde kapitel.

[13] Resultat från de delstudier som behandlar studenter inom medicin och odontologi/vård och omsorg respektive naturvetenskap och teknik finns publicerade i två arbetsrapporter. Mårald, G och P Westerberg (2004): *IT-stödd distansutbildning inom medicin och vård, höstterminen 2003 - ur studenternas perspektiv* samt Mårald, G och P Westerberg (2006): *IT-stödd distansutbildning inom naturvetenskap och teknik, höstterminen 2004 - ur studenternas perspektiv*. Resultat från den delstudie som behandlar studenter inom juridik och samhällsvetenskap presenteras för första gången i denna rapport.

2 BAKGRUND

Kapitel två inleds med en beskrivning av Sveriges nätuniversitet. Här diskuteras också indelningen av olika studieformer i den högre utbildningen; reguljär utbildning på campus, traditionell distansutbildning samt IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet. Kapitlet innehåller också en beskrivning av UCERs uppdrag att utvärdera Nätuniversitetets studentnytta.

2.1 Sveriges nätuniversitet

Sveriges nätuniversitet och Myndigheten för Sveriges nätuniversitet etablerades år 2002. Högskolor och universitet kunde under åren 2002 till och med 2004 söka anslag från Utbildningsdepartementet för den IT-stödda distansutbildning som de ville bedriva. Det var mycket stora skillnader mellan olika högskolor/universitet i hur mycket pengar de tilldelades. De pengar som lärosätena tilldelades användes till att utveckla helt nya kurser och program men också till att utveckla och anpassa gamla utbildningar till en ny form. Lärosätena satsade också på att utveckla tekniskt kringstöd och på pedagogisk utbildning för lärarna.[14] Myndigheten för Sveriges nätuniversitet har också stöttat ett antal projekt för att främja utvecklingen av IT-stödda distansutbildningar (se www.nshu.se). Två exempel är arbetet med kvalitetskriterier för IT-stödd distansutbildning och den legala handboken.

Sveriges nätuniversitet består av de lärosäten som finns med som samarbetspartners och som ger högskoleutbildning (från korta kurser till hela utbildningsprogram) på distans med IT-stöd. Dessa utbildningar registreras i den juridiska databas som Myndigheten för Sveriges nätuniversitet ansvarar för. Här bör man notera att det finns IT-stödd distansutbildning också utanför nätuniversitetssamarbetet. I föreliggande rapport används begreppen; IT-stödd distansutbildning, traditionell distansutbildning samt reguljär utbildning på campus.

- *Reguljär utbildning* används för den utbildning som bedrivs på campus. I texten används förkortningen REG.
- *Distansutbildning/traditionell distansutbildning* används för all distansutbildning som ligger utanför Nätuniversitetet. I texten används förkortningen DST.
- *IT-stödd distansutbildning/Nätuniversitetsutbildning/distansutbildning inom Nätuniversitetet* är den distansutbildning som ges inom Nätuniversitetet. I texten används förkortningen NÄT för dessa utbildningar.

Det handlar inte om motsatsparet traditionell – icke-traditionell distansutbildning utan om huruvida distansutbildningen är registrerad hos

[14] Prop. 2003/04:1 (2003): *Budgetpropositionen för år 2004. Utgiftsområde 16: Utbildning och universitetsforskning.* Stockholm.

Myndigheten för Sveriges nätuniversitet eller ej. En traditionell distansutbildning kan vara IT-stödd och en distansutbildning inom Nätuniversitetet kan vara traditionell till sin uppläggning. En reguljär utbildning som ges på campus kan naturligtvis också vara IT-stödd. Inslaget av IT-stöd varierar emellertid också här. Inom de tre studieformerna kan det också finnas utbildningar som är mer eller mindre flexibla i tid och rum. Den indelning som används i rapporten utgår från de registreringar som görs i myndighetens juridiska databas samt från den märkning som varje utbildning ges i LADOK[15]. I utredningen om kostnadseffektiv distansutbildning, som kom 1998, skriver man också att: ”… vi går mot en situation i utbildningen som präglas av mångfald vad gäller arbetsformer och teknikstöd. Närundervisning är redan på väg att ärva flera av distansundervisningens sätt att arbeta”.[16]

Tabell 1 nedan visar hur studenterna i högskolor och universitet var fördelade på olika studieformer fram till och med höstterminen 2004. Det stora flertalet studenter återfanns, naturligtvis, inom den reguljära utbildningen på campus. Sedan Nätuniversitetets etablerande återfanns fler studenter inom den utbildningsformen än inom den traditionella distansutbildningen. Det var också, som framgår av tabellen, många studenter som kombinerade olika studieformer, framförallt en stor grupp som kombinerade studier inom Nätuniversitetet med studier på campus. Det var också en relativt stor grupp som kombinerade traditionell distansutbildning med studier på campus.

Tabell 1 Antal studenter i olika studieformer, höstterminerna 2000-2004.

HT	Nätuniversitetet (N)	Traditionell distansutbildning (D)	Campusutbildning (C)	N+C	N+D	N+C+D	C+D	Totalt
2000		18 090	259 711				7 192	284 993
2001		20 662	272 049				8 026	300 737
2002	14 140	14 539	286 751	6 798	948	530	5 102	328 808
2003	20 958	14 431	288 407	9 669	1 388	694	4 430	339 977
2004	25 221	14 094	281 979	10 976	1 215	489	3 441	337 415

Källa: Högskoleverket (2005): *Uppföljning av Sveriges nätuniversitet. Slutrapport 2: Tillgänglighet, rekrytering och extra ersättning, s 9.* Rapport 2005:49 R. Stockholm.

[15] LADOK är ett system för studieadministration inom högre utbildning. www.ladok.se 2005-01-26.
[16] SOU 1998:83 (1998): *På distans – utbildning, undervisning och lärande: Kostnadseffektiv distansutbildning.* Utbildningsdepartementet, Stockholm.

Med etablerandet av Nätuniversitetet kan man tänka sig flera olika utfall vad gäller antalet studenter i den högre utbildningen;

I) att antalet studenter är detsamma men att det sker en omfördelning inom utbildningssystemet, exempelvis från den reguljära utbildningen på campus till IT-stödd distansutbildning,
II) att antalet studenter (registreringar) blir fler men att det inte tillkommer några nya studenter, vi får en omfördelning inom systemet, redan högutbildade som deltar i fort- och vidareutbildning samt fler som ”dubbelläser”,
III) att antalet studenter blir fler och att det dessutom tillkommer nya studenter, vi får de kategorier som nämns ovan och en grupp studenter som inte tidigare läst vid högskola/universitet och inte heller skulle ha gjort det om inte denna möjlighet funnits.

Vi kan nu konstatera att till och med år 2004 har etablerandet av Sveriges nätuniversitet inneburit såväl fler studenter som en omfördelning inom systemet. Ser man på förändringen mellan år 2003 och år 2004 så kan man konstatera att det totala antalet studenter minskade något, medan antalet studenter som läste inom Nätuniversitetet samt antalet studenter som kombinerade studier inom Nätuniversitetet med campusutbildning, ökade något. Däremot minskade mellan de två åren, antalet studenter ibland annat traditionell distansutbildning och i campusutbildning.

Det råder mycket stora skillnader mellan olika högskolor/universitet i hur många kurser/program som de ger inom ramen för Sveriges nätuniversitet.[17] En förklaring är naturligtvis att det råder stora skillnader mellan olika lärosäten i utbildningsutbudets omfattning och i hur mycket man tidigare arbetat med distansutbildning. Ytterligare en orsak kan vara att det har varit upp till varje lärosäte att själva fastställa vilka kriterier som skall gälla för de utbildningar som skall registreras inom Nätuniversitetet. Forsberg skriver att: ”Detta har skapat utrymme för varierande tolkning vid respektive högskola/universitet. Det är troligt att det är så att vissa tillämpat rätt strikta kriterier medan andra haft en allmännare och vagare bedömningsgrund.” De ekonomiska villkoren kan ha påverkat lärosätenas bevekelsegrunder för detta.[18] Då den extra ekonomiska ersättningen för utbildning inom Nätuniversitetet har upphört har de ekonomiska villkoren kommit att förändras.

[17] För en aktuell översikt av utbildningsutbudet, se www.netuniversity.se.
[18] Forsberg, H-O (2002): *Kursutbudet inom Nätuniversitetet hösten 2002,* s 3. Myndigheten för Sveriges nätuniversitet. Härnösand.

2.1.1 Nätuniversitetets utbildningsutbud

Forsbergs kartläggning av utbildningsutbudet inom Nätuniversitetet visar att det år 2005 registrerades 2 700 kurser och program. Det var en liten ökning jämfört med året innan. Mittuniversitetet hade flest registrerade utbildningarna, 275 stycken. Karlstads universitet och Högskolan i Gävle hade cirka 200 utbildningar vardera. Mer än hälften av utbildningarna utgjordes av kortare kurser med en omfattning på 5 poäng eller mindre. Ungefär 100 av utbildningarna hade dock en omfattning på 40 poäng eller mer. En tredjedel av dessa återfanns inom ämnesområdet vård och omsorg. Studier på halvfart var det allra vanligaste. De mest flexibla utbildningarna är kanske dem som går med flexibel studietakt och/eller utan fysiska sammankomster. Endast en mycket liten andel av utbildningarna 2005 gick med flexibel studietakt. Utbildningar utan obligatoriska fysiska sammankomster blir emellertid allt fler, år 2005 utgjorde de nästan hälften av det totala utbildningsutbudet.[19] I figur 1 nedan visas fördelningen av antalet registreringar inom Nätuniversitetet höstterminen 2004 inom de olika ämnesområdena.

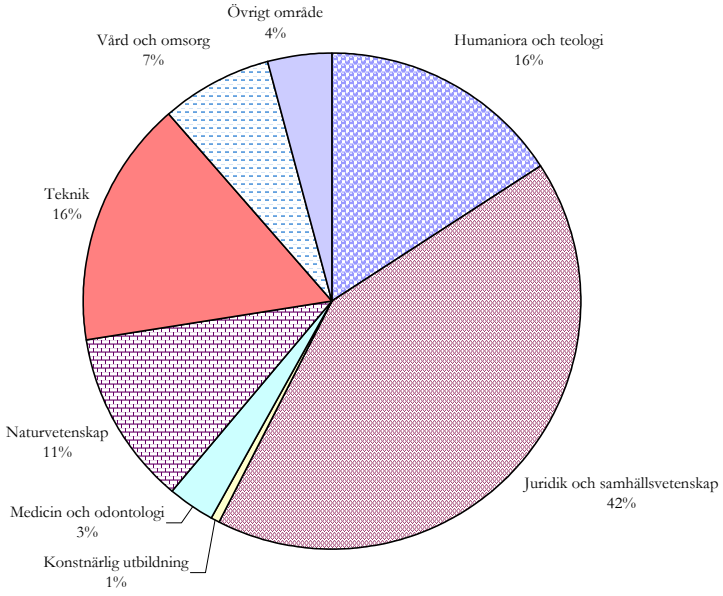

Figur 1 Registreringar inom Nätuniversitetet höstterminen 2004. n=52325.
Not: Det handlar inte om antal studenter, en och samma student kan ha varit registrerad på flera utbildningar.
Källa: Uppgifter från Högskoleverket (Carolina Johansson) 2005-11-29.

Fördelningen mellan ämnesområden överensstämmer tämligen väl med hur fördelningen ser ut om man utgår från antal utbildningar istället för från antal

[19] Forsberg, H-O (2006): *Kartläggning av registrerade kurser och program inom Nätuniversitetet 2005*. Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning. Härnösand.

studenter/registreringar. En jämförelse med övrig distansutbildning (DST) visar att områdena naturvetenskap och teknik har en större andel av det totala utbudet i distansutbildning inom Nätuniversitetet medan områdena vård och omsorg och det som kallas övrigt område har en större andel av det totala utbudet inom den övriga distansutbildningen. En jämförelse med utbildning på campus (REG) visar att där har områdena juridik och samhällsvetenskap samt humaniora och teologi en mindre andel av utbildningsutbudet medan de övriga områdena har en större del än inom Nätuniversitetet (förutom vård och omsorg som är lika stort).[20]

2.2 Utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta

I Sverige har utvärderingar på utbildningsområdet förekommit sedan 1960-talet. Under senare tid har emellertid kraven på att följa upp och utvärdera den högre utbildningen blivit allt tydligare. Här skiljer sig inte högskolan från andra verksamheter inom offentlig sektor. Högskoleverket skriver med anledning av sin utvärderingsverksamhet att: ”[Högre utbildning] är idag en angelägenhet för många människor i samhället, utbildningen förväntas fylla flera funktioner och kostnaderna för högre utbildning är stora och ökande. Behoven av att genom utvärdering få veta hur det går och vilka resultat som åstadkoms ökar därmed också.”[21]

UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta kan beskrivas som en processinriktad intressentutvärdering. Utvärderingen har skett i en process, av en verksamhet som pågår och som därför också är i ständig utveckling. Utvärderingen sker i början av processen, av en verksamhet som kan sägas fortfarande vara i sin linda. Det är alltså en utvärdering av något som ännu inte avslutats. Högskoleverket fick år 2004 i uppdrag att göra en uppföljning av Sveriges nätuniversitet och Myndigheten för Sveriges nätuniversitet. Högskoleverkets bedömargrupp menar att arbetet varit svårt bland annat därför att:

> ”… myndigheten och Nätuniversitetet inte [har] funnits särskilt länge. Att med någon större säkerhet värdera betydelsen av det arbete som utförts sedan starten för ungefär fyra år sedan bedömer vi som i princip ogörligt. Den utveckling som myndighetens arbete och Nätuniversitetet syftar till är en process som tar längre tid än några enstaka år att åstadkomma.”[22]

UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta kan dock belysa och bedöma vad som har hänt så långt och vad det i förlängningen kan komma att

[20] Uppgifter från Högskoleverket (Carolina Johansson) 2005-11-29.
[21] Högskoleverket (2001): *Högskoleverkets utvärderingar – från bedömning av kvalitetsarbete till bedömning av kvalitet,* s 5. Högskoleverkets rapportserie 2001:8 R. Stockholm.
[22] Högskoleverket (2005): *Uppföljning av Sveriges nätuniversitet. Slutrapport 1: Myndigheten för Sveriges nätuniversitet,* s 14. Rapport 2005:48 R. Stockholm.

leda till. Utvärderingen kan sägas vara både formativ och summativ. Formativ i det avseendet att avsikten delvis är att kunna förbättra den verksamhet som bedrivs. Summativ i det avseendet att avsikten delvis är att bedöma om satsningen på IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet, så här långt, har lyckats nå målsättningarna.

Karlsson lyfter fram några olika modeller för utvärdering, av vilka intressentmodellen är en. Det handlar om att identifiera för vilka som utvärderingen skall ske, det vill säga intressegrupper eller intressenter. I en sådan modell sker värderingen utifrån intressegruppens/intressegruppernas perspektiv. De kriterier utifrån vilka värderingen sker är officiella mål samt för- och nackdelar för intressenterna.[23] Några av de grupper som är intressenter i den högre utbildningen uppmärksammas särskilt i UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta. Det handlar om arbetsgivare, lärare och studenter. I fokus för utvärderingen och för föreliggande slutrapport är den senare gruppen, studenterna. Utvärderingen uppmärksammar särskilt hur olika grupper av studenter uppfattar nyttan och värdet av att delta i IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet. Att utvärderingens fokus är på studenterna och utgår från det som de ser som värdet och nyttan innebar att detta inte behöver vara överensstämmande med vad statsmakten och lärosätena ser som de främsta officiella målen med IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet. Det kan alltså finnas skillnader inom studentgruppen likväl som skillnader mellan de officiella målen och studenternas bedömningar av värdet och nyttan.

Det är framförallt några ämnesområden som har stått i fokus under utvärderingen av Nätuniversitetets studentnytta. Det handlar om ämnesområdena; medicin och odontologi, vård och omsorg, naturvetenskap, teknik samt juridik och samhällsvetenskap. De fyra först nämnda ämnesområden tillhör de områden som prioriterades av Myndigheten för Sveriges nätuniversitet. Juridik och samhällsvetenskap är det ämnesområde som lockar flest studenter, oavsett om man räknar i antalet registreringar eller i antalet helårsstudenter.

[23] Karlsson, O (1999): *Utvärdering – mer än metod: Tankar och synsätt i utvärderingsforskning.* Àjour En serie kunskapsöversikter från Svenska Kommunförbundet Nr 3. Stockholm.

3 NÄTUNIVERSITETETS STUDENTER

I kapitel tre ges först en bakgrund avseende studenter i högre utbildning och statens ambitioner att locka nya grupper till den högre utbildningen, det vill säga att bland annat minska den sociala snedrekryteringen till högre utbildning. Syftet är därefter att beskriva den studentpopulation som återfanns inom Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar höstterminen 2003, samt att diskutera hur väl ambitionerna att nå ut till nya studerandegrupper uppfyllts så långt. Kapitlet bygger på en av de delstudier som genomförts inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta.[24]

I kapitlet besvaras frågor som:

- Vilka är de studenter som läser inom Nätuniversitetet?
- Vilka likheter/skillnader finns det jämfört med reguljär utbildning respektive traditionell distansutbildning?
- Vilka studieformer når bäst olika kategorier av studenter? Vilken betydelse har nationell bakgrund, social bakgrund, bostadsort etc.?
- Vad kan man säga om de ambitioner som finns med de IT-stödda distansutbildningar som ges, att rekrytera studenter ur ”nya grupper” och att samtidigt fylla en funktion som fortbildning/vidareutbildning i det livslånga lärandet?

3.1 Studenterna i Sverige

De som är unga idag står inför en rad möjliga val när de har avslutat sina gymnasiestudier. Val som bland annat rör arbete, utbildning och familj. Valen är inte självklara, och vilka val man gör och hur och när man gör dem kan se väldigt olika ut från individ till individ. En och samma individ kan också ändra uppfattning över tid och därför göra nya val.[25] Lund har till exempel studerat hur unga människor hanterar de valsituationer de ställs inför när de går från grundskolan till gymnasieskolan.[26] Unga människor ställs på samma sätt inför en rad valsituationer i en, eventuell, övergång från gymnasieskola till högskola/universitet. Studenter i högre utbildning är en ytterst heterogen grupp där det finns stora skillnader i studiemönster och där många studenter ägnar sig åt ett livslångt lärande/återkommande studier.[27] Brandell skriver:

---

[24] Mårald, G & P Westerberg (2005): *Vilka var de? Nätuniversitetets studenter höstterminen 2003*. Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

[25] Gartell, M och H Regnér (2005): *Sambandet mellan val av högskola och inkomster efter examen för kvinnor och män.* IFAU rapport 2005:12. Uppsala.

[26] Lund, S (2006): *Marknad och medborgare – elevers valhandlingar i gymnasieutbildningens integrations- och differentieringsprocesser*. Institutionen för pedagogik, Växjö universitet. Växjö.

[27] Brandell, L (1998): *Nittiotalets studenter: Bakgrund och studiemönster*. StudS Arbetsrapport Nr 2. Högskoleverket. Stockholm.

> ”… dagens studenter liksom tidigare generationer studenter ”utnyttjar” och har utnyttjat högskolesystemet på många olika sätt mot bakgrund av sin egen personliga situation. En och samma student kan under olika delar av sitt liv bedriva högskolestudier av varierande skäl. Under en viss tid läser man för att få en viss examen. Därefter kan man efter en kortare eller längre tids uppehåll komma tillbaka för att fördjupa sig inom de områden man läst tidigare. Man kan också komma tillbaka för att med olika syften läsa något helt nytt.”[28]

Brandell diskuterar vilka faktorer som bidrar till hur en students studiemönster gestaltar sig. De variabler som är mätbara; så som till exempel ålder, betyg och social bakgrund, kan endast till viss del förklara utfallet. Nedan ges exempel på olika faktorer som i ett samspel formar de enskilda studenternas studiemönster.

- De *inre ramfaktorerna:* De bestämmelser som finns i det svenska högskolesystemet sätter gränser för vad som är möjligt att göra.
- De *yttre ramfaktorerna:* De ”mer generella omständigheter i samhället” som påverkar människors möjligheter att delta i högre utbildning
- *”Tidsandan”:* Hur man ser på högre studier och vilket värde högre studier tillmäts varierar i rummet och över tiden.
- Den *personliga situationen* har naturligtvis också betydelse för om en individ bestämmer sig för att genomgå en högre utbildning och, i så fall, när han eller hon gör det. Det kan handla om faktorer så som familjeförhållanden och ekonomi men också om personliga egenskaper och erfarenheter. [29]

Högskoleverket gör en uppdelning i traditionella respektive icke-traditionella studenter. De traditionella studenterna karakteriseras av att de var yngre än 25 år när de påbörjade sina studier, att de inte hade varit borta från studierna någon längre tid samt att studierna var på heltid. De icke-traditionella studenterna karakteriseras av att de uppfyllde något av följande kriterier; att de påbörjade sina studier vid 25 års ålder eller senare eller att de hade gjort något längre uppehåll i studierna eller att de studerade på deltid. De icke-traditionella studenterna i Högskoleverkets studie hade i högre utsträckning arbetarklassbakgrund. Den sociala bakgrunden har med andra ord inte bara betydelse för om man börjar studera vid högskola eller universitet utan också för när man gör det. Det var också fler kvinnor än män som uppfyllde något av kriterierna för att kategoriseras som en icke-traditionell student. Författarens slutsats av detta är att: ”… man vid planering och anordning av högskoleutbildningar över lag knappast kan utgå från ”en genomsnittlig

[28] Brandell, L (1998): *Nittiotalets studenter: Bakgrund och studiemönster,* s 16. StudS Arbetsrapport Nr 2. Högskoleverket. Stockholm.
[29] aa, s 21ff.

student". Istället måste strävan vara en *ökad flexibilitet* för att kunna ge *alla* studenter goda studieförutsättningar."[30]

I rapporten *Att bryta isoleringen – sociala faktorer i nätbaserad utbildning* använder Horm och Olofsson en något annorlunda indelning och klassificerar studenterna i tre olika typer; studenten, återvändaren och nybörjaren. Studenten är den som redan läser en utbildning vid högskola eller universitet och kompletterar den utbildningen med en IT-stödd distansutbildning. Återvändarna utgörs av de studenter som sedan tidigare har en utbildning från högskola/universitet och återvänder till högre studier efter att ha arbetat en period. Ett motiv kan vara att man vill höja sin yrkeskompetens. Nybörjaren är, som framgår av namnet, den som inte har någon erfarenhet av högre studier sedan tidigare.[31]

3.2 Statens ambitioner: Social och etnisk mångfald i högre utbildning

Det finns ambitioner att minska den sociala snedrekryteringen till högre utbildning. I Erikssons och Jonssons utredning om social snedrekrytering från år 1993 lyfter författarna fram fyra olika argument för detta; effektivitetsargumentet, rättviseargumentet, det sociala harmoniargumentet samt representativitetsargumentet.

- *Effektivitetsargumentet:* Det innebär en förlust för samhället om man inte förmår ta tillvara de studiebegåvningar som finns i landet,
- *Rättviseargumentet:* Det kan upplevas som en orättvisa att inte alla dessa studiebegåvningar har samma möjligheter till utbildning,
- *Det sociala harmoniargumentet:* Utbildning kan användas som en väg att uppnå ett mer harmoniskt samhälle,
- *Representativitetsargumentet:* Det kan innebära ett problem om en stor andel av ett lands välutbildade hämtas från likartade miljöer.[32]

I en studie från 2002 konstaterar Börjesson, Broady och Palme att det skedde en ökning av andelen studenter med arbetarbakgrund i högre utbildning mellan åren 1993 och 1998, och att detta gällde såväl olika kategorier av högskolor som olika studieområden. En förklaring till detta är den expansion av högre utbildning som ägde rum under den aktuella perioden. Trots att den sociala snedrekryteringen till högre utbildning minskade kvarstod fortfarande påfallande skillnader mellan studenter med olika sociala bakgrunder, och detta gällde såväl typ av högskola som studieområde. Studenter från högre

[30] Petri, C (1999): *Traditionella och icke-traditionella studenter: Studenterna i Sverige,* s 29. StudS Arbetsrapport Nr 8. Högskoleverket. Stockholm.
[31] Horm, P och S Olofsson (2002): *Att bryta isoleringen – sociala faktorer i nätbaserad distansutbildning.* IT-kommissionen. Stockholm.
[32] Jonsson, J O och R Eriksson (1993): *SOU 1993:85 Ursprung och utbildning: Social snedrekrytering till högre studier.* Stockholm.

tjänstemannahem återfanns i större utsträckning på universitet, fackhögskolor samt konsthögskolor. Studenter med arbetarbakgrund återfanns å sin sida i större utsträckning på de mindre och medelstora högskolorna samt vårdhögskolorna. Det fanns också skillnader i vilka utbildningar de olika grupperna deltog i. Börjesson med flera diskuterar emellertid inte vilken roll de olika studieformerna som finns inom den högre utbildningen kan spela och därför inte heller vilken betydelse det kan tänkas få om olika studieformer attraherar olika grupper av studenter.

År 1999 tillsattes en utredning med avsikt att öka mångfalden i högskolan, avseende såväl studenternas sociala som etniska bakgrund. Ambitionen att öka mångfalden gällde emellertid inte bara studenterna utan också den högre utbildningens olika kategorier av anställda. Utredningen skriver:

> ”I sammanfattning kan högskolans sociala och etniska mångfald, med avseende på studenter och personal, beskrivas så här: högskolan är samhällsförankrad men i mindre grad mångsocial, internationell men i mindre grad mångkulturell. Jämför vi universitet och högskolor kan de förra sägas vara mindre mångsociala och mer internationella, medan de senare är mer mångsociala och mindre internationella.”[33]

I utredningen om mångfald i högskolan, konstateras emellertid att ”det finns tecken på att den etniska mångfalden i högskolan är mindre än i befolkningen i övrigt”.[34] Att betrakta gruppen med utländsk bakgrund som homogen i detta avseende är naturligtvis inte korrekt. I denna grupp, precis som i den svenskfödda delen av befolkningen, finns olika sociala grupper representerade. De kommer från många olika länder och de har inte alla samma motiv för utvandringen från sitt forna hemland eller för invandringen till Sverige. SCB pekar i en kartläggning av studenternas nationella bakgrund på en del av de skillnader som finns inom gruppen med utländsk bakgrund. Det handlar för det första om skillnader mellan två kategorier av personer med utländsk bakgrund; de som själva är födda utomlands respektive de som är födda i Sverige men som har två utlandsfödda föräldrar. Den senare gruppen är bättre representerad i den högre utbildningen än vad den förra gruppen är.

Det handlar också om vilket land man själv, eller ens föräldrar, är född i. Bland högskolenybörjarna läsåret 2003/04 hade till exempel personer med bakgrund i Bosnien-Hercegovina, Iran och Polen en hög representation medan länder som Irak och Somalia hade en mycket låg representation i den högre utbildningen. Det handlar också om vilka ämnesområden och lärosäten studenter med utländsk bakgrund återfinns inom. Högst andel

[33] SOU 2000:47: *Mångfald i högskolan,* s 13. Stockholm.
[34] aa, s 2.

högskolenybörjare med utländsk bakgrund återfanns inom områden som naturvetenskap och medicin/odontologi. Den lägsta andelen högskolenybörjare med utländsk bakgrund återfanns inom lant- och skogsbruk. Det fanns också stora skillnader mellan olika lärosäten i andelen högskolenybörjare med utländsk bakgrund.[35]

Sammanfattningsvis så har vi i den högre utbildning en heterogen grupp av studenter. Samtidigt så finns det fortfarande en snedrekrytering till högre utbildning. Denna snedrekrytering förekommer såväl avseende studenternas sociala som etniska bakgrund. Det finns ambitioner att stärka såväl den etniska som den sociala mångfalden i den högre utbildningen. Med IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet finns ambitioner att rekrytera nya grupper till högskolor och universitet. Det är därför viktigt att följa upp vilka studenter som faktiskt läser inom Sveriges nätuniversitet och om man genom Nätuniversitetet förmår öka mångfalden i den högre utbildningen.

Det är emellertid inte självklart att en mer flexibel utbildning förmår attrahera nya grupper. I det livslånga och livsvida lärandet, där den formella utbildningen visserligen bara utgör en del, är enligt Skolverket individens ”lust att lära, självförtroende, förmåga att behärska förändring och att känna sig trupp i osäkerheten” av central betydelse.[36] Skolverket menar att när den enskilda individen får ett större ansvar för det egna lärandet kan skillnader mellan olika grupper i samhället komma att öka, där bland annat den sociala bakgrunden får stor betydelse.[37]

3.3 Nätuniversitetets studenter höstterminen 2003

Diskussionen nedan bygger på ett material som omfattar alla de studenter som deltog i högre utbildning höstterminen 2003. Materialet är sammanställt av Statistiska Centralbyrån efter en gemensam beställning från UCER och Högskoleverket. I diskussionen görs också jämförelser med de studenter som återfanns i den reguljära utbildningen och i den övriga distansutbildningen. När beställningen av materialet genomfördes var de senaste uppgifter som fanns att tillgå från höstterminen 2003.

I tabell 1 i kapitel 1 kunde vi se studenternas fördelning på de olika studieformerna och på kombinationerna av dem. En mycket stor andel av studenterna återfanns i den reguljära utbildningen. Nätuniversitetsutbildning

[35] SCB (2004*): Statistiskt meddelande UF 19 SM 0401 Utländsk bakgrund för studerande i grundutbildning 2003/04 och forskarutbildning 2002/03,* s 1. Stockholm/Örebro.
[36] Skolverket (2000): *Det livslånga och livsvida lärandet,* s 11. Stockholm.
[37] aa.

hade den näst största omfattningen, räknat i antal registrerade studenter, och traditionell distansutbildning den minsta omfattningen. De flesta studenterna inom Nätuniversitetet läste enbart inom Nätuniversitetet. Det var emellertid samtidigt en stor grupp som valde att kombinera studier inom Nätuniversitet med någon form av reguljär utbildning. En mindre grupp valde att kombinera nätuniversitetsutbildning med en traditionell distansutbildning. En liten grupp studenter kombinerade studier inom alla tre studieformer.

I framställningen talar vi om fyra grupper; studenter i reguljär utbildning (REG), studenter i traditionell distansutbildning (DST), studenter i IT-stödd distans-utbildning inom Nätuniversitetet (NÄT) samt studenter som kombinerar utbildning inom Nätuniversitetet med reguljär utbildning på campus (NÄT+REG).

3.3.1 Kön, ålder och barn

Jämfört med campusstudenterna var NÄT-studenterna i större utsträckning kvinnor, äldre och föräldrar. I den reguljära utbildningen var kvinnorna i majoritet, 59 % av dem som enbart läste i den reguljära utbildningsformen höstterminen 2003 var kvinnor. Bland de studenter som läste inom Nätuniversitetet var kvinnorna i än större majoritet då 65 % var kvinnor. I den traditionella distansutbildningen utgjorde kvinnorna 76 % av studenterna. Gruppen med studenter som studerade både i reguljär utbildning och inom Nätuniversitetet var den mest jämställda, med 54 % kvinnor och 46 % män.

Det fanns avsevärda, men inte helt oväntade, skillnader i åldersfördelningen bland studenterna i de olika studieformerna. De yngsta studenterna fanns i den reguljära utbildningen. Studenterna inom nätuniversitetsutbildning och traditionell distansutbildning var betydligt äldre och de allra äldsta studenterna fanns i den senare utbildningsformen. Här är det viktigt att ta i beaktande den stora skillnad som förelåg mellan NÄT-studenterna och NÄT+REG-studenterna. Den senare gruppen var yngre än den förra gruppen.

En mer flexibel utbildningsform kan göra det möjligt för studenter som befinner sig i en mindre flexibel livssituation att kombinera studier med arbete och/eller familj. Knappt hälften av de studenter som läste inom Nätuniversitetet hade barn under 17 år. Detta var en betydligt större andel än för de studenter som läste i reguljär utbildning och också jämfört med de studenter som kombinerade reguljära studier med studier inom Nätuniversitetet. Den högsta andelen studenter med barn återfanns emellertid i den traditionella distansutbildningen. Detta kan tyckas något paradoxalt då argumenten för en IT-stödd distansutbildning är att den är mer flexibel i tid och rum och därför borde passa studenter med barn bättre. Även om andelen

studenter med barn är betydligt lägre bland de studenter som återfinns på campus så var det ändå ungefär en student av fyra i den reguljära utbildningen som hade ett eller flera barn. Det finns skillnader mellan de olika studieformerna i detta avseende, men inte heller de studenter som läser på campus utgör alltså en homogen grupp i demografiskt hänseende.

3.3.2 Från nybörjare till återvändare

Ser man på den utbildningsbakgrund som studenterna inom Nätuniversitetet hade så kan det konstateras att studieformen förmår locka såväl nya studenter som studenter som redan tidigare läser/har läst på högskola/universitet, det vill säga såväl nybörjare som studenter och återvändare enligt Horms och Olofssons definition (se ovan).[38]

Vilken studieform är då bäst på att attrahera högskolenybörjare och vilken studieform är det som lockar störst andel erfarna studenter (här definierat som dem som har en examen/poängproduktion som motsvarar 120 poäng eller mer)? Högst andel högskolenybörjare fann vi höstterminen 2003 i den reguljära utbildningen, utbildning inom Nätuniversitetet var näst bäst på att locka denna grupp till högre studier. Man nådde med andra ord högskolenybörjare bättre med distansutbildning inom Nätuniversitetet än vad man gjorde med traditionell distansutbildning. En förklaring till skillnaderna står naturligtvis att finna i hur det utbildningsutbud som erbjuds inom de olika studieformerna ser ut.

Det är intressant, men kanske inte förvånande, att notera att den grupp av studenter som kombinerade studier inom Nätuniversitetet med studier inom den reguljära utbildningen var den grupp av de fyra som hade den lägsta andelen högskolenybörjare. Högskolenybörjarna är en viktig målgrupp och vi kommer därför att uppmärksamma dem särskilt och återvända till dem i det fjärde kapitlet. Vi finner en lika stor andel av erfarna studenter inom Nätuniversitetet, i den grupp som studerade inom den traditionella distansutbildningen samt i den grupp som samtidigt läste såväl reguljärt som inom Nätuniversitetet. Andelen var emellertid något lägre i den grupp som återfanns endast inom den reguljära utbildningen.

Att det finns en stor grupp studenter som väljer att kombinera utbildning inom Nätuniversitetet med reguljär utbildning under en och samma termin, och att denna grupp i flera avseenden skiljer sig från de övriga studenter som återfinns inom Nätuniversitetet, visar att den här formen av utbildning kanske kan fylla ytterligare syften. Ett par exempel kan vara att studenterna använder

[38] Horm, P och S Olofsson (2002): *Att bryta isoleringen – sociala faktorer i nätbaserad distansutbildning.* IT-kommissionen. Stockholm.

utbildning inom Nätuniversitetet för att kunna läsa fler poäng per termin[39] eller att man läser en kurs inom Nätuniversitetet för att bredda den utbildning som man läser på campus. En utbildning som är mer flexibel i tid och rum gör detta möjligt.

En viktig grupp är de som, i det livslånga lärandets anda, kommer till högskolor och universitet med en tidigare utbildning i bagaget och som nu har ambitioner att fortbilda/vidareutbilda sig, alltså de som Horm och Olofsson benämner återvändare (se ovan)[40]. En relativt stor andel av utbildningsutbudet, framförallt inom vissa utbildningsområden, riktar till studenter som redan har en högre utbildning/examen. Här är alltså inte ambitionen att locka nya studenter till den högre utbildningen utan att kunna erbjuda vidareutbildning för redan yrkesverksamma. Profilen på de studenter som finns inom Nätuniversitetet, där en student av tre hade en examen/poängproduktion på 120 poäng eller mer, visar att utbildningarna inom Nätuniversitetet också kan fylla detta syfte. Denna andel var emellertid nästan lika stor i den grupp av studenter som återfanns i den traditionella distansutbildningen samt i den grupp av studenter som kombinerade studier inom Nätuniversitetet med reguljära studier.

3.3.3 Mindre social snedrekrytering i distansutbildning

Fler studenter med arbetarbakgrund började studera under 1990-talet och Nätuniversitetets etablerande tycks förstärka denna tendens. Trots det arbete för att motverka den sociala snedrekryteringen till högre utbildning som pågår, så kvarstår skillnaden i sannolikheten att en ung människa väljer att gå vidare till högre studier mellan ungdomar som kommer från högre tjänstemannahem och ungdomar som kommer från arbetarhem. Sannolikheten att man går vidare till högre studier är betydligt större i den förra gruppen än vad den är i den senare gruppen. En utmaning för Nätuniversitetet är därför att försöka nå den grupp som kommer från mer studieovana hem. Vi har klassificerat den sociala bakgrunden dels utifrån föräldrarnas yrken dels utifrån föräldrarnas utbildningsnivå. För föräldrarnas yrken har den socio-ekonomiska indelningen (SEI) använts och klassificeringen av föräldrarnas utbildningsnivå utgår från svensk utbildningsnomenklatur (SUN).[41]

---

[39] Högskoleverket har utrett konsekvenserna av ett så kallat utökat studieår. Högskoleverket (2005): *Konsekvenser av ett utökat studieår (regeringsuppdrag).* Högskoleverkets rapportserie 2005:12 R. Stockholm.

[40] Horm, P och S Olofsson (2002): *Att bryta isoleringen – sociala faktorer i nätbaserad distansutbildning.* IT-kommissionen. Stockholm.

[41] Det är här viktigt att understryka att det endast finns uppgifter om de studenter som var yngre än 35 år vid mättillfället. Forskning har visat att den sociala bakgrunden får större genomslag ju yngre man är, den sociala bakgrundens betydelse minskar alltså med stigande ålder. Se till exempel Jonsson, J O och R Eriksson (1993): *SOU 1993:85 Ursprung och utbildning: Social snedrekrytering till högre studier.* Stockholm. Då nätuniversitetsutbildning och, framförallt, den traditionella distansutbildningen lockar fler äldre studenter än vad den reguljära utbildningen gör innebär det att uppgift om föräldrarnas socio-ekonomiska tillhörighet

Man bör emellertid vara medveten om den begränsning som dessa grova indelningar innebär. Inom de olika kategorier som används ovan inryms naturligtvis en spännvidd som har betydelse också i detta sammanhang. Sedan kan det också vara så att föräldrarnas yrken och utbildningsnivå tillsammans med andra tillgångar (i vid bemärkelse) som familjen är i besittning av kan se mycket olika ut från en familj till en annan.[42] En individs sociala ursprung är alltså betydligt mer komplext än vad ovanstående grova bild kan ge sken av. Det förtar emellertid inte de skillnader som faktiskt finns mellan olika sociala grupper.

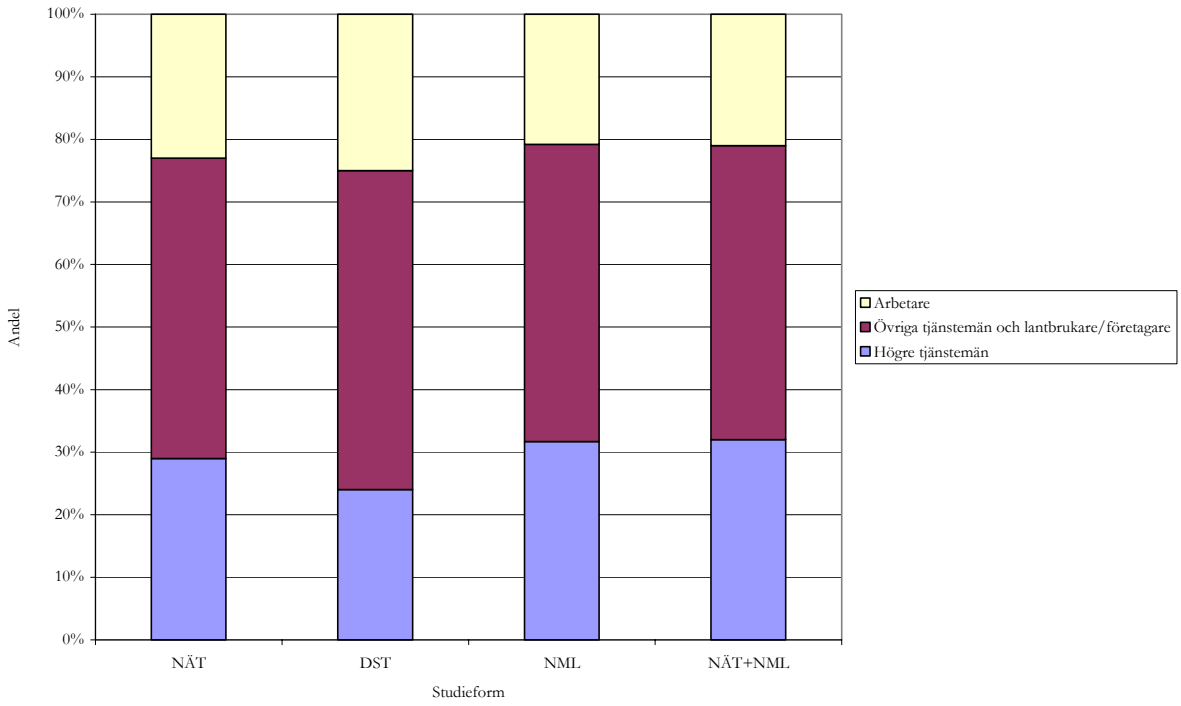

Figur 2 Studenternas sociala bakgrund, här uttryckt som föräldrarnas yrke enligt den socioekonomiska indelningen, i olika studieformer höstterminen 2003.
Källa: Material från Statistiska Centralbyrån.

Den reguljära utbildningen rekryterade i större utsträckning studenter vars föräldrar var högre tjänstemän och rekryterade i mindre utsträckning studenter vars föräldrar var arbetare jämfört med såväl utbildning inom Nätuniversitetet som traditionell distansutbildning. Allra bäst på att locka studenter med arbetarbakgrund var den traditionella distansutbildningen.

saknas för en betydligt större andel av dessa studenter än vad som gäller för studenter inom den reguljära utbildningen.

[42] Se till exempel Börjesson, M, D Broady och M Palme (2002): ”Det svenska högskolefältet under 1990-talet: Den sociala snedrekryteringen och konkurrensen mellan lärosätena”. I: Högskoleverket: *Perspektiv på högskolan i ett förändrat Sverige.* Stockholm.

Gruppen studenter som kombinerade studier inom Nätuniversitetet med en reguljär utbildning var här mycket lik den grupp studenter som enbart studerade inom den reguljära utbildningen.

En annan variabel som kan användas för att bestämma studenternas socioekonomiska bakgrund är föräldrarnas utbildningsnivå. Den högsta andelen studenter vars föräldrar hade en eftergymnasial utbildning fanns i den reguljära utbildningen, den lägsta andelen studenter vars föräldrar hade en eftergymnasial utbildning fanns i den traditionella distansutbildningen. Den studieform som bäst förmådde locka studenter från hem där föräldrarna hade en förgymnasial utbildning som högsta utbildning, var den traditionella distansutbildningen.

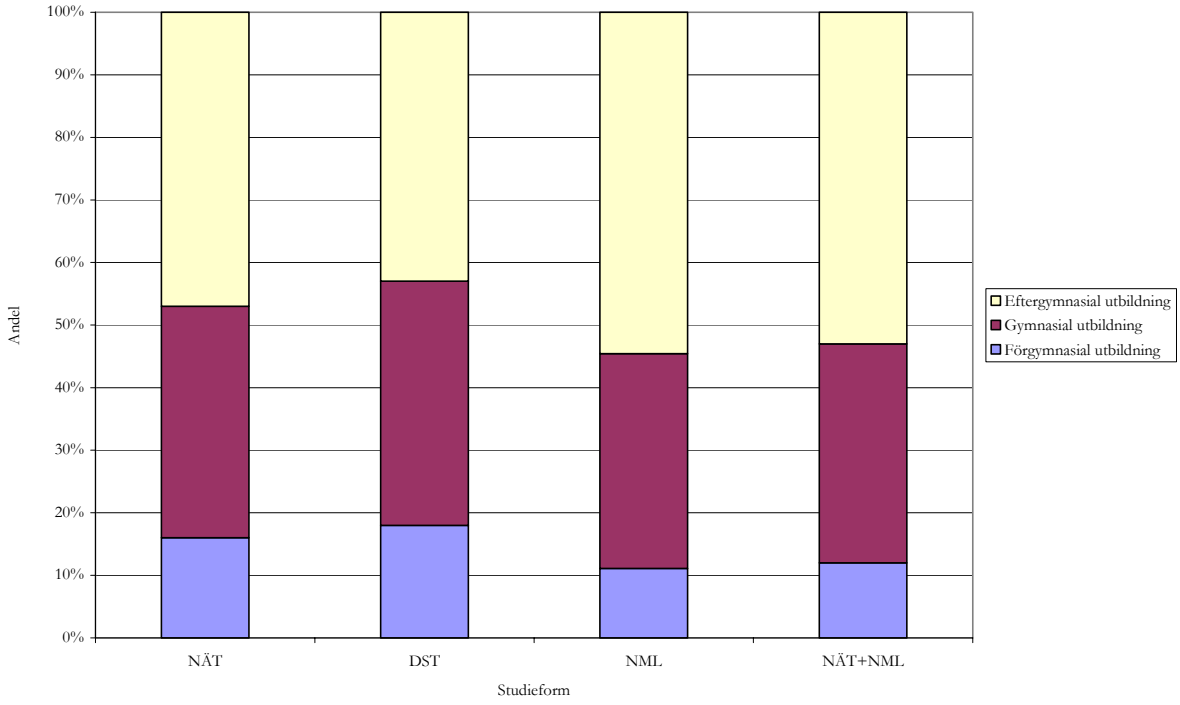

Figur 3 Studenternas sociala bakgrund, här uttryckt som föräldrarnas utbildningsnivå, i olika studieformer höstterminen 2003.
Källa: Material från Statistiska Centralbyrån.

Även när det gällde föräldrars utbildningsnivå var den grupp som kombinerade studier inom Nätuniversitetet med reguljära studier mycket lik den grupp av studenter som endast läste inom den reguljära utbildningen.

Högskolenybörjarnas sociala bakgrund

Den sociala bakgrunden hos högskolenybörjarna i den reguljära utbildningen överensstämmer i stort med den bild som gäller för samtliga studenter i

reguljär utbildning. Bland högskolenybörjarna var emellertid andelen vars föräldrar var arbetare högre samtidigt som andelen vars föräldrar var högre tjänstemän var lägre. Andelen med arbetarklassbakgrund var högre bland högskolenybörjarna såväl inom den traditionella distansutbildningen som inom Nätuniversitetet, och här var skillnaderna något större. Allra bäst på att rekrytera nybörjarstudenter med arbetarklassbakgrund var den traditionella distansutbildningen, åtminstone om man ser till den relativa fördelningen. Ser man däremot till antalet studenter så lockade utbildning inom Nätuniversitetet ungefär dubbelt så många studenter med arbetarklassbakgrund jämfört med vad den traditionella distansutbildningen gjorde.

Skillnaderna vad det gäller traditionell distansutbildning och distansutbildning inom Nätuniversitetet går åt samma håll om man ser på föräldrarnas utbildningsnivå. Bland högskolenybörjarna var det en större andel vars föräldrar hade en förgymnasial utbildning än vad det var bland hela populationen i de båda grupperna. Det var samtidigt en lägre andel av högskolenybörjarna som hade föräldrar med en eftergymnasial utbildning. Högskolenybörjarna inom den reguljära utbildningen skiljde sig också från vad som gällde för hela populationen inom reguljär utbildning. Det var en högre andel bland högskolenybörjarna inom reguljär utbildning som hade föräldrar med en gymnasial utbildning och en lägre andel som hade föräldrar med en eftergymnasial utbildning.

3.3.4 Nationell bakgrund

Det var bland REG-studenterna och bland NÄT+REG-studenterna som det höstterminen 2003 fanns de högsta andelarna med utländsk bakgrund. Det fanns bland NÄT-studenterna en något högre andel som var födda utomlands och/eller som hade två utlandsfödda föräldrar än vad det fanns bland DST-studenterna. Den siffra som Högskoleverket presenterar i sina årsrapporter, ”Jämförelsetal för andel studenter med utländsk bakgrund”, visar att det är en viss underrepresentation av studenter med utländsk bakgrund vid svenska högskolor och universitet jämfört med antalet med utländsk bakgrund i befolkningen.[43]

Den nationella bakgrunden är i materialet uppdelat på ”svensk bakgrund” respektive ”född utomlands eller med två utlandsfödda föräldrar”. Som vi kunde se tidigare är emellertid den grupp av svenskar som är födda utomlands och/eller har två utlandsfödda föräldrar mycket heterogen. Det finns inom gruppen utlandsfödda stora skillnader. Det finns invandrargrupper där utbildningsnivån är högre än i den del av befolkningen som har svensk bakgrund och det finns invandrargrupper där utbildningsnivån är lägre än vad

[43] Högskoleverket (2004): *Universitet och högskolor: Högskoleverkets årsrapport 2004*. Stockholm.

den är i den del av befolkningen som har svensk bakgrund. Dessa skillnader återspeglas också bland barnen. Den sociala bakgrunden spelar naturligtvis också roll här, precis som den gör för ungdomar med svensk bakgrund.

3.3.5 Nätuniversitetet bidrar till bättre geografisk spridning

Studenter inom Nätuniversitetet bodde längre bort från såväl högskoleorten som kursorten än vad studenter i traditionell distansutbildning och reguljär utbildning gjorde. Studenterna utnyttjade alltså i viss utsträckning den flexibilitet som utbildningar inom Nätuniversitetet skall erbjuda. Detta gäller såväl om man tittar på samtliga studenter, oavsett studiebakgrund, som när man enbart tittar på de studenter som var högskolenybörjare. Sveriges högskolor och universitet erbjuder allt fler utbildningar som genomförs utan några obligatoriska fysiska sammankomster. Studenten behöver inte välja den mest närbelägna högskolan/det mest närbelägna universitetet utan kan välja mer fritt, från ett nationellt, eller till och med ett internationellt, utbildningsutbud. Många utbildningar inom Nätuniversitetet har emellertid fortfarande en eller flera fysiska sammankomster.

Den traditionella distansutbildningen nådde bättre ut till studenter i glesbygden än vad den IT-stödda distansutbildningen inom Nätuniversitetet gjorde höstterminen 2003. 6 % av de studenter som läste inom Nätuniversitetet bodde i glesbygden, motsvarande andel för den traditionella distansutbildningen var 11 %.[44] Ser man till det antal studenter i glesbygden som de respektive utbildningsformerna nådde så var också antalet glesbygdsstudenter fler i gruppen DST-studenter än vad de var i gruppen NÄT-studenter. Samtidigt är det en större andel av Nätuniversitetets studenter som bor i Stockholm/Södertälje A-region jämfört vad det är inom den traditionella distansutbildningen. Så trots att den traditionella distansutbildningen kanske gäller för att vara mindre flexibel i rummet än den IT-stödda distansutbildningen så är det inom den förstnämnda studieformen man finner den högsta andelen studenter bosatta i glesbygd.

Vi har här tittat närmare på studenternas fysiska närhet till högskoleorten respektive kursorten. Högskoleorten är den kommun där rektorskansliet är beläget.[45] Kursorten är den ort på vilken utbildningen faktiskt ges. Höstterminen 2003 bodde 51 % av de registrerade inom Nätuniversitetets utbildningar i samma län som högskoleorten var belägen i. Motsvarande

[44] Den regionala indelning som har använts i analysen är de så kallade H-regionerna. Se SCB (2003): *MIS 2003:1 Regionala indelningar i Sverige den 1 januari 2002. Del 1.* Stockholm.

[45] För de högskolor som har flera högskoleorter (Högskolan i Trollhättan/Uddevalla, Mitthögskolan (blev Mittuniversitetet den 1 januari 2005), Mälardalens högskola samt SLU) är det den ort där rektorskansliet är beläget som räknas. Detta betyder för Högskolan i Trollhättan/Uddevalla Trollhättan, för Mitthögskolan Östersund, för Mälardalens högskola Västerås samt för SLU Uppsala.

andelar för den traditionella distansutbildningen var 57 % och för den reguljära utbildningen 83 %. Här är det alltså påtagligt att distansutbildning, såväl inom Nätuniversitetet som i mer traditionell form, når längre bort från högskoleorten än vad den reguljära utbildningen gör. När det gäller andelen som bodde i närliggande län i förhållande till högskoleorten så var den för utbildning inom Nätuniversitetet 16 %, för den traditionella distansutbildningen 22 % och för den reguljära utbildningen 7 %.[46]

Viktigare än hemortens närhet till rektorskansliet är kanske närheten till kursorten, alltså den ort på vilken utbildningen ges. Vissa lärosäten har en stor del av sina utbildningar utlokaliserade till andra orter, andra lärosäten ger utbildning endast vid det som ovan betecknades högskoleort. Den IT-stödda distansutbildningen borde ha större möjligheter att nå utanför kursorten än vad de två andra studieformerna, framförallt den reguljära utbildningen, har.

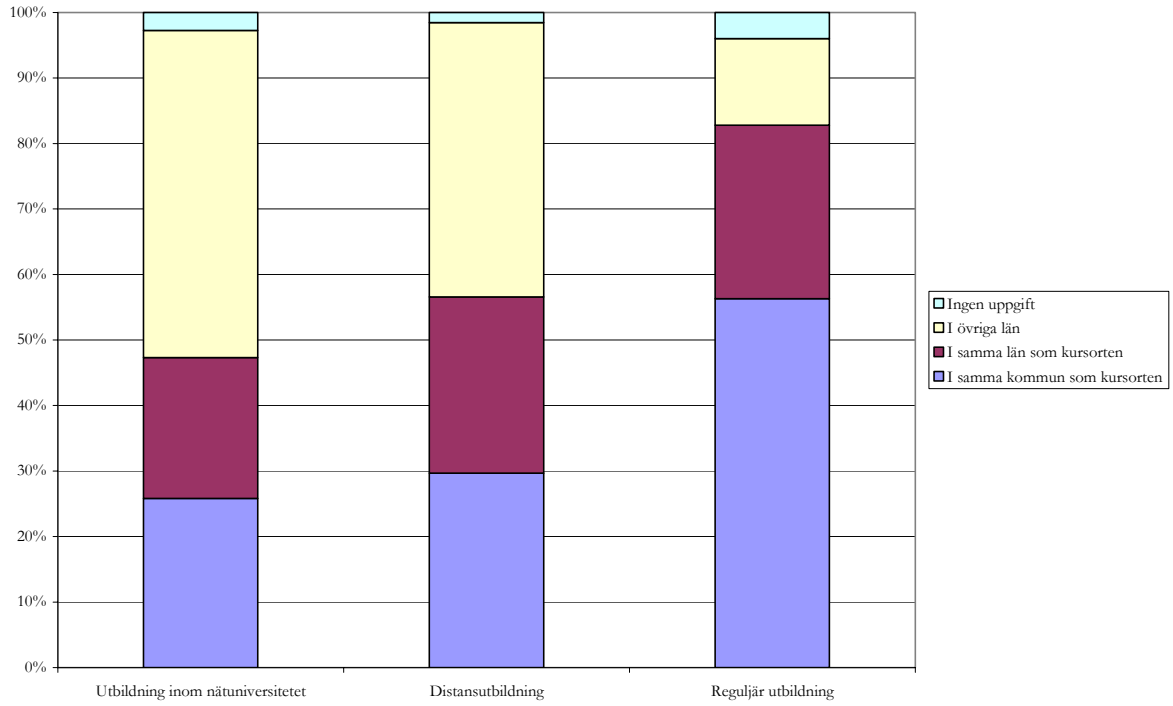

Figur 4 Studenternas närhet till kursorten. Höstterminen 2003.
Källa: Material från Statistiska Centralbyrån.

Figur 4 ovan visar studenternas närhet till kursorten, det vill säga den ort på vilken utbildningen gavs. 26 % av registreringarna i NÄT-utbildning bodde i den kommun i vilken kursorten var belägen. Motsvarande siffror var för DST-sutbildningen 30 % och för REG- utbildningen 56 %. 22 % av registreringarna inom Nätuniversitetet var bosatta i samma län som kursorten

[46] Andelen av registreringarna som bodde längre bort från högskoleorten var för utbildning inom Nätuniversitetet 30 %, för den traditionella distansutbildningen 20 % och för den reguljära utbildningen 6 %.

var belägen i. Motsvarande siffror för den traditionella distansutbildningen var 27 % och för den reguljära utbildningen 26 %. Hälften av registreringarna inom Nätuniversitetet var alltså bosatta i något av landets övriga län. För den traditionella distansutbildningen var motsvarande andel 42 % och för den reguljära utbildningen 13 %. Att den reguljära utbildningen skiljer sig från distansutbildning, såväl den traditionella som den inom Nätuniversitetet är inte förvånande. Av figur 4 kan man dessutom dra slutsatsen att distansutbildning inom Nätuniversitetet är mer flexibel i rummet än vad den traditionella distansutbildningen är. Samtidigt borde kanske skillnaderna kunna vara större?

3.4 Sammanfattning

- De studenter som återfinns inom högre utbildning utgör inte en homogen grupp. Det föreligger i vissa avseenden stora skillnader mellan studenter inom den reguljära utbildningen, studenter inom traditionell distansutbildning respektive studenter i IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet. Men inte heller de studenter som läser inom Nätuniversitetet utgör en homogen grupp.
- Statistiken från höstterminen 2003 kan tolkas så att man via Nätuniversitetet inte bara når fler studenter utan också delvis andra studenter än den reguljära utbildningen på campus.
- Det föreligger stora skillnader mellan den grupp som endast läser inom Nätuniversitetet och den grupp som kombinerar studier inom Nätuniversitetet med reguljära studier vid en högskola eller ett universitet.
- Den stora grupp av studenter som kombinerar studier inom Nätuniversitetet med reguljär utbildning liknar i många avseenden de reguljära studenterna.
- Utbildningar inom Nätuniversitetet rekryterar sina studenter längre bort från högskoleort/kursort än vad den traditionella distansutbildningen respektive den reguljära utbildningen, gör. Detta visar att en mer flexibel utbildning gör det möjligt för studenter att mer fritt från rumsliga restriktioner välja lärosäte.
- Högskolenybörjarna är en viktig målgrupp för Nätuniversitetet. Andelen högskolenybörjare var som högst i den reguljära utbildningen höstterminen 2003. Av de studenter som endast deltog i utbildning inom Nätuniversitetet var en något mindre andel högskolenybörjare. Andelen högskolenybörjare var lägst i den grupp studenter som kombinerade studier inom Nätuniversitetet med reguljära studier.

- Distansutbildning inom Nätuniversitetet är bättre än den reguljära utbildningen på att rekrytera högskolenybörjare vars föräldrar är arbetare.
- Nätuniversitetets ambitioner att nå nya studerandegrupper och motverka snedrekrytering till högre utbildning visar sig, åtminstone delvis, ha lyckats. Nätuniversitetet är dock inte bättre på att rekrytera högskolenybörjare med utländsk bakgrund.

4 STUDENTNYTTA UR STUDENTERNAS PERSPEKTIV

I kapitel tre har vi kunnat konstatera att IT-stödd distansutbildning delvis rekryterar andra studenter än vad den reguljära utbildningen på campus gör. Varför är det då så? Hur upplever dessa studenter värdet och nyttan av att delta i IT-stödd distansutbildning? I kapitel tre konstaterades också att inte heller studenterna i IT-stödd distansutbildning utgör en homogen grupp. Vi hade höstterminen 2003 bland annat en stor grupp studenter som kombinerade studier inom Nätuniversitetet med reguljära studier på campus. Denna grupp skiljde sig i flera avseenden från den grupp av studenter som enbart läste inom Nätuniversitetet. Men inte heller de studenter som enbart läste inom Nätuniversitetet utgjorde en homogen grupp. Mot denna bakgrund är det viktigt att ställa frågor om hur olika grupper av NÄT-studenter upplever värdet och nyttan av att delta i IT-stödd distansutbildning. Det är också viktigt att ställa frågor kring hur olika studenter och olika kategorier av studenter ser på de olika utbildningsstöd som de möter i utbildningen. I kapitel fyra är syftet att diskutera detta.

Diskussionen i kapitel fyra utgår framförallt från de enkäter till studenter inom medicin och odontologi, vård och omsorg, naturvetenskap och teknik samt juridik och samhällsvetenskap som genomfördes under åren 2003 till och med 2006. I texten används ”studentnytteenkäten” som ett samlingsnamn för dessa delstudier/enkäter. Resonemanget kompletteras och fördjupas genom att också resultat från andra delstudier som genomförts inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta, vävs in. I föreliggande rapports andra bilaga kommenteras några metodologiska aspekter kring genomförandet av ”studentnytteenkäten”. Hansson har dessutom genomfört en delstudie inom ramen för UCERs utvärdering med reflektioner kring hur man kan uppnå högre svarsfrekvens med webbaserade enkätundersökningar.[47]

I kapitlet besvaras frågor som:

- Varför väljer studenter att läsa inom Nätuniversitetet?
- Vilket värde tillmäter studenterna de olika utbildningsstöden?
- Vilket värde/vilken nytta tillmäter studenterna att delta i IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet?
- Vilken betydelse har faktorer som studenternas ålder, tidigare studievana, studiernas omfattning och ämnesområde för den upplevda nyttan av olika utbildningsstöd och av att delta i IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet?

[47] Hansson, J (2006): *Tillvägagångssätt för att höja svarsfrekvensen – en kartläggning av webbaserade enkätundersökningar.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

Inledningsvis diskuteras studenternas motiv till att delta i en IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet. Därefter diskuteras olika aspekter av värdet och nyttan för olika studenter och olika grupper av studenter. Det handlar om informationens betydelse och IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet som en ingång till högre utbildning för nya studenter. Därefter diskuteras lärarens och kurskamraternas roll. I kapitlet lyfts också frågan om de fysiska sammankomsternas värde som utbildningsstöd i en utbildning som går på distans med IT-stöd. Andra utbildningsstöd som också diskuteras är teknik och IT-stöd, studiesocialt stöd och biblioteksstöd.

Vad som kommer ut av utbildningen är naturligtvis centralt. Vilka kunskaper och färdigheter som studenterna upplever att de får med sig samt examinationens roll och funktion i IT-stödd distansutbildning inom ramen för Nätuniversitetet är ytterligare en aspekt som tas upp i kapitlet. Som en slags sammanfattning på hur studenterna upplever värdet och nyttan av att delta i IT-stödd distansutbildning redovisas studenternas egna ord om nyttan, hur de ser på att rekommendera IT-stödd distansutbildning samt huruvida utbildningen varit värdefull på ett personligt/yrkesmässigt plan. Avslutningsvis diskuteras också studieavbrott på IT-stödda distans-utbildningar.

4.1 Motiv

Ett sätt att undersöka studentnyttan och varför studenter läser en NÄT-kurs är att utgå från vilka motiv studenterna har för att delta i IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet. Studenter i högre utbildning kan naturligtvis ha mycket olika motiv till varför de deltar i den aktuella utbildningen. Det gäller också studenter i IT-stödd distansutbildning. Detta innebär också att de kan ha mycket skilda krav och förväntningar på sin utbildning. Kanske läser man till en examen för att kunna arbeta i ett yrke man vill ha, kanske vill man ha papper på kunskaper man redan har, kanske vill man förkovra sig och så vidare. IT-stödd distansutbildning kan också fungera som ett första steg in i den högre utbildningen. De flesta motiv återkommer oavsett studieform, men vissa motiv kan vara vanligare bland NÄT-studenter än bland studenter i andra studieformer.

I utredningen *På distans – utbildning, undervisning och lärande: Kostnadseffektiv distansutbildning* lyfter man fram sex faktorer till varför vuxna studerar; sociala kontakter, omvärldens förväntningar, altruistiska motiv, professionell utveckling, bryta vardagstristessen samt glädjen i att lära sig. I utredningen talas om tre typer av studerande. Den målorienterade studenten som har behov av just den kunskap som den aktuella utbildningen kan ge. Den

aktivitetsorienterade studenten som deltar för att ”få göra något annat” och möta nya människor. Sedan finns det också de studenter som deltar bara utifrån en lust att lära, som vill växa genom lärandet.[48] Att studenter har skilda motiv för att delta i högre utbildning innebär att de studenter som finns inom högre utbildning också kan ha mycket olika syn på vad som är nyttan/värdet med den utbildning de deltar i.

Figur 5 nedan visar vilket som varit det främsta motivet för att delta i den aktuella IT-stödda distansutbildningen bland de studenter som besvarade ”studentnytteenkäten”. Det främsta motivet för en student av fyra var att han/hon ville förbättra sina kunskaper i ämnet. En av fem behövde kursen för att på sikt kunna söka ett annat arbete. Inte fullt lika många deltog främst för att de ville utvecklas som person. Ungefär en student av tio angav att han/hon behövde kursen för att klara sina nuvarande arbetsuppgifter bättre, att han/hon ville bredda sin utbildning genom att läsa ett annat ämne vid sidan av de ordinarie studierna samt ”annat motiv”.[49]

Här finns några intressanta skillnader mellan de olika ämnesområdenas studenter. En stor andel av studenterna inom medicin och vård var förvärvsarbetande såväl innan studierna som vid sidan av studierna. Ser man på vilka motiv de angav som sina främsta så framträder också här arbetets betydelse. Det var nämligen en större andel bland dessa studenter som angav som sitt främsta motiv att de behövde kursen för att på sikt kunna söka ett annat arbete eller att de behövde kursen för att klara av sina nuvarande arbetsuppgifter bättre, än vad det var bland naturvetare, tekniker och samhällsvetare. Studenterna inom juridik och samhällsvetenskap angav i betydligt större utsträckning än de övriga som sitt främsta motiv att de ville bredda sin utbildning genom att läsa ett annat ämne vid sidan av sina ordinarie studier.[50]

---

[48] SOU 1998:83 (1998): *På distans – utbildning, undervisning och lärande: Kostnadseffektiv distansutbildning.* Utbildningsdepartementet, Stockholm.

[49] Alternativet ”Jag deltar i kursen för att få kontakt med andra människor och utbyta tankar” som fanns med i enkäten finns inte med i figuren då det endast var ett par studenter i hela populationen som angav detta som ett motiv till att delta i den aktuella IT-stödda distansutbildningen.

[50] Här bör man notera att det i en enkät är svårt att ange motiv som passar alla utbildningar och alla studenter som återfinns i IT-stödd distansutbildning. För att ta ett exempel: Formuleringen ”Jag behöver kursen för att på sikt kunna söka ett annat arbete” passar kanske väl för yrkesverksamma studenter som deltar i fortbildning medan kanske formuleringen ”Jag behöver utbildningen för att kunna få det arbete jag vill ha” hade passat bättre för en ung heltidsstudent som går en längre IT-stödd distansutbildning.

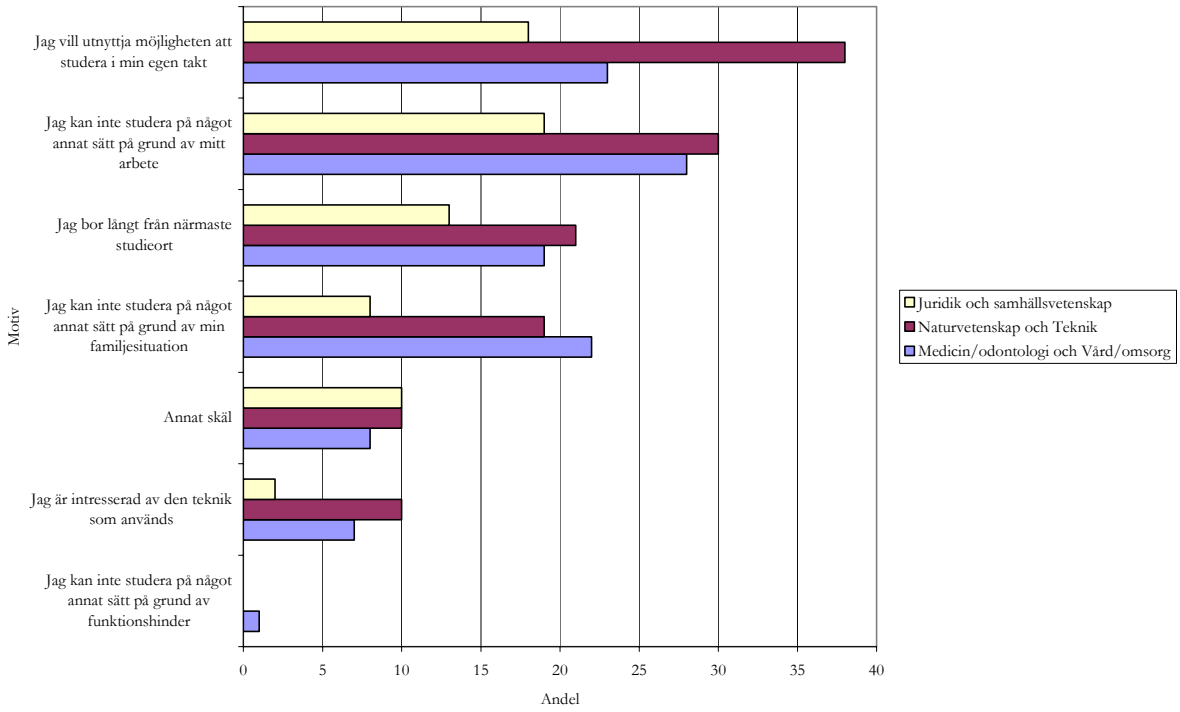

Figur 5 Studenternas motiv för att delta i den aktuella IT-stödda distansutbildningen. n=1445.

De studenter som inte hade några högskolepoäng alls innan de påbörjade den aktuella IT-stödda distansutbildningen skiljde sig i några avseenden från de övriga studenterna. Det handlade framförallt om att en dubbelt så stor andel av den förra gruppen angav som motiv att de behövde utbildningen för att på sikt kunna söka ett annat arbete, jämfört med de övriga studenterna. Å andra sidan var det en större andel i den senare gruppen som angav som motiv att de behövde utbildningen för att klara av sina nuvarande arbetsuppgifter bättre. Det var också en större andel av studenterna i den senare gruppen som angav som motiv att de ville bredda sin utbildning samt att de ville öka sina kunskaper i ämnet.

Beroende på om studenterna läste på heltid eller deltid varierade motiven något. Motiv som de deltidsstuderande angav i större utsträckning var bland annat; kunskaper, nuvarande arbetsuppgifter samt personlig utveckling. De heltids- studerande angav å sin sida i större utsträckning bland annat motiven; arbetsuppgifter på sikt och att bredda sin utbildning. En jämförelse mellan studenter vars föräldrar hade en högre utbildning och studenter vars föräldrar inte hade någon högre utbildning visar mer på likheter i motivbild än på skillnader. Den största skillnaden mellan de båda grupperna visar sig i att det var en dubbelt så stor andel av studenterna från mer studievana hem som deltog den aktuella utbildningen för att bredda sin utbildning, jämfört med bland studenterna från mer studieovana hem.

Inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta genomfördes en delstudie om attityder till och erfarenheter av IT-stödd distansutbildning. Studenternas motiv var också i den studien främst relaterade till arbete eller utbildning. Det skedde heller ingen förändring över tid, motiven bland studenterna år 2006 var desamma som motiven bland studenterna år 2003.[51] I utvärderingen genomfördes också en delstudie om avbrott. Bland de studenter som deltog i avbrottsstudien var att höja den personliga kompetensen ett viktigt motiv för att delta i den IT-stödda distansutbildningen. Det fanns en skillnad mellan de olika studieformernas studenter och det var att det var viktigare för de studenter som läste en reguljär utbildning på campus alternativt en traditionell distansutbildning, att få kontakt och utbyta tankar med andra, än vad det var för de studenter som läste en IT-stödd distansutbildning.[52]

Varför blev det då en utbildning på distans med IT-stöd? Spelade det överhuvudtaget någon roll att utbildningen gick på distans med IT-stöd när det var dags för studenterna att välja utbildning? Tidigare studier har visat att det för en del studenter är av avgörande betydelse att utbildningen går på distans (med IT-stöd).[53] En majoritet av NÄT-studenterna ansåg att studieformen var av avgörande betydelse för deras möjligheter att studera. En av tre studenter inom medicin och vård i ”studentnytteenkäten” svarade dock att det inte hade någon betydelse att det var en distansutbildning med IT-stöd. Motsvarande andel bland naturvetare, tekniker och samhällsvetare var en av fyra.[54] Bland dem som angav att det hade haft betydelse att det var en distansutbildning med IT-stöd var de viktigaste skälen att de ville utnyttja möjligheten att studera i sin egen takt (vanligt framförallt bland naturvetare och tekniker), att de inte kunde studera på något annat sätt på grund av sitt arbete (vanligt framförallt bland medicin/vård och naturvetenskap/teknik), samt att de bodde långt från närmaste studieort.[55]

---

[51] Westerberg, P och G Mårald (2006*): Attityder till och erfarenheter av Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter 2003-2006*. Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

[52] Westerberg, P och G Mårald (2006): *Avbrott på nätutbildningar – en studie av när och varför studenter hoppar av alternativt fullföljer IT-stödda distansutbildningar.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

[53] Se till exempel: Glesbygdsverket (2004): *Lärarutbildning på distans: Betydelsen för individen och den lokala arbetsmarknaden.* Östersund, Reneland, L (2005): *”Kan man vaccinera studenter mot utebliven återkoppling?” En utvärdering av distansutbildningsverksamhet vid Högskolan Dalarna”.* Växjö universitet, Växjö och Lundberg, S (2005): *Klara, färdiga, vårda! En utvärdering av det nätbaserade sjuksköterskeprogrammet i Lycksele.* CERUM Working Paper 83:2005. Umeå.

[54] Av dessa hade emellertid en del studenter samtidigt markerat något av alternativen som indikerade att det hade betydelse att det just var en utbildning som gick på distans med IT-stöd.

[55] Egentligen handlar det kanske inte om närmaste studieort utan om rätt studieort, det vill säga den studieort som har den utbildning man vill gå.

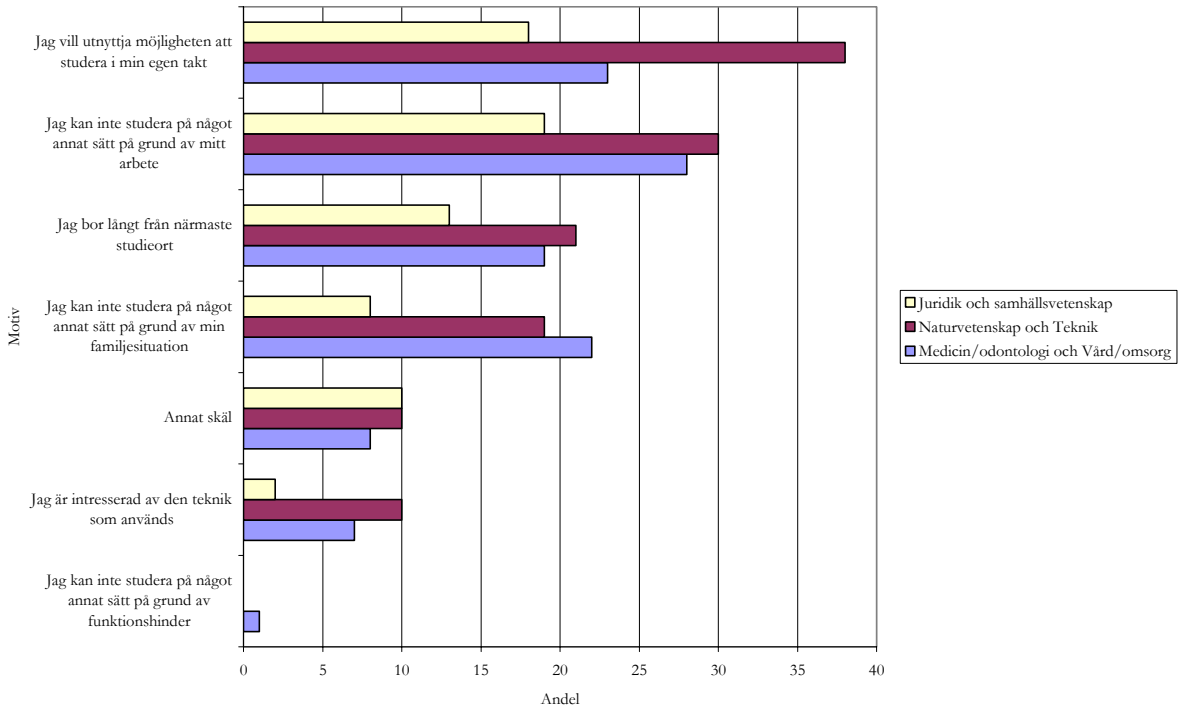

Figur 6 Studenternas motiv till varför det är viktigt att utbildningen går på distans med IT-stöd. n=1462.

Det fanns en stor skillnad mellan de studenter som läste på heltid och de studenter som läste på deltid. De deltidsstuderande angav i betydligt större omfattning arbetet som ett skäl att välja en utbildning på distans med IT-stöd. Arbetet kan ju naturligtvis också vara ett skäl till att de valde att läsa på deltid.

Bland de studenter i attityd- och erfarenhetsundersökningen som angav att de hade haft betydelse att det handlade om en IT-stödd distanskurs var det viktigaste att; kunna studera i sin egen takt samt att arbetet omöjliggjorde andra studieformer.[56]

4.2 Olika aspekter av nyttan med och värdet av Nätuniversitetet

4.2.1 Information av avgörande betydelse

UCERs utvärdering har i olika delstudier visat att information är viktig innan studenterna påbörjar sina studier. Det kan handla om information kring högre studier mer generellt men också om hur en specifik kurs bedrivs på distans med IT-stöd. Ett av de fyra områden som Myndigheten för Sveriges nätuniversitet skulle verka inom var att via en webbportal sprida information om hur man kan studera på distans med IT-stöd via Nätuniversitetet samt

[56] Westerberg, P och G Mårald (2006): *Attityder till och erfarenheter av Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter 2003-2006*. Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

vilka kurser och program som ingick i utbildningsutbudet. Portalen fungerar också som marknadsföring för Nätuniversitetet och dess utbildningar. Södra tornet kommunikation har på uppdrag av Myndigheten för Sveriges nätuniversitet vid två tillfällen genomfört en marknadsundersökning, av hur väl människor känner till Nätuniversitetet. Ett urval av befolkningen i åldern 18 till 50 år tillfrågades i undersökningen. Detta till skillnad från de studier som UCER har genomfört inom ramen för utvärderingen av Nätuniversitetets studentnytta där framförallt studenter som redan läste inom Nätuniversitetet stod i fokus.

Södra tornets undersökning visar att kännedomen om Nätuniversitetet ökade över tid. År 2005 kände 27 procent av allmänheten till Nätuniversitetet jämfört med 23 procent två år tidigare. Då hade sex procent varit inne på hemsidan, två år senare var motsvarande siffra 13 procent. Andelen som kunde tänka sig IT-stödd distansutbildning ökade också över tid, från 68 % år 2003 till 74 % år 2005. De främsta informationskällorna var Internet, tidningar, högskolor/universitet samt släkt och vänner. Kännedomen om Nätuniversitet var större bland dem som kunde tänka sig ytterligare utbildning utöver den de redan hade. Av dem som tidigare hade läst på distans kände fyra av tio till Nätuniversitet. De största hindren mot att studera angavs vara (brist på) pengar, tid och intresse. De största fördelarna med att läsa på distans med IT-stöd upplevdes vara att man kan arbeta/studera vid sidan av samt att man kan studera oberoende av var man är bosatt.[57]

Högskoleverket konstaterar i sin uppföljning av Sveriges nätuniversitet att högskolor och universitet i allmänhet inte har någon uppfattning om hur distansstudenter rekryteras. De personer vid lärosätena som Högskoleverkets bedömargrupp träffade menade att lärosätets egen webbplats var av större betydelse än den portal som Myndigheten för Sveriges nätuniversitet tillhandahöll. Högskoleverket konstaterar att man även inom myndigheten har uppfattningen att många studenter i första hand hittar Nätuniversitetets kurser och program via högskolornas och universitetens webbsidor.[58] Detta var också den främsta sökvägen bland de studenter som besvarade ”studentnytteenkäten” inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta. Det var emellertid en större andel av dessa som hade hittat sin utbildning via Nätuniversitetets hemsida än vad det var som hade hittat utbildningen via Högskoleverkets studera.nu. Kollegor på arbetet var en källa till information framförallt för studenterna inom medicin

[57] Södra tornet kommunikation (2006): *Rapport Marknadsundersökning Nätuniversitetet (genomförd okt-dec 2005).* Uppsala.
[58] Högskoleverket (2005): *Uppföljning av Sveriges nätuniversitet. Slutrapport 1: Myndigheten för Sveriges nätuniversitet, s 35.* Rapport 2005:48 R. Stockholm.

och vård. Detta kan förklaras av att det inom denna grupp fanns en större andel äldre och förvärvsarbetande studenter.

Tabell 2 Hur studenterna fick information om kursen/programmet. Andelar.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**
År för enkätens genomförande	**2003**	**2004**	**2005**
Via Nätuniversitetets hemsida	10	18	20
Via Högskoleverkets studera.nu	–	8	10
Via lärosätets annonsering/utbildnings-katalog	44	40	40
Via bekanta	6	8	8
Via studievägledare	5	3	4
Via kollegor på arbetet	17	7	3
Annat sätt	15	14	10
Ej svarat	3	2	5
Totalt	**100 (582)**	**100 (512)**	**100 (398)**

Vi kan alltså konstatera att Nätuniversitetets portal inte verkar ha varit den självklara sökvägen för potentiella studenter som söker information om högre utbildning. Samtidigt måste man naturligtvis komma ihåg att verksamheten inom Nätuniversitetet ännu var i ett initialt skede. En stor andel av de studenter som besvarade ”studentnytteenkäten” hade överhuvudtaget inte använt Nätuniversitetets portal. Vi kan emellertid konstatera att användningen ökade över tid, att den var som minst bland de studenter inom medicin och vård som deltog under utvärderingens första år och som störst bland de studenter inom juridik och samhällsvetenskap som deltog under utvärderingens sista år. Det kan ju emellertid vara något svårt att säga om detta i första hand var en effekt av vilka studenter som besvarade enkäten de olika åren eller om det mer handlade om en förändring över tid.

4.2.2 Nätuniversitetet – med och för nybörjarstudenter

Nybörjarstudenter är en av Nätuniversitetets målgrupper. För att få en djupare förståelse för nybörjarstudenterna och deras situation genomfördes inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta intervjuer med tio studenter som deltog i en IT-stödd distansutbildning höstterminen 2005.[59] Nybörjarstudent definieras i studien som en person som inte har

[59] Resultaten från studien presenteras i sin helhet i rapporten Almqvist, L (2006): *Nybörjarstudenter inom Nätuniversitetet.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

någon tidigare erfarenhet av högskole- eller universitetsstudier. Syftet med studien var att få en förståelse för hur nybörjarstudenter upplever sitt första möte med högre utbildning när mötet sker genom en IT-stödd distansutbildning. Med tanke på studiens upplägg, intervjuer med tio studenter, så fanns inga ambitioner att försöka dra några mer generella slutsatser som kan gälla för alla nybörjarstudenter i IT-stödd distansutbildning. En studie av det slaget kan däremot bidra till en djupare förståelse av det fenomen som studeras. Studenterna intervjuades vid tre tillfällen; i början av kursen, i mitten av kursen samt i slutet av kursen. Genom att intervjua studenterna vid tre skilda tidpunkter kan man också se om, och i så fall hur, deras bild förändrades över tid.

Det är naturligtvis viktigt att veta mer om varför nybörjarstudenter väljer att läsa en IT-stödd distansutbildning. I studien framkom motiv som att man inte kunde flytta och/eller att man inte hade möjlighet att studera på dagtid. IT-stödd distansutbildning kan fungera som ett första, försiktigt, steg in i den högre utbildningen. Det kan kännas tryggare och enklare att bo kvar hemma. Då behöver man inte heller bryta upp från sitt sociala umgänge och andra bindningar. De intervjuade studenterna såg också detta första möte med högre utbildning som ett prov; av högre utbildning, av ämnet och av sin egen förmåga. Detta är ett viktigt resultat som visar att IT-stödd distansutbildning kan fungera bra som ett första steg in i den högre utbildningen. Det förekommer emellertid samtidigt attityder, såväl bland lärare som bland studenter, att IT-stödd distansutbildning skulle lämpa sig mindre väl för just nybörjarstudenter. Dessa attityder grundar sig emellertid inte alltid på egen erfarenhet.

Genom att studenterna intervjuades vid flera skilda tillfällen framkommer hur de över tid går från en känsla av osäkerhet till en känsla av trygghet när de blir klara över vilka krav som ställs och ser att de faktiskt klarar av studierna. Utbildningen kan därför sägas vara värdefull i flera avseenden; att den gett dem ämneskunskaper men också erfarenhet av högre utbildning och ett bättre självförtroende (jämför Skolverkets rapport om det livslånga och livsvida lärandet ovan). Det senare är kanske särskilt viktigt för nybörjarstudenter, i synnerhet dem som kommer från mer studieovana hem. En studie från Göteborgs universitet visar att de studenter vars föräldrar inte har någon högre utbildning är mer osäkra i studiesituationen än vad de övriga studenterna är. De är också mer osäkra på den egna förmågan.[60] Den känsla studenterna fick när insåg att de faktiskt klarade av studierna bidrog också till

[60] Balke, G (2002): *Olika bakgrund – olika uppfattning? Programstudenter från hem med olika utbildningsbakgrund och deras bedömning av studierna och studiesituationen.* STUG-projektet: Studerande vid Göteborgs universitet 2002:2. Göteborg.

att de hade en positiv inställning såväl till den aktuella kursen som till högre utbildning mer generellt.

I utredningen om kostnadseffektiv distansutbildning skriver man:

> ”Om den studerande är mindre van kan distansstudierna innebära problem. Där tidigare skolgång kanske betonat osjälvständighet, avkrävs i denna utbildningsform självständiga studerande. En gedigen inskolning i arbetsformerna kan krävas för att studierna skall fungera väl.”[61]

Fyra av de tio intervjuade studenterna i UCERs studie hade studerat på distans med IT-stöd redan på gymnasienivå. De tillmätte detta viss betydelse, då det kanske skulle ha varit svårare att anpassa sig till studieformen utan den erfarenheten. Här framkom att det är en studieform som ställer stora krav på eget ansvar. Över tid kommer vi naturligtvis att få allt fler som har erfarenhet av (distans)utbildning med IT-stöd redan när de kommer till den högre utbildningen.

De studenter som hade att ta hänsyn också till arbete och familj i sin studiesituation upplevde att det fungerade bra att kombinera. Det framkom emellertid att studierna tog mycket tid i anspråk, ibland mer än vad de hade förväntat sig. Möjligheten att förlägga studierna till de tider som passade dem gjorde det dock lättare att kombinera studierna med andra förpliktelser. Här handlar det kanske bland annat om en informationsfråga, att tydligt tala om hur mycket tid man förväntas lägga ner på sina studier.

I Högskoleverkets rapport om studentperspektiv på verksamheten vid högskolor och universitet skriver man att: ”Det är idag en vanlig uppfattning att studentens första tid på högskolan är avgörande för hur väl hon eller han kommer att lyckas under studietiden”.[62] IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet kan därför komma att spela en särskilt viktig roll för de nybörjarstudenter som inleder sin högskolekarriär där. Här fanns olika strategier representerade i den grupp av studenter som intervjuades. Bland de studenter som hade för avsikt att fortsätta läsa inom Nätuniversitetet fanns både sådana som hade bestämt sig för det redan innan och sådana som hade bestämt sig under kursens gång. En av de intervjuade studenterna valde att byta ämne för att kunna fortsätta läsa på distans. Här blev alltså formen överordnad ämnet. En av studenterna hade redan innan hon påbörjade studier inom Nätuniversitetet bestämt att hon skulle påbörja en reguljär utbildning.

---

[61] SOU 1998:83 (1998): *På distans – utbildning, undervisning och lärande: Kostnadseffektiv distansutbildning.* Utbildningsdepartementet, Stockholm.

[62] Högskoleverket (1999): *Studentperspektiv på verksamheten vid universitet och högskolor – utveckling och helhet,* s 22. Högskoleverkets arbetsrapporter. Stockholm.

Diskussionen om breddad rekrytering har i stor utsträckning handlat om att nå grupper som av tradition inte sökt sig till högre utbildning. Men det handlar naturligtvis också om att få dessa studenter att trivas och nå framgång i sina studier.[63] De intervjuade nybörjarstudenterna ansåg att man som högskolenybörjare mycket väl kan börja med en IT-stödd distansutbildning. En positiv inställning som kanske hade förstärkts av att de hade klarat av sina studier och därigenom fått ett större självförtroende i mötet med högre utbildning. I UCERs ”studentnytteenkät” och attityd- och erfarenhets-undersökning framkom emellertid attityden att IT-stödd distansutbildning inte lämpar sig för nybörjarstudenter.[64] Frykman menar att det inte är helt självklart att distansutbildning och mer flexibla utbildningsformer är det bästa sättet att locka nya grupper till den högre utbildningen. Han ser det som en viktig ambition men menar samtidigt att kanske just den gruppen har ett behov av att finnas på plats på sin högskola/sitt universitet.[65] Inte heller Reneland menar att IT-stödd distansutbildning skulle lämpa sig särskilt väl för studieovana grupper:

> ”Det antyder att formen skulle attrahera dessa grupper mer än universitetets övriga kursutbud. Skulle detta vara genom sin form eller möjligen ett speciellt innehåll? Man skulle kunna tolka det som ett värdeuttalande kring gruppernas möjlighet att tillgodogöra sig högre utbildning och svårighetsgraden på DU. DU innebär en högre grad av ansvarstagande och självverksamhet kring den egna utbildningssituationen. Distansutbildningens kvalitet är starkt beroende av kommunikationssituationen och att studenten har en stöttande privat social situation. Med detta i åtanke ser jag inte studenter från studieovana grupper som den självklara målgruppen för DU.”[66]

4.2.3 Läraren – oumbärlig i IT-stödd distansutbildning

För ett utförligt resonemang kring lärarnas attityder till och erfarenheter av IT-stödd distansutbildning hänvisas till rapporterna *Attityder till och erfarenheter av Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter 2003-2006* samt *Lärarerfarenheter av IT-stödd distansutbildning.*[67] I den IT-stödda

---

[63] Karolinska Institutet, Utbildningsavdelningen (2002): *Handlingsplan för breddad rekrytering av grundutbildningsstudenter*,
s 4. Karolinska Institutets råd, regler och riktlinjer. Stockholm.

[64] Westerberg, P och G Mårald (2006): *Attityder till och erfarenheter av Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter 2003-2006*. Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

[65] Regnell, T (2002): ”Klassresenären behöver ett lärosäte”. I: Borg, C (red): *Vetenskaparnas visioner: Elva samtal om framtidens studier och undervisning i högskolan.* Distansutbildningsmyndigheten Rapport 4:2002. Härnösand.

[66] Reneland, L (2002): *Långt borta men ändå nära – en kartläggning av distansutbildning vid Växjö universitet,* s 44. Pedagogiska institutionen, Växjö universitet. Växjö.

[67] Westerberg, P och G Mårald (2006): *Attityder till och erfarenheter av Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter 2003-2006*. Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå och Söderström, T och P Westerberg (2005): *Lärarerfarenheter av IT-stödd distansutbildning.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

distansutbildningen handlar utmaningarna för lärarna bland annat om tekniken, pedagogiken och att möta de nya studerandegrupper som söker sig till (IT-stödd) distansutbildning. Det räcker inte att utveckla teknikstöd, lärarna måste också utveckla det sätt på vilket de undervisar.[68] Man måste på alla nivåer inom utbildningssystemet visa större flexibilitet i hur man möter den allt mer heterogena gruppen av studenter.[69] I denna rapport är fokus på lärarrollen ur ett studentperspektiv.

Lärarroller i IT-stödd distansutbildning

I UCERs utvärdering definieras fyra olika lärarroller; traditionell, handledande, omvårdande samt dialoginspirerande lärare:

- En *traditionell lärare* som förmedlar innehåll och förståelse för ämnet samt klart och tydligt bekräftar huruvida studenternas inlärning är nöjaktig.
- En *handledande lärare* som genom uppgifter, tips och vägledning inspirerar studenterna att själva söka kunskap och gå utöver sitt vanliga sätt att tänka.
- En *omvårdande lärare* som genom att uppmärksamma och bekräfta alla studenter skapar studiemotivation och ett trivsamt studieklimat.
- En *dialoginspirerande lärare* som initierar uppgifter och samtalsämnen som väcker studenternas intresse för kollektivt utbyte och diskussion om ämnet.

Inom alla de aktuella ämnesområdena var studenterna överens om att den handledande läraren var att föredra. Allra populärast var den lärarrollen bland naturvetare och tekniker. Den dialoginspirerande läraren var mest populär bland studenter inom medicin och vård samt juridik och samhällsvetenskap. Studenterna inom de olika ämnesområdena var också överens om att de i mindre utsträckning än vad de skulle ha önskat haft en handledande lärare. De hade däremot i större omfattning än vad som var idealet mött en traditionell lärare i den aktuella IT-stödda distansutbildningen. Här måste man naturligtvis ta i beaktande att en fråga rör ”ideal lärarroll i IT-stödd distansutbildning” och den andra frågan rör ”faktisk lärarroll i den aktuella IT-stödda distansutbildningen”. Det kan ju vara så att man i just den aktuella kursen också i större utsträckning ville ha en traditionell lärare. Detta är beroende av faktorer så som ämne, kursinnehåll, studiernas omfattning, nivå på studierna och så vidare. Naturvetare, tekniker och samhällsvetare hade i större utsträckning än studenterna inom medicin och vård, mött en traditionell lärare. Samhällsvetarna hade i mindre utsträckning än de övriga studenterna mött en handledande lärare. Naturvetarna och teknikerna hade å sin sida i mindre utsträckning än de övriga studenterna mött en dialoginspirerande

[68] Högskoleverket (2002): *Nordisk medicinsk utbildning i informationssamhället – en on-line learning community?* Högskoleverkets rapportserie 2002:30 R. Stockholm.
[69] Lönnheden, C och E Olstedt (2005): ”Med erfarenhet som utgångspunkt”. I: Bron, A och L Wilhelmson (red) (2005): *Lärprocesser i högre utbildning.* Liber. Stockholm.

lärare. Den roll en lärare tar kan naturligtvis delvis förklaras av vilket ämne det handlar om.

Såväl mer studievana studenter som studieovana studenter föredrog en handledande lärare. Det var emellertid samtidigt en dubbelt så stor andel bland de studieovana studenterna som ville ha en omvårdande eller en traditionell lärare jämfört med vad det var bland de studievana studenterna. De yngre studenterna och de äldre studenterna skiljde sig framförallt åt i det avseendet att en dubbelt så stor andel av de yngre ville ha en traditionell lärare, vilket kanske kan verka något paradoxalt.[70]

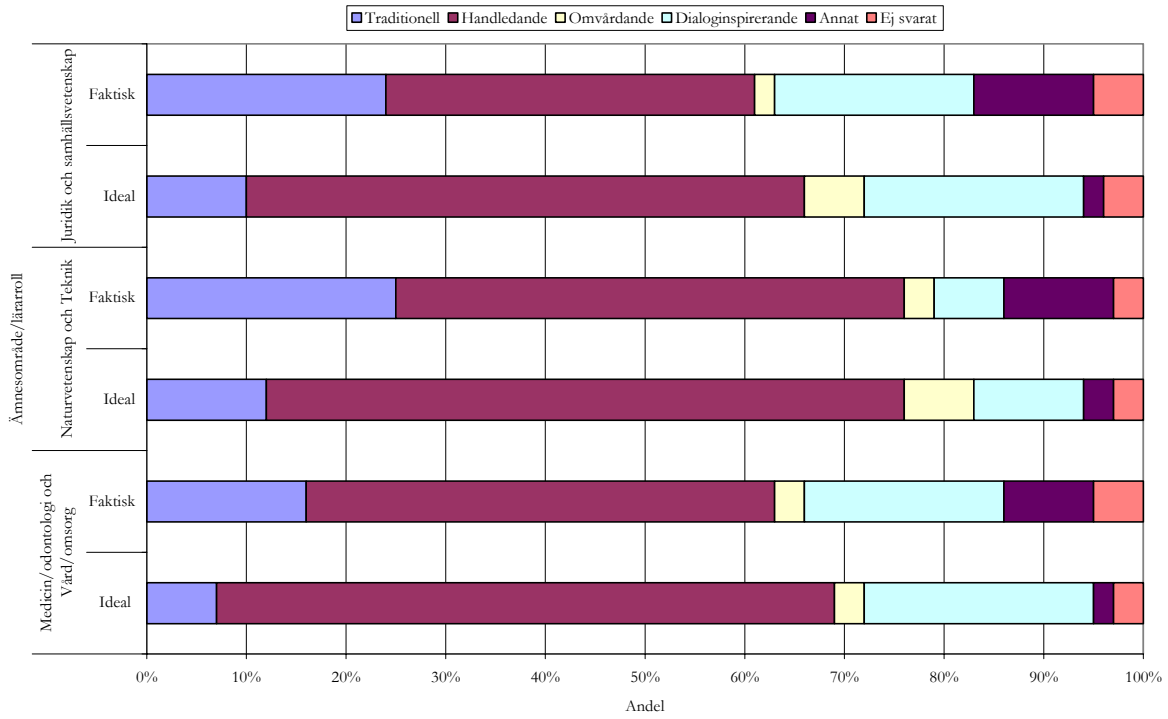

Figur 7 Studenternas syn på den ideala lärarrollen respektive den faktiska lärarrollen i den aktuella IT-stödda distansutbildningen. Faktisk lärarroll n=1430, ideal lärarroll n=1444.

Citaten nedan, hämtade från ”studentnytteenkäten”, fungerar som illustrationer av studenternas syn på lärarens roll i en IT-stödd distans-utbildning.

”Kan inte ange endast ett alternativ, tycker att alla de egenskaper som här räknas upp är en viktig mix som en lärare bör ha.” (Student inom medicin och vård)

”Det har varit många olika lärare under de olika delkurserna med olika intresse, inriktning och tillgänglighet.” (Student inom medicin och vård)

[70] Yngre studenter definieras som dem som var 30 år eller yngre vid tidpunkten för studiens genomförande, äldre studenter är följaktligen de som var äldre än 30 år.

”Detta är mycket beroende på det ämne som utbildningen har. För basämnen, som jag går nu, är nog en traditionell lärare bra. Därför att det är viktigt att baskunskaperna sitter för att gå vidare till andra områden.” (Student inom naturvetenskap och teknik)

”En blandning av traditionell och handledande, men inte omvårdande – omvårdande och/eller dialoginspirerande känns som en bonus men inte ett måste.” (Student inom naturvetenskap och teknik)

”En kombination av traditionell lärare och handledande. Kan vara svårt att själv söka och bedöma information särskilt om det är en A-kurs och man inte har någon tidigare kunskap i ämnet.” (Student inom juridik och samhällsvetenskap)

”För min del spelar det inte så stor roll. Jag är anpassningsbar.” (Student inom juridik och samhällsvetenskap)

I UCERs studie av lärarerfarenheter av IT-stödd distansutbildning, menade ungefär en lärare av tre att lärarrollen inte förändrats på grund av att kursen genomfördes som en IT-stödd distansutbildning. Det var dock en större andel, nära hälften av lärarna, som menade att detta innebar att lärarrollen förändrades. Av de kommentarer som den förra gruppen lämnade framgår att de inte tyckte att undervisningen skiljer sig åt mellan olika studieformer. De lärare som menade att lärarrollen var en annan lyfte bland annat fram att tydlighet och planering var särskilt viktigt i en distansutbildning med IT-stöd. Kursens upplägg kan också skilja sig åt beroende på studieform.[71]

En studie av IT-stödda distanskurser inom folkbildningen visar att läraren har en central roll i att stödja studenterna i deras lärande. De flesta av de studenter som deltog i studien menade att lärarens betydelse framförallt låg i att skapa en god lärandemiljö på nätet. Ett fåtal menade att lärarens roll framförallt handlade om att bekräfta studenternas arbete. I studien talar man om två olika lärarroller; läraren som skapare av lärandemiljöer samt läraren som bekräftare av studenternas inlärning.[72] En rad frågor i de ”studentnytteenkäter” som genomförts inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta rör lärarens roll i högre utbildning och, framförallt, i utbildning som ges på distans med IT-stöd. Vi kan börja med att konstatera att läraren har en viktig roll också i IT-stödd distansutbildning. En roll som delvis är densamma som i en reguljär utbildning på campus men också en roll som delvis är annorlunda. I attityd- och erfarenhetsundersökningen instämde ungefär 40 % av studenterna i att kontakten med lärare är viktigare på IT-

[71] Söderström, T och P Westerberg (2005): *Lärarerfarenheter av IT-stödd distansutbildning.* UCER. Umeå.
[72] Hult, A, E Dahlgren, D Hamilton och T Söderström (2004): *Tangling teachers on the Net: The synchronicity of teaching in an asynchronous on-line community.* Paper presented at the annual conference of the Nordisk Förening för Pedagogisk Forskning, Reykjavik, 11-15 March, 2004.

stödda distanskurser än på campuskurser. Kvinnor och äldre studenter instämde i detta i större utsträckning än vad män och yngre studenter gjorde.[73]

Av de studenter som deltog i ”studentnytteenkäten” tillmätte åtta av tio kommunikationen mellan lärare och studenter stor betydelse. Detta var det enskilt viktigaste utbildningsstödet. En jämförelse mellan ämnesområden visar att det var allra viktigast för studenterna inom medicin och vård. Kommunikation mellan lärare och studenter upplevdes något viktigare av de studieovana studenterna än av de studievana studenterna.[74] En jämförelse mellan yngre och äldre studenter visar att det var en större andel bland de äldre studenterna som uppgav att kommunikationen mellan lärare och studenter var av stor betydelse. Det förelåg däremot inte några skillnader mellan de studenter som läste på heltid och de studenter som läste på deltid.

Kommunikationen mellan lärare och studenter upplevdes alltså vara det viktigaste utbildningsstödet och det är kanske också därför som det var här som studenterna var mest missnöjda med hur det fungerat. Detta var något som också framkom i de fokusgruppsintervjuer kring studenters upplevelser av distansutbildning inom Nätuniversitetet som genomfördes inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta. De intervjuade studenterna menade att det mest betydelsefulla utbildningsstödet var att få vägledning och återkoppling från lärarna. Det var samtidigt stödet från lärarna som fick mest kritik från studenterna, de ville se mer engagemang från och dialog med lärarna.[75]

<u>Närvaro och återkoppling centralt</u>

I en annan fråga fick studenterna på en skala bedöma huruvida läraren upplevts som närvarande genom sin aktivitet på nätet. Lärarna inom medicin och vård respektive naturvetenskap och teknik fick då något bättre betyg än vad lärarna inom juridik och samhällsvetenskap fick.[76] Det är av mycket stor betydelse att läraren/lärarna upplevs som närvarande i IT-stödd distansutbildning, trots det geografiska avståndet. En annan aspekt som upplevdes vara central var lärarens återkoppling till studenterna. Det handlade om att studenterna ville få återkoppling på sitt arbete men också om när (hur

[73] Westerberg, P och G Mårald (2006): *Attityder till och erfarenheter av Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter 2003-2006*. Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

[74] I framställningen talar vi om studieovana respektive studievana studenter. Studieovana studenter är dem som har 20 högskolepoäng eller mindre i bagaget, studievana studenter är dem som har mer än 40 högskolepoäng.

[75] Almqvist, L och P Westerberg (2005): *Studenters upplevelser av distansutbildning inom Nätuniversitetet – en fördjupad studie med fokusgrupper på Internet.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

[76] Om man ser på hur stor andel av studenterna som på den fem-gradiga skalan markerade 1 eller 2 så var den andelen ungefär två av tio bland medicin och vård respektive naturvetenskap och teknik. Bland samhällsvetarna var denna andel nära tre av tio.

snabbt) återkoppling skall ske och vad återkopplingen bör innehålla. I rapporten *What matters?* diskuteras återkopplingens centrala betydelse, som en av de enskilt viktigaste faktorerna för elevers/studenters lärande och prestationer.[77] Vikten av närvaro och återkoppling i IT-stödd distansutbildning är något som lyfts fram i ett antal studier. Dippe skriver till exempel:

> ”En central fråga som måste understrykas är handledarens feedback till deltagarna. Alla deltagare i utbildningar och andra lärgemenskaper är givetvis angelägna om att få feedback på vad de gör. Nätbaserade distansutbildningar är inget undantag. Kanske är behovet av feedback ännu större i dessa utbildningar, då deltagarna ofta sitter ensamma i sina hem eller på sina arbetsplatser.”[78]

Detta får stöd också i den attityd- och erfarenhetsundersökning som genomfördes inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta. Här framgår tydligt att de studenter som deltog i studien fäste stor vikt vid lärarens roll för att en IT-stödd distansutbildning skall fungera. Här framkom också att studenterna ansåg att kontakten med lärare var viktigare på IT-stödda distansutbildningar än på reguljära utbildningar på campus. De studenter som deltog i 2006 års studie lyfte fram återkoppling, lärarens tillgänglighet samt tydlig information som särskilt viktigt.[79]

Några av studenternas kommentarer var av mer allmängiltig karaktär och skulle troligen också ha varit giltiga om det handlat om en reguljär utbildning på campus. Men de flesta kommentarer behandlade den speciella situation som råder i en utbildning som ges på distans med IT-stöd. Många av de synpunkter som dessa studenter gav uttryck för kan kategoriseras under de institutionella orsaker till studieavbrott som Thorpe talar om. Thorpe sorterar under institutionella orsaker in faktorer som otillräcklig handledning, lärarstöd, problem med individuella handledare, dålig administration och dålig organisation.[80]

Nedan följer några citat för att illustrera studenternas resonemang, hämtade från ”studentnytteenkäten”.

”Lärarna har haft en mycket passiv roll.” (Student inom medicin och vård)

”Tyvärr inget av ovanstående. Mycket svår att få kontakt med via nätet. ”Visar” sig aldrig på nätet för att höra hur det går osv. Under all kritik!” (Student inom medicin och vård)

---

[77] Marton, F och P Morris (red): *What matters? Discovering critical conditions of classroom learning.* Göteborg Studies in Educational Studies 181, Göteborgs universitet. Göteborg.
[78] Dippe, G (2005): *Lärarutbildarens roll i distansutbildning: Motsägelser och konflikter.* Department of ICT and Learning, IT University of Göteborg. Göteborg.
[79] Westerberg, P och G Mårald (2006): *Attityder till och erfarenheter av Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter 2003-2006*. Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
[80] Thorpe, M (1993): *Evaluating Open and Distance Learning.* Longman. Harlow.

”Den lärare vi haft har i stort sett bara skickat ut information, såsom vilken kurslitteratur som ska användas och vilka uppgifter som ska lösas.” (Student inom naturvetenskap och teknik)

”Fick uppfattningen att läraren hade något annat viktigare att göra än att vara lärare.” (Student inom naturvetenskap och teknik)

”Administratör av inlämnat material, ger intryck av att vara helt ointresserad av sina elever.” (Student inom juridik och samhällsvetenskap)

”Har knappt märkt att det funnits någon lärare. Ingen som helst dialog. Han verkar mycket engagerad i annat och glömmer bort oss distanskursare.” (Student inom juridik och samhällsvetenskap)

Det förelåg större skillnader mellan studenter inom olika ämnesområden i synen på huruvida det funnits tydliga förväntningar på studenternas medverkan i utbildningen än vad det gjorde i huruvida läraren upplevts som närvarande genom sin aktivitet på nätet. Studenterna inom medicin och vård menade i större utsträckning att de varit informerade om vad som krävdes i form av grad av aktivitet, när inlägg skulle vara inlämnade och så vidare, än vad de övriga studenterna gjorde. Också när det gällde huruvida kursmaterial och uppgifter skapat diskussion och reflektion med andra deltagare instämde studenterna inom medicin och vård i högre grad än vad de övriga studenterna gjorde.

4.2.4 Kurskamrater – pedagogiskt och socialt stöd

Att kommunikationen mellan lärare och studenter är av stor betydelse har vi kunnat se ovan. Den är kanske till och med av än större betydelse i en utbildning som går på distans med IT-stöd. Men kommunikationen med andra studenter, och då framförallt kurskamrater, är också av stor betydelse. Studenterna utgör tillsammans en lärandegemenskap där de kan stödja varandra men också lära av och med varandra.[81] Lärandet sker i ett socialt sammanhang.[82] Söderström och Westerberg konstaterar att det är viktigt för lärandet att studenter kommunicerar och diskuterar med varandra. Här menar man emellertid att studenterna inte gör det i den utsträckning som de skulle kunna, trots de teknikstöd som finns tillgängliga. Söderström och Westerberg skriver: ”… insatser bör riktas mot att utveckla former för kommunikation

[81] Lindberg, O J och A D Olofsson (2005): *Training Teachers Through Technology: A case study of a distance-based teacher training programme.* Pedagogiska institutionen, Umeå universitet, Nr 78. Umeå.
[82] Se till exempel Dippe, G (2005): *Lärarutbildarens roll i distansutbildning: Motsägelser och konflikter.* Department of ICT and Learning, IT University of Göteborg, Göteborg och SOU 1998:83 (1998): *På distans – utbildning, undervisning och lärande: Kostnadseffektiv distansutbildning.* Utbildningsdepartementet, Stockholm.

mellan studenter för att utveckla och säkerställa god pedagogisk kvalitet inom Nätuniversitetets kurser."[83]

Kommunikation med andra studenter över nätet är emellertid inte bara viktig ur ett lärandeperspektiv. Den kan dessutom fylla en social funktion, i brist på fysiska möten.[84] I utredningen om kostnadseffektiv distansutbildning skriver man att kommunikation med andra studenter är viktig därför att: "Att få uppmuntran och bekräftelse på att man utvecklas … möjligheten att få känna samhörighet med en grupp och att i den även diskutera annat än kursinnehåll." I utredningen understryks att detta kan vara särskilt viktigt för att studieovana studenter ska lyckas och trivas med sin utbildning.[85] Ett exempel på vilken roll kurskamrater kan spela kan hämtas från den decentraliserade sjuksköterskeutbildningen i Lycksele som ges av Umeå universitet. Där har i intervjuer framkommit att de basgrupper som organiserats varit värdefulla såväl när det gäller själva lärandet som i en mer social funktion. Lundberg skriver:

> "Studenterna tycker att de haft nytta av varandra som kunskapskälla, stöd och de har hjälpt varandra när någon till exempel varit sjuk eller hemma med sjukt barn. De menar vidare att det finns en stark lojalitet inom grupperna som yttrar sig så att alla bidrar och hjälper till. De studenter som inte haft yrkeserfarenhet innan studierna har haft ett stöd av de studenter som har haft det."[86]

Att (tvingas) kommunicera och samarbeta med andra studenter är, ur studenternas synvinkel, emellertid inte alltid av godo. Ett problem, i exempelvis grupparbeten, är tysta studenter som inte är delaktiga i det arbete som sker i gruppen. Gillberg skriver till exempel att: "Det uppfattas många gånger som att den tyste deltagaren åker snålskjuts och inte vill bidra. Oavsett om det är en riktig bedömning eller inte, så är tystnad på nätet provocerande."[87]

I UCERs attityd- och erfarenhetsundersökning menade två studenter av tio att kontakten med andra studenter är viktigare på en IT-stödd distanskurs än vad den är på en campuskurs. Det var framförallt äldre studenter och studenter

---

[83] Söderström, T och P Westerberg (2005): *Lärarerfarenheter av IT-stödd distansutbildning.* UCER. Umeå.
[84] Dippe, G (2005): *Lärarutbildarens roll i distansutbildning: Motsägelser och konflikter.* Department of ICT and Learning, IT University of Göteborg, Göteborg.
[85] SOU 1998:83 (1998): *På distans – utbildning, undervisning och lärande: Kostnadseffektiv distansutbildning.* Utbildningsdepartementet, Stockholm.
[86] Lundberg, S (2005): *Klara, färdiga, vårda! En utvärdering av det nätbaserade sjuksköterskeprogrammet i Lycksele.* CERUM Working Paper 83:2005. Umeå.
[87] Gillberg, G (2004): "Nätbaserad handledning". I: O Jobring (red): *Lärgemenskaper på nätet – en introduktion.* Studentlitteratur. Lund.

inom ämnesområdet medicin och vård som menade att kommunikationen med andra studenter är viktigare på IT-stödda distansutbildningar.[88]

Kommunikationen med andra studenter tillmättes ett stort värde som utbildningsstöd, om än inte ett lika stort värde som kommunikationen med läraren. Det var framförallt studenterna inom medicin och vård som tillmätte kommunikationen med andra studenter stor betydelse, vilket alltså ligger i linje med resultaten från attityd- och erfarenhetsundersökningen (se ovan). Det var också denna grupp som i störst utsträckning uppgav att kommunikationen med andra studenter hade fungerat bra eller till och med mycket bra.[89] Kommunikationen med andra studenter upplevdes lika viktig av studieovana som av studievana studenter. Kommunikationen var dock viktigare för äldre än för yngre studenter. En förklaring är att många av de äldre studenterna återfanns inom ämnesområdet medicin och vård.

Studenterna hade i ”studentnytteenkäten” också att ta ställning till om huruvida utbildningen hade krävt mycket kommunikation mellan deltagarna, via nätet. Här instämde studenterna inom medicin och vård i betydligt större utsträckning än vad de övriga studenterna gjorde. Det var framförallt studenterna inom naturvetenskap och teknik som inte instämde i påståendet. Resultatet var detsamma när det gällde huruvida kursmaterial och uppgifter skapat diskussion och reflektion med andra deltagare samt om man upplevt närhet och gemenskap med de andra deltagarna i nätkommunikationen.

(Påtvingad) kommunikation, exempelvis i form av grupparbeten, med andra studenter kan emellertid också upplevas som ett hot mot den flexibilitet som många av de studenter som deltar i IT-stödd distansutbildning har behov av. Ju fler tidsstyrda aktiviteter där man är beroende av andra, desto mer naggas flexibiliteten i kanten. Här rådde emellertid inte konsensus bland studenterna. En del av dem menade att kommunikationen med andra studenter och att arbeta tillsammans med andra studenter är mycket värdefulla inslag i studierna. Att det finns fördelar ur ett lärandeperspektiv har vi kunnat se ovan. Andra studenter menade emellertid att den begränsning av flexibiliteten som gruppaktiviteter utgör, i huvudsak är negativt. Eklöf med flera skriver också att det faktum att en del av de studenter som läser på distans i huvudsak vill studera på egen hand kanske är något som man måste acceptera.[90] Inför

[88] Westerberg, P och G Mårald (2006): *Attityder till och erfarenheter av Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter 2003-2006*. Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
[89] 13 % av studenterna inom naturvetenskap och teknik angav att det inte varit aktuellt med någon kommunikation med andra studenter.
[90] Eklöf, A (red), Å Kronkvist, L Lundström och L-E Nilsson (2002): *Att undervisa på distans: Erfarenheter och tankar efter tre års arbete med webbaserade distanskurser*. Enheten för kompetensutveckling, Högskolan Kristianstad. Kristianstad.

inrättandet av en sjuksköterskeutbildning på distans vid Högskolan Dalarna diskuterades emellertid om man inte vid rekrytering av studenter skulle kunna ställa krav på studenterna ”att de också måste finna sig i att samarbeta och dela med sig under utbildningen”.[91]

4.2.5 Fysiska sammankomster

En ambition med den IT-stödda distansutbildningen inom Nätuniversitetet är att erbjuda studenter kurser och program som är flexibla i tid och rum. Det finns emellertid naturligtvis stora skillnader inom Nätuniversitetet i hur flexibla utbildningarna faktiskt är. Huruvida fysiska sammankomster förekommer eller ej är något som har betydelse för hur flexibel en utbildning bedöms vara. I propositionen *Den öppna högskolan* skriver man att:

> ”Distansutbildning via nätuniversitetet gör att studenterna oavsett var de bor kan ha tillgång till en mångfald av kurser. Givetvis kan även distansutbildningen som erbjuds via nätuniversitetet innebära att studenterna måste samlas vid vissa tillfällen. Målsättningen bör dock vara att begränsa sådana inslag i utbildningen just för att ge studenter i alla delar av landet möjlighet att ta del av utbudet från så många lärosäten som möjligt.”[92]

För många studenter är det lättare att välja en kurs vid ett lärosäte som ligger långt borta om det inte förekommer obligatoriska sammankomster på kursorten. Förekommer det obligatoriska sammankomster i utbildningen tillkommer däremot en rad restriktioner som kringgärdar fysisk mobilitet och som bidrar till att minska utbildningens flexibilitet. Fysiska sammankomster kan alltså upplevas som ett hot mot den rumsliga flexibiliteten. Detta måste naturligtvis vägas mot att det såväl ur ett pedagogiskt som ett socialt perspektiv kan ha sina fördelar för studenter, och deras lärare, att mötas ”på riktigt”.

Vi kunde ovan se att kurskamrater tillmäts en relativt stor betydelse som utbildningsstöd. Rovai har i en studie jämfört hur studenter upplever gemenskap och samhörighet i olika studieformer. De kurser Rovai jämförde var; reguljära kurser, kurser med IT-stöd där det förekom fysiska sammankomster samt kurser som var helt nätbaserade. Jämförelsen visade att de fysiska sammankomsterna var betydelsefulla för att skapa en känsla av gemenskap mellan de studenter som deltog i kursen.[93] Hara och Kling konstaterar att kurser som ges helt nätbaserade kan göra att studenterna

---

[91] Reneland, L (2005): *”Kan man vaccinera studenter mot utebliven återkoppling?” En utvärdering av distansutbildningsverksamhet vid Högskolan Dalarna”,* s 22. Växjö universitet. Växjö.
[92] Prop. 2001/02:15 *Den öppna högskolan*, s 110. Stockholm.
[93] Rovai, A P (2003) ”In search of higher persistence rates in distance education online programs”: I: *The Internet and Higher Education 6,* s 1-16.

känner sig isolerade och att de får svårt att kommunicera med andra studenter på kursen.[94]

Man kan här tala om olika grader av flexibilitet. Den mest flexibla formen, ur ett rumsligt perspektiv, är där utbildningen är helt nätbaserad. Forsbergs kartläggning av Nätuniversitetets utbildningsutbud visar att 46 % av de registrerade kurserna i utbudet år 2005 gavs utan några obligatoriska fysiska sammankomster.[95] Den näst mest flexibla formen är den där det förekommer frivilliga fysiska sammankomster. Mer styrd blir den form där det under utbildningen förekommer obligatoriska fysiska sammankomster. Så till sist, den mest styrda formen är där de fysiska sammankomster som förekommer alla är obligatoriska. Nu styrs flexibiliteten till viss grad naturligtvis också av antalet frivilliga/obligatoriska fysiska sammankomster. Det kan tyckas som de två första kategorierna egentligen är detsamma, även om det förekommer fysiska sammankomster i den andra kategorin så finns det ju inga krav på att man ska delta. Här bör man emellertid komma ihåg att det för studenterna ändå kan upplevas som ett krav att delta i de sammankomster som anordnas, oavsett om de är frivilliga eller obligatoriska.

Samtidigt kan flexibilitet i den högre utbildningen ställas mot andra mål. Frågan om flexibilitet kontra utbildningskvalitet aktualiserades när Högskoleverkets utvärdering av ämnet litteraturvetenskap publicerades år 2006. I sitt beslut skriver Högskoleverket:

> ”Slutligen finner Högskoleverket anledning att ifrågasätta rätten att utfärda kandidat- och magisterexamen i litteraturvetenskap vid Mittuniversitetet. Ifrågasättandet grundas på avsaknaden av en kritisk och kreativ miljö, då nästan all undervisning ges på distans och/eller via Internet.”[96]

Bedömargruppen konstaterar att Mittuniversitet genom att erbjuda en mer flexibel studieform lyckats rekrytera studenter som annars inte skulle ha kunnat delta i högre studier i litteraturvetenskap. Man menar emellertid samtidigt att kvaliteten blir allt för lidande om utbildningen ges på distans med IT-stöd med få fysiska sammankomster. Högskoleverket skriver: ”Bedömarna betraktar det som otänkbart, att nät- och distanskurser med få fysiska träffar per termin kan ge en fullvärdig utbildning.”[97]

---

[94] Hara, N och R Kling (2000): ”Students distress with a web based distance education course: An ethnographic study of participants experiences”. I: *CSI-working paper Wp 00-01-B1.*

[95] Forsberg, H-O (2006): *Kartläggning av registrerade kurser och program inom Nätuniversitetet 2005.* Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning. Härnösand.

[96] Högskoleverket (2006): *Utvärdering av ämnena litteraturvetenskap och retorik vid svenska universitet och högskolor,* s 8. Rapport 2006:13 R. Stockholm.

[97] aa, s 11.

Resultat från UCERs attityd- och erfarenhetsundersökning visade att attityderna till olika typer av distansutbildningar i allmänhet var positiva. Detta gällde framförallt distanskurser med sammankomster på campus samt distanskurser utan fysiska sammankomster. Studenterna uttryckte en något större tveksamhet mot distanskurser med fysiska sammankomster utanför campus. Studenternas kommentarer visar att en del studenter ansåg att det var värdefullt med fysiska sammankomster men det fanns också studenter som värdesatte flexibiliteten och (bland annat) därför menade att det är bättre helt utan eller åtminstone med endast ett begränsat antal fysiska sammankomster, vilket visar att behoven är olika.[98]

Som framgår av figur 8 nedan så var det framförallt studenterna inom medicin och vård som tillmätte fysiska sammankomster stor betydelse som utbildningsstöd. Bland studenterna inom de övriga ämnesområdena så menade ungefär hälften att fysiska sammankomster inte hade någon eller endast liten betydelse. Det fanns emellertid inte några skillnader mellan studievana och studieovana studenter och inte heller mellan de studenter som läste på heltid och de studenter som läste på deltid, vilket kanske kan tyckas något förvånande. De fysiska sammankomsterna var dock viktigare för de studenter som var äldre än 30 år än vad de var för de studenter som var 30 år eller yngre.

Studenterna inom medicin och vård, som tillmätte fysiska sammankomster det största värdet, var samtidigt mer missnöjda med hur de fysiska sammankomsterna fungerat än studenterna inom naturvetenskap, teknik och juridik och samhällsvetenskap. Här kan det vara så att om man anser att fysiska sammankomster har stor betydelse i en IT-stödd distansutbildning har man kanske också andra krav och förväntningar på de fysiska sammankomster som faktiskt förekommer.

Studenterna hade sedan också att ta ställning till ett par påståenden som behandlade värdet av fysiska sammankomster i en distansutbildning med IT-stöd. Det första påståendet, ”att träffa kurskamrater och lärare ”öga mot öga” gör det lättare att senare kommunicera över nätet”, instämde framförallt studenterna inom medicin och vård i.[99]

---

[98] Westerberg, P och G Mårald (2006): *Attityder till och erfarenheter av Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter 2003-2006*. Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

[99] På en skala från 1 till och med fem där 1 står för instämmer inte alls och 5 står för instämmer helt fick studenterna inom medicin och vård medelvärdet 4,0 att jämföra med naturvetarnas och teknikernas 3,0 och juristerna och samhällsvetarnas 2,7. Av den första gruppen instämde sex av tio helt, i den andra gruppen var motsvarande andel en av fyra och i den tredje gruppen en av fem. Detta korresponderar väl med förekomsten av fysiska sammankomster på utbildningar inom de olika ämnesområdena.

Tendensen var densamma också vad gällde det andra påståendet, ”fysiska sammankomster behövs därför att vissa saker är svåra att kommunicera över nätet”. Studenterna inom medicin och vård instämde i störst utsträckning också i detta, medan studenterna inom juridik och samhällsvetenskap gjorde det minst. Det verkar som studentgruppen överlag i något större utsträckning håller med om att det är lättare att kommunicera över nätet med lärare och kurskamrater om man först har träffats fysiskt än vad de instämmer i att fysiska sammankomster behövs därför att det finns vissa utbildningsinslag som är svåra att kommunicera över nätet.

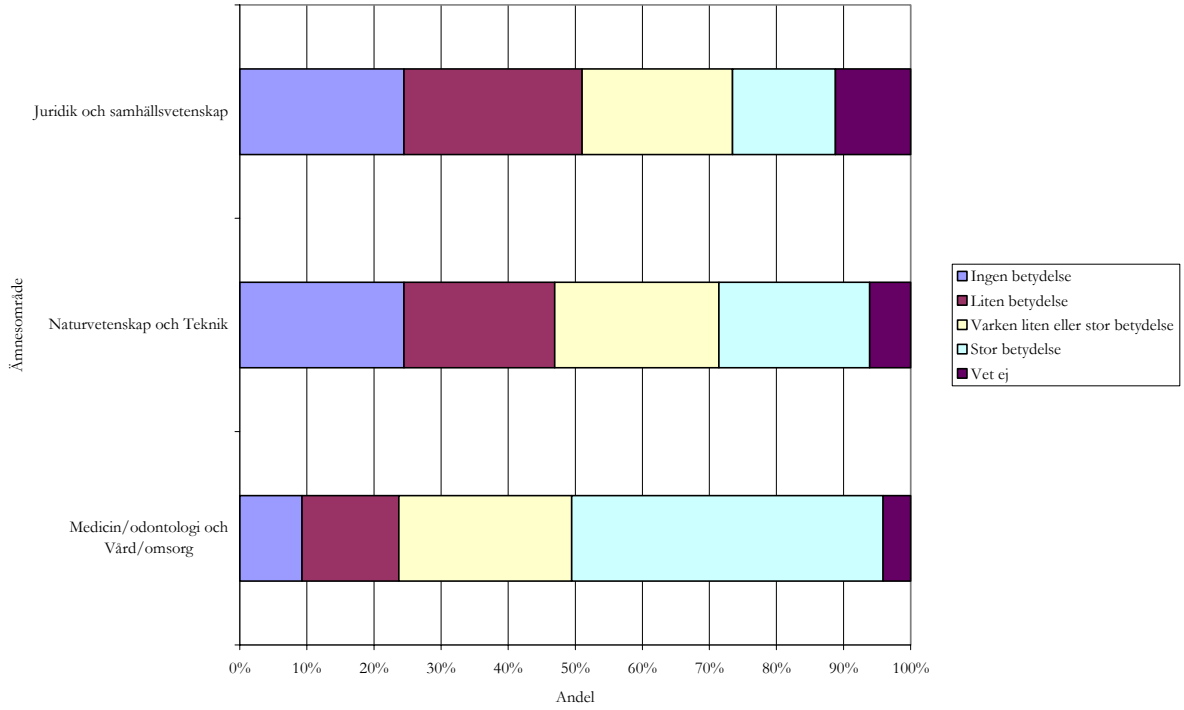

Figur 8 Fysiska sammankomsters värde som utbildningsstöd. n=1457.

Hur såg då de intervjuade nybörjarstudenterna på fysiska sammankomster som utbildningsstöd? De som hade valt att inte åka på de sammankomster som förekommit angav motiv som brist på pengar och tid men också att de upplevde att föreläsningar och fysiska sammankomster var slöseri med tid. Här hade det naturligtvis varit intressant att veta hur de kommit fram till detta. I intervjuerna framkom också synpunkter om att det på vissa kurser är mer viktigt med fysiska sammankomster, bland annat beroende av kursens innehåll och upplägg. Studenterna lyfte också fram att man genom att läsa på distans med IT-stöd missar viktiga inslag så som att träna på muntliga presentationer och diskussioner.[100] Här kan det emellertid tilläggas att detta ju är beroende av

[100] Almqvist, L (2006): *Nybörjarstudenter inom Nätuniversitetet.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

hur kursens är upplagd och vilka IT-stöd som används. Studenterna kan ju ges möjlighet att träna också på detta utan att träffas fysiskt.

4.2.6 Teknik och IT-stöd

En rad studier pekar på att det framförallt är i början av en kurs som problem med de tekniska inslagen uppstår. Wännman Toresson och Östlund pekar till exempel på att det är då som många studenter uttrycker oro inför den teknik som skall användas.[101] Studenter som får problem med tekniken i det inledande skedet riskerar att avbryta kursen.[102] I UCERs attityd- och erfarenhetsstudie menade mer än hälften av studenterna att det bör finnas introduktionskurser i den teknik som skall användas under utbildningen. Detta var något som framförallt betonades av de mer studieovana studenterna och av kvinnorna i studien. Trots att IT-erfarenheterna hos många studenter är omfattande kan det alltså ändå behövs en introduktion till den teknik som används under den aktuella kursen. Detta gäller naturligtvis inte minst om det handlar om mer avancerade IT-stöd.[103]

Vilken IT-vana studenterna har sedan tidigare kan naturligtvis vara av stor betydelse för hur väl man kan genomföra en utbildning som går på distans med IT-stöd. Mer än hälften av de studenter som besvarade ”studentnytteenkäten” hade erfarenhet av IT-inslag som kommunikation via e-post, att hämta instruktioner på kurshemsidor, att arbeta med ordbehandling, kalkylprogram, etc och asynkron kommunikation. För samtliga dessa fyra IT-inslag gällde att studenterna inom medicin och vård var mindre erfarna än vad studenterna inom naturvetenskap, teknik och juridik och samhällsvetenskap, var. Studenterna inom naturvetenskap och teknik respektive juridik och samhällsvetenskap hade däremot lika stor erfarenhet av de nämnda IT-inslagen. Mellan 30 och 50 % av studenterna hade erfarenhet av IT-inslag som att söka i databaser, synkron kommunikation, att använda bibliotekstjänster via nätet samt att använda olika plattformar. För dessa IT-inslag gällde också att studenterna inom medicin och vård var de minst erfarna. Här kan vi samtidigt konstatera att studenterna inom juridik och samhällsvetenskap var något mer erfarna än studenterna inom naturvetenskap och teknik.

---

[101] Wännman Toresson, G och B Östlund (2002): ”Ny roll, ny kompetens för distansläraren”. I: M Gisselberg (red): *Distanslärare och distanslärande – en antologi.* Distum, Rapport 6:2002. Härnösand.

[102] Eklöf, A (red), Å Kronkvist, L Lundström och L-E Nilsson (2002): *Att undervisa på distans: Erfarenheter och tankar efter tre års arbete med webbaserade distanskurser.* Enheten för kompetensutveckling, Högskolan Kristianstad. Kristianstad.

[103] Westerberg, P och G Mårald (2006): *Attityder till och erfarenheter av Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter 2003-2006*. Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

Att producera hemsidor, videoinspelningar i form av inspelade föreläsningar eller liknande samt att kommunicera med ljud och bild via dator var det en mindre andel av studenterna som hade erfarenhet av. Återigen var det studenterna inom medicin och vård som hade minst erfarenhet av de aktuella IT-inslagen. Naturvetarna och teknikerna hade mer erfarenhet av att producera hemsidor än vad samhällsvetarna hade. När det gällde videoinspelningar i form av inspelade föreläsningar eller liknande var de mer jämställda. Till sist, när det gällde att kommunicera med ljud och bild vid dator var naturvetarna och teknikerna betydligt mer erfarna än samhällsvetarna.

Här kan man naturligtvis fundera över tidsfaktorns betydelse. Vilka skulle resultaten ha blivit om de tre delstudierna hade genomförts vid samma tidpunkt? Nu genomfördes studien vid tre olika tillfällen; inom medicin och vård läsåret 2003/04, inom naturvetenskap och teknik läsåret 2004/05 samt inom juridik och samhällsvetenskap läsåret 2005/06. Samtidigt är det väl inte heller helt otänkbart att det föreligger skillnader mellan studenter inom olika ämnesområden då studentgrupperna såg mycket olika ut med avseende på studenternas ålder, kön, förkunskaper och erfarenheter och så vidare. Skillnaderna i IT-vana utifrån studenternas ålder kan sammanfattas med orden ju yngre ju mer erfarenhet. De studievana studenterna hade i allmänhet större IT-vana än vad de studieovana studenterna hade.

I den attityd- och erfarenhetsundersökning som genomfördes inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta ställdes samma fråga till studenterna angående deras tidigare IT-vana. En jämförelse mellan de olika delstudierna visar på vissa skillnader. När det gäller IT-inslag som att kommunicera med e-post, att hämta instruktioner på en kurshemsida samt att använda bibliotekstjänster via nätet var det en större andel i attityd- och erfarenhetsundersökningen som angav att de hade stor erfarenhet av detta. När det gällde att söka i databaser, att kommunicera med ljud och bild samt att producera hemsidor var det emellertid en större andel bland studenterna som deltog i ”studentnytteenkäten” som angav att de hade stor erfarenhet.[104]

Nära nio studenter av tio i ”studentnytteenkäten” menade att de egna förkunskaperna varit tillräckliga eller, till och med, fullt tillräckliga i förhållande till den teknik som användes under utbildningen. Det fanns emellertid vissa skillnader mellan studenterna beroende på inom vilket ämnesområde de läste. Det var en större andel av studenterna inom medicin och vård som angav att deras förkunskaper inte alls varit tillräckliga. Det var samtidigt en större andel bland studenterna inom naturvetenskap och teknik

[104] Westerberg, P och G Mårald (2006): *Attityder till och erfarenheter av Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter 2003-2006*. Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

som angav att de egna förkunskaperna och erfarenheterna var fullt tillräckliga jämfört med vad det var inom juridik och samhällsvetenskap. Det var också framförallt studenterna inom medicin och vård som efterfrågade någon form av introduktionsutbildning i den teknik som används på en utbildning som går på distans med IT-stöd.

Inom ramen för UCERs utvärdering genomfördes en delstudie kring IT-säkerhet i Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar. I rapporten konstaterar författarna att det vore bra om man satsade mer på introduktionskurser i den teknik som skall användas under utbildningen. Detta torde, i likhet med alla andra former av användarutbildning, vara positivt ur IT-säkerhetssynpunkt.[105]

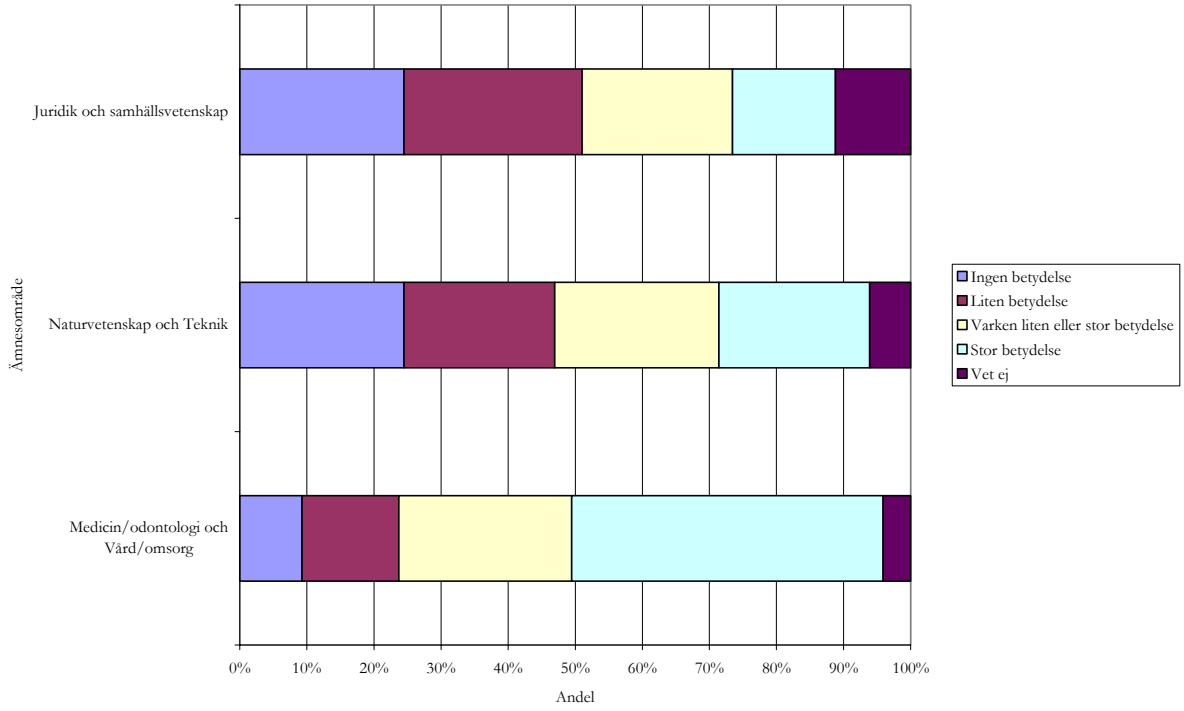

Figur 9 Studenternas uppfattning om de egna förkunskaperna och erfarenheterna i relation till den teknik som användes under utbildningen. n=1459.

Av studenternas kommentarer framgår att de inte upplevde att de IT-stöd som användes under den aktuella utbildningen var särskilt avancerade. Många studenter hänvisade också till att de genom arbete och utbildning (ibland på distans med IT-stöd) hade goda förkunskaper och erfarenheter sedan tidigare. Några lyfte fram betydelsen av hjälp från familj/vänner och kurskamrater.

[105] Jokela, P och P Karlsudd (2005): *Att lära säkert - IT-säkerhet i Nätuniversitetets distansutbildningar.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

Detta gällde framförallt studenter inom medicin och vård men förekom också bland de övriga. I utredningen om en kostnadseffektiv distansutbildning pekar man också just på betydelsen av den informella arenan.[106] Några studenter uppfattade att det togs för givet att alla studenter redan hade de kunskaper och färdigheter som krävdes vilket naturligtvis inte är bra, framförallt inte om det inte av kursbeskrivningen framgår vilka förkunskaper som krävs.

Några studenter lyfte fram att de hade lärt sig mycket om IT-relaterade frågor under kursens gång. Här innebär den IT-stödda distansutbildningen alltså ett mervärde, studenterna får utöver de rena ämneskunskaperna också kunskaper och färdigheter i IT. Studenterna inom medicin och vård var något mer negativa än de övriga i sina kommentarer. Det handlade bland annat om att det av kursinformationen skall framgå vilka krav som ställs, om att det bör erbjudas en introduktionsutbildning i den teknik som används samt att det finns en risk för att de tekniska problemen tar överhanden. Även om IT-vanan blir allt mer utbredd bland studenterna/grupperna av studenter så kan man fortfarande tala om att graden av IT-vana skiljer sig åt mellan olika studenter/grupper av studenter, vilket bör beaktas när studieformen skall anpassas till olika studenters behov.

Citaten nedan, som är hämtade från ”studentnytteenkäten”, är exempel på studenternas kommentarer.

”Borde vara åtminstone [en] hel kursdag eller fler för de elever som har behov av det. Och inte bara en enda kort lektion i snabbt tempo där man förväntas förstå och veta allt om datorer fast man knappt har använt en förut …” (Student inom medicin och vård)

”När det har varit svåra teknikmoment har jag fått hjälp av min familj.” (Student inom medicin och vård)

”Tekniken har inte … ställt några större krav. Kan man klicka med en mus och fylla i sitt lösenord finns inga problem.” (Student inom naturvetenskap och teknik)

”Innan denna kursen hade jag läst 60 [poäng] på distans och tycker att jag var varm i kläderna.” (Student inom naturvetenskap och teknik)

”Har haft lätt att ta till mig. Jag har tidigare varit lärare på distansundervisning typ telebild med IT.” (Student inom juridik och samhällsvetenskap)

”Lärarna tar för givet att alla elever i klassen har samma förkunskaper.” (Student inom juridik och samhällsvetenskap)

[106] SOU 1998:83 (1998): *På distans – utbildning, undervisning och lärande: Kostnadseffektiv distansutbildning.* Utbildningsdepartementet, Stockholm.

De olika IT-inslag i figur 10 är sorterade efter i vilken utsträckning de har använts under utbildningen. Flera av de IT-inslag som räknas upp är inte på något sätt unika för IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet utan används också inom den traditionella distansutbildningen och på den reguljära utbildningen på campus. Av de olika IT-inslag som fanns med i ”studentnytteenkäten” hade inslag som att hämta instruktioner på kurshemsidor, att kommunicera via e-post samt att läsa inlägg och svara på inlägg asynkront använts i störst utsträckning. Mindre än hälften av studenterna hade däremot producerat hemsidor och tagit del av videoinspelningar i form av inspelade föreläsningar eller liknande. Att kommunicera via telefon, att läsa inlägg, svara på inlägg synkront samt att kommunicera med ljud och bild via dator hade inte heller det förekommit i någon större utsträckning.

Som framgår var de allra flesta studenter nöjda med de olika IT-stöden. Studenterna kan med andra ord sägas ha haft nytta av IT-stöden.

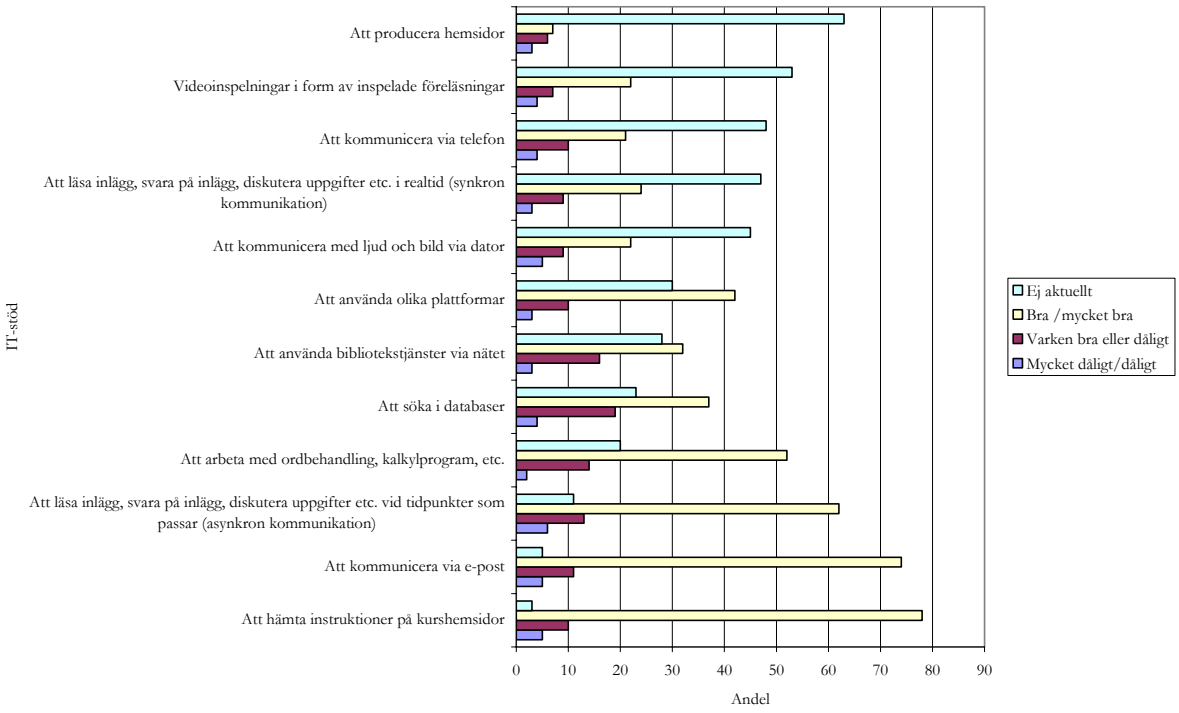

Figur 10 Hur olika IT-stöd fungerade under den aktuella utbildningen.
Not: Alternativet ”Att läsa inlägg, svara på inlägg, diskutera uppgifter etc. i realtid (synkron kommunikation)” fanns inte med i den enkät som riktades till studenter inom medicin och vård.

Figur 11 visar i vilken utsträckning studenterna inom de olika ämnesområdena angav att de olika IT-stöden inte hade varit aktuella under utbildningen. Som framgår av figuren var det inom de naturvetenskapliga och tekniska utbildningarna som de olika IT-stöden användes i minst utsträckning, vilket

kanske är något förvånande. När det gällde att kommunicera med ljud och bild var det emellertid en större andel av studenterna inom medicin och vård respektive juridik och samhällsvetenskap som angav att det inte hade varit aktuellt. När det gällde videoinspelningar i form av inspelade föreläsningar hade detta varit lika ovanligt bland utbildningarna inom medicin och vård som bland utbildningarna inom naturvetenskap och teknik.

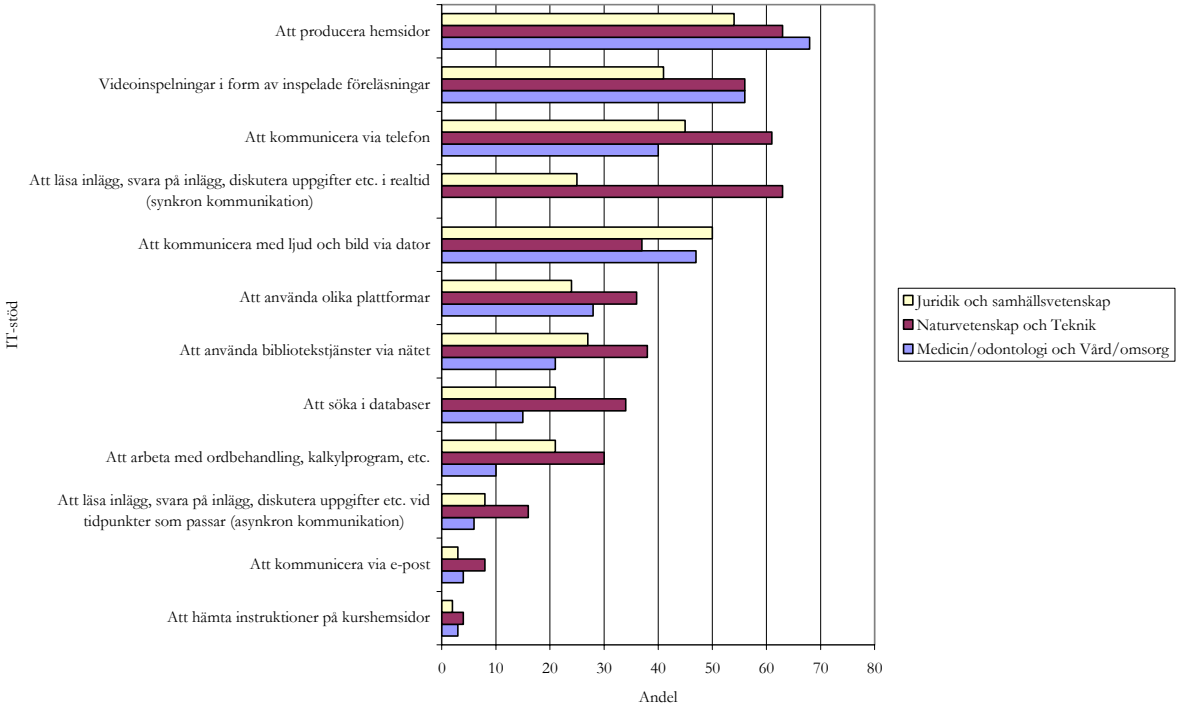

Figur 11 Andel av studenterna som angav att de olika IT-stöden inte varit aktuella, fördelat på ämnesområde.
Not: Alternativet ”Att läsa inlägg, svara på inlägg, diskutera uppgifter etc. i realtid (synkron kommunikation)” fanns inte med i den enkät som riktades till studenter inom medicin och vård.

En jämförelse mellan de studenter som läste på heltid och de studenter som läste på deltid visar att de studenter som studerade på heltid i större utsträckning hade använt de olika IT-stöden. En jämförelse mellan de studenter som läste på helt nätbaserade kurser[107] och de studenter som läste på kurser där det förekom fysiska sammankomster visar inte, något förvånande, att de studenter som läste på helt nätbaserade kurser använde de olika IT-stöden i större utsträckning. Skulle man emellertid gå ner på enskilda kurser så är naturligtvis skillnaderna mellan olika kurser mycket stora. Det förelåg inte heller några skillnader mellan yngre och äldre studenter.

[107] Endast studenter inom naturvetenskap och teknik respektive juridik och samhällsvetenskap.

4.2.7 Övriga utbildningsstöd

Vi skall avslutningsvis, under en gemensam rubrik, lyfta fram några av de övriga utbildningsstöd som kan förekomma i en utbildning som går på distans med IT-stöd. Det handlar om information och studievägledning, studiesocialt stöd samt biblioteksstöd. Precis som för de olika utbildningsstöd som diskuterats ovan så kan dessa olika stöd vara av olika stor betydelse för olika studenter/studentkategorier. Vissa utbildningsstöd är exempelvis av extra stor betydelse för mer studieovana studenter.[108]

Av de tre ”övriga utbildningsstöden” tillmättes information och studievägledning störst betydelse. Detta är också ett stöd som många studenter är berörda av. Det studiesociala stödet däremot tillmättes liten betydelse. Vad det gäller det studiesociala stödet var emellertid en stor grupp som svarade ”vet ej”, vilket kan tolkas som att de inte själva hade tagit del av något sådant stöd. Samtidigt kan ett studiesocialt stöd vara mycket värdefullt för de studenter som är berörda av det, även om de till antalet inte är så många. I utredningen om kostnadseffektiv distansutbildning konstateras att:

> ”De stora grupper i samhället som saknar studievana och som i allt större omfattning förväntas följa långa utbildningar har troligt lika stort behov av administrativt, socialt och emotionellt stöd som av hjälp med lärstoffet.”[109]

Såväl information och studievägledning som biblioteksstöd tillmättes störst betydelse av studenterna inom medicin och vård. Detta gällde framförallt biblioteksstödet, något som kanske delvis kan förklaras med att vi bland studenterna inom medicin och vård hade en stor andel äldre studenter, av vilka många varit borta från utbildningsväsendet under en period då bibliotekens roll i den högre utbildningen förändrats och utvecklats.

[108] Se till exempel rapport från STUG-projektet vid Göteborgs universitet. Balke, G (2002): *Olika bakgrund – olika uppfattning? Programstudenter från hem med olika utbildningsbakgrund och deras bedömning av studierna och studiesituationen.* STUG-projektet: Studerande vid Göteborgs universitet 2002:2. Göteborg.

[109] SOU 1998:83 (1998): *På distans – utbildning, undervisning och lärande: Kostnadseffektiv distansutbildning.* Utbildningsdepartementet, Stockholm.

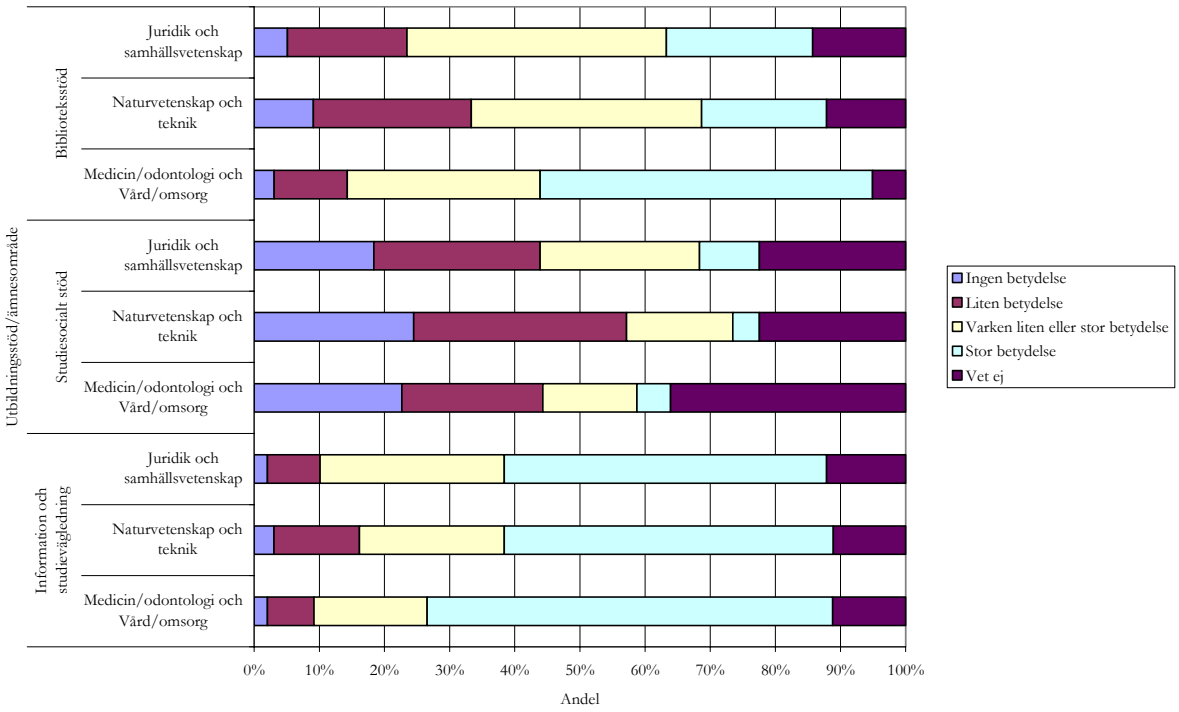

Figur 12 Betydelse av olika utbildningsstöd uppdelat på ämnesområde.

Hur såg då de studieovana studenter som besvarade ”studentnytteenkäten” på dessa utbildningsstöd? För dem kan kanske dessa stöd vara särskilt värdefulla. Det föreligger emellertid endast små skillnader i vilket värde studievana respektive studieovana studenter tillmätte information och studievägledning. Det behöver ju emellertid inte betyda att inte studievanan har betydelse exempelvis för när information och studievägledning blir som allra viktigast eller för vilken typ av information och studievägledning som studenterna efterfrågar. När det gäller det studiesociala stödet, vilket till exempel kan handla om stöd från en kurator, tillmättes det något större betydelse av de studieovana studenterna. När det gäller värdet/nyttan av biblioteksstöd förelåg däremot inte några skillnader mellan de båda grupperna. Kanske hade man kunnat förvänta sig att skillnaderna i vilket värde de olika utbildningsstöden tillmättes skulle ha varit större mellan de båda grupperna. En faktor som kan ha betydelse här är att de studieovana studenterna är definierade som dem som hade tjugo högskolepoäng eller mindre, de behövde alltså inte vara helt främmande inför högre utbildning. Hade frågan ställts till rena högskolenybörjare hade kanske skillnaderna varit större.

Hur väl fungerade då dessa utbildningsstöd under den aktuella distansutbildningen med IT-stöd? De största skillnaderna mellan ämnesområden föreligger kanske inte i hur väl de olika utbildningsstöden hade fungerat utan mer i vilken grad de olika utbildningsstöden varit aktuella.

Information och studievägledning hade i störst utsträckning varit aktuellt för studenterna inom naturvetenskap och teknik och i minst utsträckning för studenterna inom juridik och samhällsvetenskap. Det studiesociala stödet hade i högre grad varit aktuellt bland studenterna inom juridik och samhällsvetenskap än vad det hade varit bland de övriga studenterna. Angående det studiesociala stödet så är det värt att notera, även om det handlar om få individer, att det var en lika stor andel som menade att stödet fungerat dåligt eller till och med mycket dåligt, som det var som menade att stödet fungerat bra/mycket bra. Detta till skillnad från de andra utbildningsstöden där det var en större andel som menade att de hade fungerat bra än vad det var som menade att de hade fungerat dåligt eller till och med mycket dåligt.

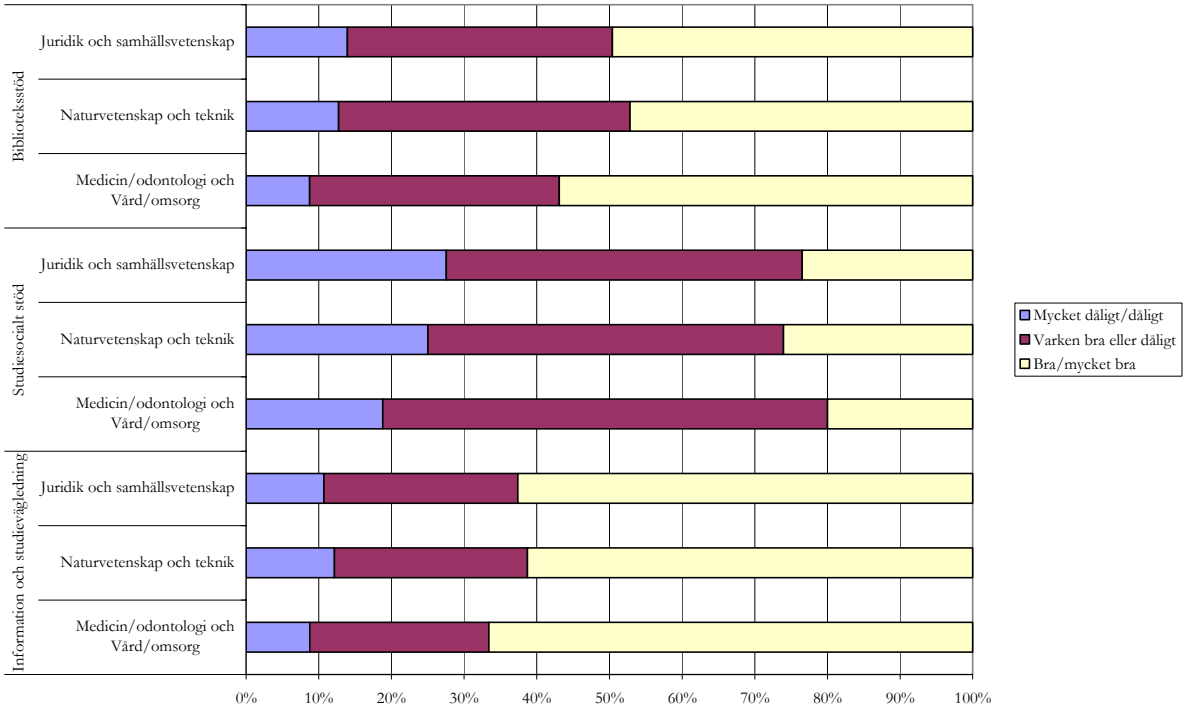

Figur 13 Hur väl olika utbildningsstöd fungerade under den aktuella utbildningen. Uppdelat på ämnesområde.

Det förelåg stora skillnader mellan studenter inom de olika ämnesområdena när det gällde i vilken utsträckning det hade varit aktuellt med biblioteksstöd. Två av tio studenter inom medicin och vård svarade att det ej varit aktuellt att jämföra med nära hälften av studenterna inom naturvetenskap och teknik. Här kan flera faktorer ha betydelse. En sådan är naturligtvis tidigare studievana men också hur länge sedan det var man senast bedrev högre studier.

4.2.8 Kunskaper och färdigheter

Lundgren skriver att: ”[t]eorierna och grunderna för hur lärandet går till är desamma oavsett om utbildningen sker på campus eller på nätet.” Olika studieformer skiljer sig däremot åt i det avseendet att studenternas lärande är beroende av det sammanhang i vilket det sker. Här skiljer sig naturligtvis en reguljär utbildning på campus i många avseenden från en motsvarande utbildning som ges på distans med IT-stöd.[110] I UCERs attityd- och erfarenhetsundersökning instämde en student av fyra i påståendet att pedagogiken inte är lika bra på IT-stödda distanskurser som på campuskurser. En student av tre ansåg dock inte att pedagogiken skulle vara sämre på IT-stödda distanskurser.[111] Här har lärarens roll och vad som bedöms vara god pedagogik naturligtvis stor betydelse. God pedagogik i en utbildning som går på distans med IT-stöd är inte nödvändigtvis detsamma som god pedagogik i en reguljär utbildning på campus. Men oavsett om det är samma pedagogik som tillämpas i de olika studieformerna eller ej, så är det viktigt att pedagogiken är anpassad efter det forum i vilket undervisningen bedrivs.

Hur studieformen påverkar studenternas lärande och, i förlängningen, de kunskaper och färdigheter studenterna förvärvar i studierna är centralt. Lindberg och Olofsson diskuterar till exempel den betydelse det får för lärarstudenter att studierna bedrivs på distans med IT-stöd. De menar att studieformen, och de förutsättningar som gäller där, påverkar studenternas syn på demokrati, att den blir mer individualistisk. Att läsa på distans med IT-stöd handlar mycket om individen och hans/hennes förmåga att själv genomföra sin utbildning och kanske mindre om att tillsammans med sina kurskamrater skapa gemensamma föreställningar, om till exempel lärande, utbildning och läraryrket.[112] Vid Högskolan Dalarna diskuterades inför införandet av lärarutbildning på distans hur bristen på fysiska möten skulle kunna komma att påverka studenternas lärande. Här uttrycktes en viss tveksamhet inför att den lärarutbildning som bedrevs som distansutbildning skulle kunna bli fullt ut jämförbar med den reguljära utbildningen på campus.[113] En utvärdering av lärarutbildning på distans vid universitetet i Karlstad visar att de lärare som undervisar lärarstudenter kan få svårare att få någon uppfattning om huruvida distansstudenterna är lämpliga för läraryrket. I utvärderingen lyfts det dock fram som något positivt att man till

[110] Lundgren, B (2002): *Nätbaserad utbildning vid Malmö högskola.* Malmö högskola. Malmö.

[111] Westerberg, P och G Mårald (2006): *Attityder till och erfarenheter av Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter 2003-2006*. Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

[112] Lindberg, O J och A D Olofsson (2005): *Training Teachers Through Technology: A case study of a distance-based teacher training programme.* Pedagogiska institutionen, Umeå universitet, Nr 78. Umeå.

[113] Reneland, L (2005): *”Kan man vaccinera studenter mot utebliven återkoppling?” En utvärdering av distansutbildningsverksamhet vid Högskolan Dalarna”,* s 14. Växjö universitet, Växjö.

lärarutbildningen på distans lyckats rekrytera äldre studenter då man bedömer att deras erfarenheter är av värde i utbildningen.[114]

Studenterna hade i ”studentnytteenkäten” att ta ställning till frågan om vilka kunskaper och färdigheter som högre utbildning framförallt bör uppmuntra till samt vilka kunskaper och färdigheter som den aktuella IT-stödda distansutbildningen framförallt hade uppmuntrat till. Här bör man notera att studenterna alltså inte tog ställning till vad den aktuella kursen framförallt borde ha uppmuntrat till, utan till den högre utbildningen mer generellt. Vilka kunskaper och färdigheter som anses vara ideala kan ju variera beroende på utbildning, exempelvis utifrån ämne, nivå, studenternas motiv för att delta i utbildningen och så vidare. Kunskaperna och färdigheterna delades in i fem olika kategorier[115]:

- Faktakunskaper
- Att förstå sammanhang, lösa problem och dra egna slutsatser
- Att kritiskt granska, själv ta ställning och producera ”egen kunskap”
- Att använda och utveckla den egna personligheten i arbetet med innehållet
- Annat

Figur 14 nedan redovisar hur studenterna inom de olika ämnesområdena såg på vilka kunskaper och färdigheter de ansåg vara de ideala i högre utbildning respektive vilka kunskaper som de ansåg att den aktuella IT-stödda distansutbildningen hade uppmuntrat till. Som framgår av figuren så fanns det vissa skillnader mellan studenterna beroende på inom vilket ämnesområde de läste. Det som samtliga studenter framförallt efterfrågade var alternativet ”Att förstå sammanhang, lösa problem och dra egna slutsatser”. Det var också de kunskaper och färdigheter som den aktuella IT-stödda distansutbildningen framförallt hade uppmuntrat till. Det förelåg emellertid en viss skillnad mellan de olika ämnesområdena, där det framförallt var studenterna inom naturvetenskap och teknik som efterfrågade detta.

”Att kritiskt granska, själv ta ställning och producera egen kunskap” var det alternativ som var näst mest populärt, såväl när det gällde ideala kunskaper och färdigheter som när det gällde de faktiska kunskaper och färdigheter som den aktuella IT-stödda distansutbildningen hade uppmuntrat till. Detta efterfrågades framförallt av studenterna inom juridik och samhällsvetenskap, medan det framförallt var studenterna inom medicin/odontologi och vård/omsorg som ansåg sig ha fått dessa kunskaper och färdigheter.

[114] Andersson, K (2005): *Närhet och distans: Lokala lärarutbildares och Lärcentras uppfattningar om en lärarutbildning i Ma/NO på distans vid Karlstads universitet.* Högskolan i Gävle. Gävle.
[115] Kategorierna är hämtade från Dahlgren, E, A Hult och A Olofsson (2001): *Folkbildning på distans? – en utvärdering.* Pedagogiska institutionen, Umeå universitet. Umeå.

Faktakunskaper var det en mindre andel av studenterna som ansåg som det som högre utbildning framförallt bör uppmuntra till. Det var inom samtliga ämnesområden fler som upplevde att den aktuella IT-stödda distansutbildningen uppmuntrat till faktakunskaper än vad det var som ansåg att sådana kunskaper är vad högre utbildning bör uppmuntra till. Detta var tydligt framförallt bland studenterna inom naturvetenskap och teknik.

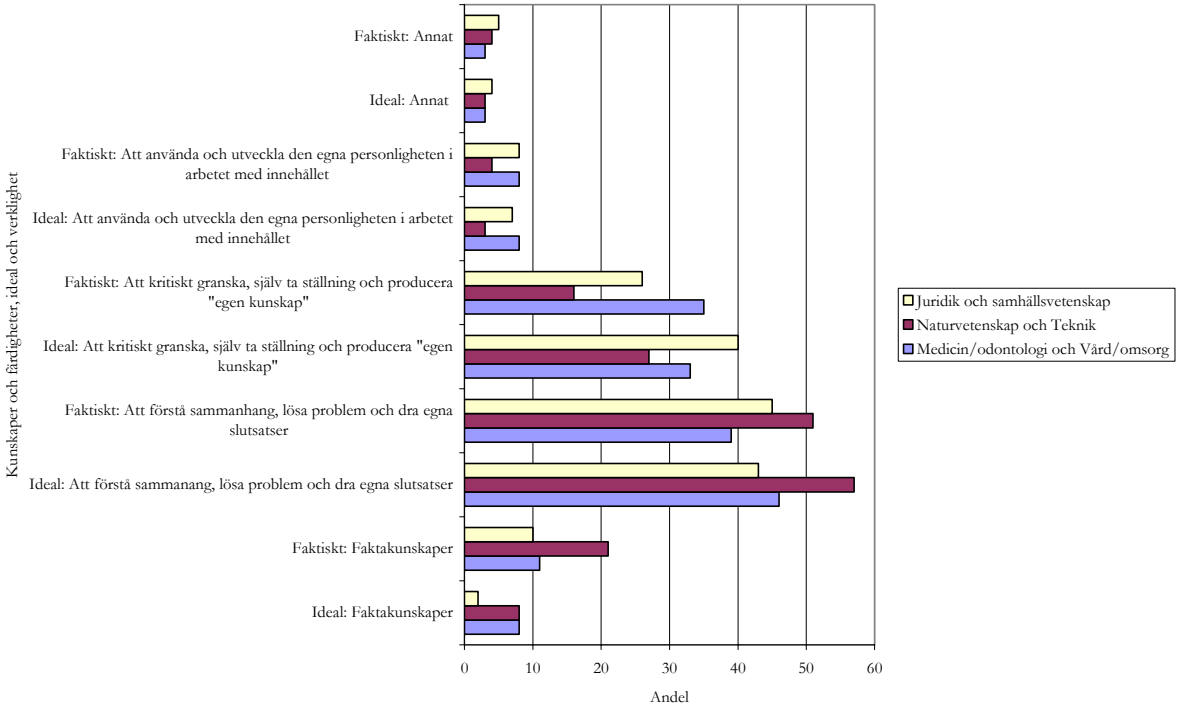

Figur 14 "Kunskaper och färdigheter som högre utbildning framförallt bör uppmuntra till" (här: Ideal)/"Kunskaper och färdigheter som den aktuella IT-stödda distansutbildningen uppmuntrat till" (här: Faktiskt). Faktiska kunskaper och färdigheter n=1456, ideala kunskaper och färdigheter n=1427.

En jämförelse mellan yngre och äldre studenter visar att de yngre och de äldre studenterna i huvudsak efterfrågade samma kunskaper och färdigheter. En jämförelse mellan studievana och studieovana studenter visar dock på några mindre skillnader mellan de båda grupperna. De studieovana studenterna efterfrågade faktakunskaper i större utsträckning än vad de studievana studenterna gjorde och den förra gruppen angav också alternativet att använda och utveckla den egna personligheten i arbetet med innehållet i större utsträckning än vad de senare gjorde.[116] Att det förekom vissa skillnader mellan studievana och studieovana studenter i vilken typ av kunskaper och färdigheter de efterfrågade kan delvis förklaras av att många studenter menade

[116] Det var å andra sidan en större andel bland de studievana studenterna än studenterna som angav alternativet att kritiskt granska, själv ta ställning och producera "egen kunskap". Det var framförallt bland studenterna inom naturvetenskap och teknik en stor skillnad i hur stor andel som efterfrågade faktakunskaper.

att vilken nivå man läser på delvis förklarar vilka kunskaper och färdigheter som man eftersträvar.

Citaten nedan är illustrationer ur studenternas svar.

”Beror ju helt på vilken utbildning det är. Går inte att generalisera.” (Student inom medicin och vård)

”En kombination naturligtvis!” (Student inom medicin och vård)

”A-kurser bör fokusera på faktakunskaper, B-kurser bör fokusera på förståelse, problemlösning, C-kurser bör fokusera på kritisk granskning, egen kunskapsuppbyggnad.” (Student inom naturvetenskap och teknik)

”Det är naturligtvis olika på olika utbildningar men faktakunskapen ska alltid ligga till grund. Annars vet man ju inte vad man ska granska eller vilket sammanhang man ska förstå.” (Student inom naturvetenskap och teknik)

”Eftersom detta är en baskurs är det mycket fakta. Lärarna försöker dock sätta in fakta i [ett] sammanhang på ett mycket bra sätt.” (Student inom juridik och samhällsvetenskap)

”Allt utom rena faktakunskaper, dvs både kritiskt tänkande och egen reflektion och förståelse av sammanhang.” (Student inom juridik och samhällsvetenskap)

Vi kan inte här jämföra om studenterna upplevde att det förelåg några skillnader mellan den högre utbildningen i allmänhet och den IT-stödda distansutbildningen i vilka kunskaper och färdigheter som borde uppmuntras respektive vilka kunskaper som faktiskt hade uppmuntrats. I avsnittet nedan om studenternas egna ord om värdet/nyttan av den aktuella IT-stödda distanskursen skall vi emellertid återkomma till frågan om huruvida en utbildning som går på distans med IT-stöd bidrar med samma kunskap och färdigheter som motsvarande utbildning på campus och huruvida en IT-stödd distansutbildning dessutom kan leda till andra/ytterligare kunskaper och färdigheter utöver detta.

<u>Examination – en viktig del av den högre utbildningen</u>

Examinationen är en viktig del av den högre utbildningen. Examinerande inslag fungerar som kontroll av vad studenterna har lärt sig av det som de förmodas ha lärt sig men också som ett led i studenternas lärande. Examinationen är också styrande för vad studenterna lär sig och hur de lär sig. Det är här naturligtvis ingen skillnad om kursen går på campus eller på distans med IT-stöd. Formerna för examinationen kan emellertid variera mellan olika

studieformer. Behovet av att arbeta mer med nätburen examination betonades i rapporten *Kvalitet i IT-stödd distansutbildning.*[117]

För att examinationer på distans med IT-stöd skall fungera är det vissa aspekter som måste lösas på ett tillfredsställande sätt. I rapporten från projektet Nätburen examination lyfter man fram några av dessa aspekter. Det handlar bland annat om rättssäkerhet för studenterna, provkonstruktion och betygssättning. I projektet samlades examinationsuppgifter från en rad lärosäten och ämnesområden, in. Efter att ha gått igenom dessa så kom man i projektet fram till en rad faktorer som skapar ”best practice” vid examination över nätet, nämligen att skapa variation, att använda teknologi för att kombinera examinationsformer, att stimulera studenterna till reflektion och självvärdering, att ge feedback, att arrangera samarbete i grupp satt att skapa transparens i examinationen. I rapporten betonas att de mest intressanta formerna för examination var när den var integrerad som en del i lärandet[118], något som också studenter betonar som viktigt.

Genom att låta examinationerna fungera som en integrerad del av inlärnings-processen kan man samtidigt minska riskerna för fusk. När läraren kan ta del av studentens skriftliga kommunikation över nätet så menar man att läraren lär känna studenten till och med bättre än i en reguljär utbildning på campus.[119] I UCERs IT-säkerhetsstudie lyfte såväl lärare som studenter fram risken för fusk som ett hot vid examinationer via nätet. Det var dock en större andel av lärarna som såg detta som en risk jämfört med bland studenterna. De lärare som deltog i studien ägnade mer tid åt att förhindra fusk i distansutbildning än vad de gjorde i motsvarande utbildning på campus.[120]

Att försöka kringgå problemet med risk för fusk genom att förlägga examinationerna till campus innebär emellertid att den för många studenter åtrådda flexibiliteten minskar. I den studie om nätburen examination som genomfördes inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta svarade en förhållandevis stor andel av de tillfrågade lärarna att de hade tentamen på campus bland annat för att undvika att studenter fuskar genom att låta någon annan göra de examinerande uppgifterna.[121] Ungefär hälften av lärarna i studien om lärarerfarenheter av IT-stödd distansutbildning fick svara på en fråga om huruvida den IT-stödda distansutbildningen

[117] Myndigheten för Sveriges nätuniversitet (2003): *Kvalitet i IT-stödd distansutbildning – En rapport från arbetsgruppen för kvalitetskriterier.* Härnösand.
[118] Österholm, I (2005): *Nätburen examination.* Myndigheten för Sveriges nätuniversitet. Härnösand.
[119] aa.
[120] Jokela, P och P Karlsudd (2005): *Att lära säkert - IT-säkerhet i Nätuniversitetets distansutbildningar.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
[121] Hult, A (2005): *Examination över nätet – en studie av 10 nätuniversitetskurser.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

examinerades på samma sätt som motsvarande kurs på campus. Drygt hälften av lärarna angav att examinationen inte hade förändrats medan de övriga angav att examinationsformen var en annan i den reguljära utbildningen på campus.[122] De nybörjarstudenter som intervjuades i utvärderingen uttryckte ett behov av att få självförtroende tidigt i utbildningen.[123] Genom att i större utsträckning låta examinationen bli en del i inlärningsprocessen, istället för att framförallt fungera som en kunskapskontroll i slutet av kursen, skapas bättre förutsättningar för att möta nybörjarstudenternas behov. I studien om nätburen examination föredrog också de intervjuade studenterna att examinationen skedde kontinuerligt under utbildningen och inte endast som en kunskapskontroll i slutet av kursen.[124]

UCERs pilotstudie om nätburen examination omfattade tio kurser inom Nätuniversitetet och är att beteckna som explorativ. Syftet med studien var att se på vad som examinerades i de olika kurserna, vilken funktion examinationen fyllde, om det fanns något samarbete mellan studenter och hur det i så fall såg ut och till sist, eventuella skillnader mellan examination över nätet och examination på campus. För att kunna svara på dessa frågor samlades examinationsuppgifter och kursdokument in från de i studien ingående kurserna. Dessutom genomfördes intervjuer med lärare och studenter på fyra av de tio kurserna. Här kommer vi att fokusera på nyttan med examinationen ur studenternas perspektiv.

I studien användes fyra kategorier av kunskaper och färdigheter, för övrigt samma kategorier som i ”studentnytteenkäten” (se ovan). Kurserna kategoriserades efter det inslag som dominerade i examinationsuppgifterna.[125]

- Lärt sig nödvändiga basfakta
- Kan förstå sammanhang, lösa problem och dra egna slutsatser
- Kan kritiskt granska, själv ta ställning och producera ”egen” kunskap
- Kan använda och utveckla den egna personligheten i arbetet med uppgiften

När det gällde examinationernas funktion, det vill säga om examinationen främst användes för kontroll eller för lärande, så var det senare dominerande bland de kurser som analyserades. Endast i två av de tio kurserna bedömdes examinationen framförallt handla om att kontrollera om de studerande lärt sig tillräckligt mycket för att passera gränsen för ett godkänt betyg.

[122] Söderström, T och P Westerberg (2005): *Lärarerfarenheter av IT-stödd distansutbildning.* UCER. Umeå.
[123] Almqvist, L (2006): *Nybörjarstudenter inom Nätuniversitetet.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
[124] Hult, A (2005): *Examination över nätet – en studie av 10 nätuniversitetskurser.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
[125] Två av de undersökta kurserna kunde placeras i den första kategorin, fem av kurserna i den andra, två i den tredje och en i den sista kategorin.

Examinationen kan då betecknas som summativ. I flertalet av kurserna fyllde alltså examinationen, ytterligare, en funktion, nämligen som en del av lärandeprocessen. Examinationen kan då sägas vara formativ och i linje med de behov som studenterna har.

Samarbete och dialog mellan studenter som en del i examinationen var ett annat inslag som analyserades. I två av kurserna förekom inget samarbete alls mellan studenterna, i tre av kurserna uppmuntrades till diskussion i studiehandledningen eller så fanns det ett diskussionsforum på kursens hemsida. I fem av kurserna krävde examinationen samarbete och diskussion mellan studenterna. I rapporten betonas att det utifrån ett sociokulturellt perspektiv på lärande är centralt att det ges utrymme för diskussion mellan studenter.[126] Vi kunde ju också ovan konstatera att kurskamrater fyller en viktig funktion, och att kommunikationen med andra studenter tillmätts ett stort värde också som utbildningsstöd. Lärande examinationer kan också betraktas som ett utbildningsstöd.

4.2.9 IT-stödd distansutbildning – bra och mindre bra

Ett sätt att mäta hur nöjda studenterna varit med IT-stödd distansutbildning är att fråga om de skulle rekommendera IT-stödd distansutbildning till någon som funderar på att studera vidare på högskola/universitet. En stor andel, över 80 %, av de studenter som besvarade ”studentnytteenkäten” skulle rekommendera IT-stödd distansutbildning. Samtidigt uttrycktes vissa reservationer, att det inte alltid är lämpligt med IT-stödd distansutbildning. Studenterna menade att det delvis är beroende av bland annat vilken typ av utbildning det handlar om, vilken studievana personen har sedan tidigare, hur motiverad personen är, vilken självdisciplin de har och så vidare. Motivation och självdisciplin var egenskaper som tillmättes stor betydelse, och att vara motiverad och ha självdisciplin kan göra att hinder som dyker upp under utbildningen blir lättare att forcera.

Det fanns studenter som menade att unga studenter som inte är bundna till hemorten på grund av arbete och familj i första hand bör välja studier på campus. De vars enda möjlighet att studera är en mer flexibel studieform kan dock välja en utbildning som går på distans med IT-stöd. Bland de studenter som lyfte fram detta menade en del att IT-stödd distansutbildning är ett sämre alternativ än en reguljär utbildning på campus. Det handlade då inte bara om utbildningen i sig utan också om det sociala sammanhang som den högre utbildningen utgör. Citaten nedan är några exempel på hur studenterna

[126] Hult, A (2005): *Examination över nätet – en studie av 10 nätuniversitetskurser.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

kommenterat frågan om huruvida de skulle rekommendera IT-stödd distansutbildning.

”Det är otroligt lätt att studera via nätet, man använder verkligen sin tid som man vill MEN det gäller att ha disciplin på sig själv. Personer som måste ha en ”spark i baken” för att komma igång skall inte läsa på distans!” (Student inom medicin och vård)

”Inte om man läser på högskola för första gången. Däremot rekommenderar jag det gärna till den som skall fortsätta med ytterligare högskolestudier eller för den som skall läsa enstaka mindre kurs (5-10 poäng). (Student inom medicin och vård)

”Att läsa en enskild kurs vid sidan om sitt arbete eller för skojs skull kanske men att gå ett helt program på distans som jag gjort skulle jag inte rekommendera någon om det finns andra möjligheter.” (Student inom naturvetenskap och teknik)

”Distansundervisning är en bra mjukstart på högskolestudier. Efter högskolan fungerar det fin-fint som medel för att bredda sina kunskaper eller läsa in den kunskap som saknas för att effektivt kunna utföra sitt arbete.” (Student inom naturvetenskap och teknik)

”Men det handlar mycket om vilket ämne det är i. Vissa kurser tycker jag inte passar för detta studiesätt och då bör man inte bli lurad att tro att det fungerar bra på distans.” (Student inom juridik och samhällsvetenskap)

”Men inte som första kurs på högskola eller universitet. Jag tror att jag har haft stor fördel och bonus genom att ha läst flera andra kurser innan. Som första kurs kan jag tro att det känns ganska obegripligt.” (Student inom juridik och samhällsvetenskap)

Att det skulle krävas en viss studievana sedan tidigare för att kunna tillgodogöra sig en utbildning som går på distans med IT-stöd var ett resultat som framkom i flera av de delstudier som genomfördes inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta. Att en utbildning som går på distans med IT-stöd kräver en viss studievana sedan tidigare går ju emellertid på kollisionskurs med ambitionerna att locka nya studenter till högre utbildning. Här kan man kanske emellertid tänka sig att tidigare vana av studieformen distansutbildning med IT-stöd som sådan är en hjälp på vägen. Av de intervjuade nybörjarstudenterna hade fyra av tio läst på distans med IT-stöd på gymnasial nivå och de tillmätte också detta viss betydelse.[127]

Här kan man tala om en inbyggd paradox. Samtidigt som det reses en varningsflagga för studieovana studenter att välja IT-stödd distansutbildning så finns det också studieovana som betraktar IT-stödd distansutbildning som en möjlighet till ett första försiktigt steg in i högre utbildning, som ett sätt att ”pröva sina vingar”. En av ambitionerna med Sveriges nätuniversitet är ju

[127] Almqvist, L (2006): *Nybörjarstudenter inom Nätuniversitetet.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

också att rekrytera nya grupper av studenter till den högre utbildningen. Frågan kan här ställas om IT-stödd distansutbildning verkligen är den rätta vägen att gå. Bland de studenter som besvarade ”studentnytteenkäten” fanns det emellertid inte någon skiljelinje mellan de studievana respektive de studieovana studenterna i svaren på frågan huruvida de skulle rekommendera IT-stödd distansutbildning till någon som ska läsa en högre utbildning.

När man här betraktar studenternas värdering av huruvida utbildningen varit värdefull på ett yrkesmässigt plan måste man komma ihåg att studenternas förankring på arbetsmarknaden vid tidpunkten för enkätstudiernas genomförande skiljde sig åt avsevärt. En stor del av studenterna inom medicin och vård var till exempel förvärvsarbetande vid sidan av studierna. Av figur 15 nedan framgår också att det framförallt var studenterna inom medicin och vård som angav att utbildningen varit värdefull på ett yrkesmässigt plan i hög eller till och med i mycket hög grad. Det kan naturligtvis vara svårt att ta ställning till huruvida en utbildning är värdefull på ett yrkesmässigt plan om man inte riktigt vet vad man ”vill bli när man blir stor” eller inte riktigt vet vad det yrke/de yrken som utbildningen leder fram till, ställer för krav.

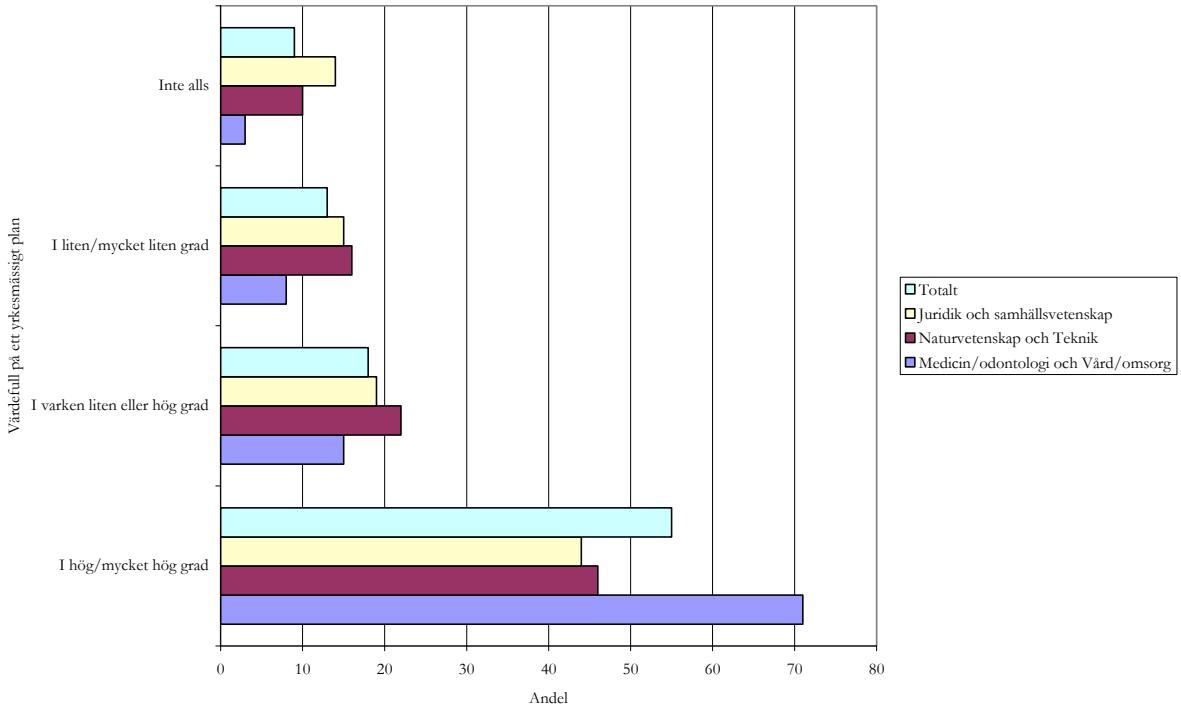

Figur 15 Huruvida utbildningen varit värdefull på ett yrkesmässigt plan. n=1411.

Här har naturligtvis bland annat vilka motiv studenterna har för att delta i utbildningen och vilken typ av utbildning det handlar om, stor betydelse. Alla som genomgår en fortbildning till exempel kommer troligen att tycka att

utbildningen är värdefull på ett yrkesmässigt plan, såvida inte utbildningen upplevs vara mycket dålig.

Många studenter bedömde utbildningen vara värdefull på ett personligt plan i något större utsträckning än på ett yrkesmässigt plan. Här var också skillnaderna mellan studenterna inom de olika ämnesområdena, mindre.

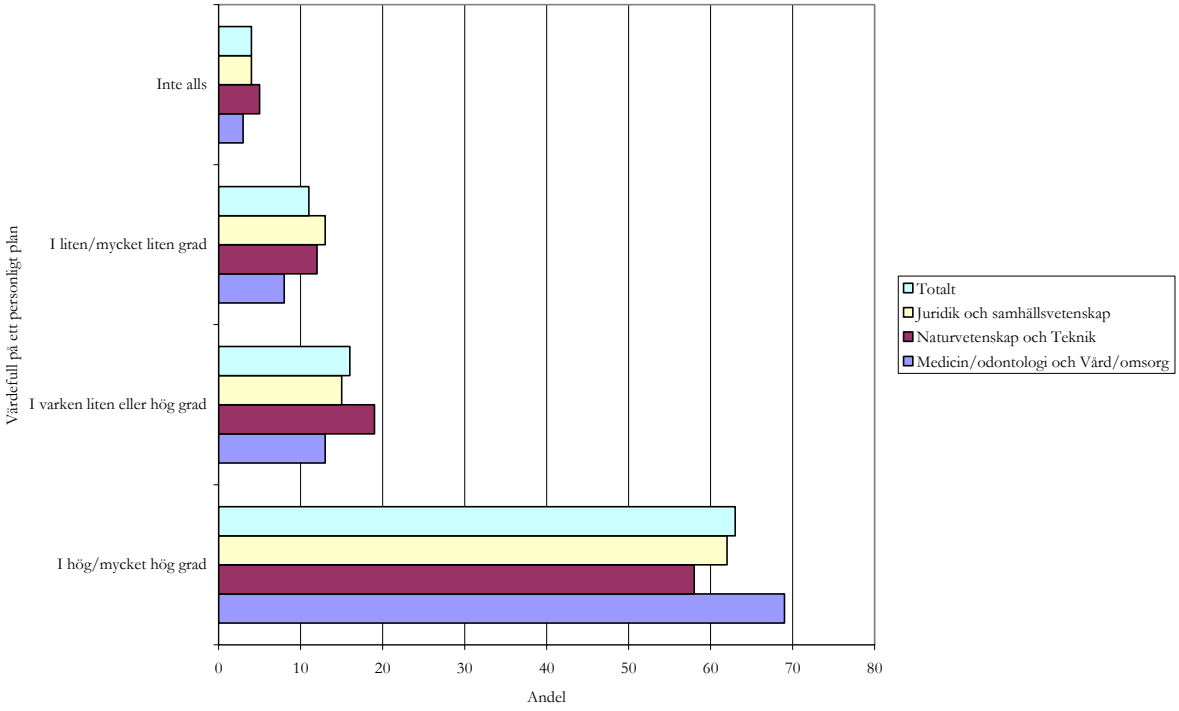

Figur 16 Huruvida utbildningen varit värdefull på ett personligt plan. n=1399.

De studenter som kommenterat frågan i ”studentnytteenkäten” huruvida den IT-stödda distansutbildning de deltagit i varit värdefull på ett personligt och/eller ett yrkesmässigt plan, angav bland annat.

”Genom denna examen kommer mina chanser till att få det jobb jag länge drömt om kunna bli verklighet eftersom jag är en av få i vårt land som har denna yrkesexamen och besitter denna nödvändiga kunskap för yrket.” (Student inom medicin och vård)

”Kursen har stärkt mig i min personliga utveckling och den har inspirerat mig till att söka mig vidare inom mitt yrkesområde. Jag kommer att söka fler kurser för att förkovra mig.” (Student inom medicin och vård)

”Eftersom jag gillar bilar och bor långt upp i norr, är denna utbildning bra både för mig på fritiden och även för arbetet, då biltestnäringen är mycket stor i dessa trakter.” (Student inom naturvetenskap och teknik)

”Jag läser för att jag vill ta ut en examen, och för mig själv för att jag tycker om ämnet.” (Student inom naturvetenskap och teknik)

”Jag gör den för att slutföra min journalistutbildning och finner inget nöje alls i att gå kursen.” (Student inom juridik och samhällsvetenskap)

”Tror utbildningen kommer att bidra till ett bättre och mer utmanande jobb i framtiden och jag känner mig mycket nöjd med kursen då den är väldigt intressant.” (Student inom juridik och samhällsvetenskap)

4.3 Studieavbrott

Att de studenter som påbörjar högre studier också lyckas med sina studier är viktigt för många parter. Men det betyder inte att det råder konsensus om vad studieframgång faktiskt är. För utbildningssystemet handlar det kanske framförallt om tids- och kostnadseffektivitet. För arbetsgivare handlar studieframgång också om att personen skall kunna lyckas i sitt arbete. För studenterna handlar det kanske istället framförallt om att uppnå sina personliga mål.[128] Ur ett studentnytteperspektiv kan med andra ord olika intressenter, så som utbildningsanordnaren, studenten och arbetsgivaren, ha olika syn på vad som är den främsta nyttan för en student av att delta i en högre utbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet. Andersson och Grysell talar om att det finns en dominerande ideologi för vad studieframgång är.

> ”En form av överordnad och dominerande ideologi för hur studieframgång skall definieras och förstås är den som kommit till uttryck i många av efterkrigstidens reformer av den högre utbildningen … befrämja en hög genomströmning av studenter, d.v.s. att en stor andel av dem når de uppsatta utbildningsmålen inom fastställda tidsramar.”[129]

Andersson och Grysell har i sin studie om studenters upplevelser av studieframgång kommit fram till några viktiga faktorer för att uppnå studieframgång. Det handlar om studenternas motivation, självdisciplin och studieteknik.[130] Detta är ju faktorer som också de studenter som deltagit i bland annat UCERs enkätstudier lyfter fram som betydelsefulla i en utbildning som går på distans med IT-stöd. Här kan man emellertid tänka sig att en faktor som självdisciplin får än större betydelse i en utbildning där studenterna i högre grad är lämnade åt sig själva. Förutom dessa mer individanknutna faktorer, till vilka man också kan lägga faktorer som betyg och intelligens, har naturligtvis också utbildningen i sig betydelse för studenternas möjligheter att nå framgång i sina studier. Andersson och Grysell pekar också på att det inte

[128] Andersson, E och T Grysell (2002): *Nöjd, klar och duktig: Studenter på fem utbildningar om studieframgång.* Akademiska avhandlingar vid Pedagogiska institutionen, Umeå universitet. Umeå.
[129] aa, s 1.
[130] aa.

heller bland studenter råder konsensus om vad studieframgång är. Här har bland annat studenternas bakgrund och tidigare erfarenheter betydelse.[131]

UCERs studie av avbrott på nätutbildningar undersökte när och varför studenter avbryter alternativt fullföljer sina IT-stödda distanskurser. Studien försökte också ge svar på vilka studenter som hoppar av respektive fullföljer sin utbildning samt vad som kännetecknar utbildningar med hög genomströmning.[132] I studien används begreppen avbrott, avhopp och fullföljande. Avbrott är ett samlingsbegrepp för avhopp och fullföljande. Att en student gjort ett avhopp innebär att han/hon har avbrutit studierna, fullföljande innebär att studenten har för avsikt att fullfölja utbildningen. Registerstudien visade att studieavbrott var vanligast på Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar. Det fanns emellertid skillnader mellan olika ämnesområden, där det var vanligare att studenterna gjorde avbrott på utbildningar inom humaniora och teologi, juridik och samhällsvetenskap samt naturvetenskap och teknik. Studenterna inom vård och omsorg, medicin och odontologi respektive estetiska ämnen gjorde däremot studieavbrott i mindre utsträckning.[133] Attityd- och erfarenhetsstudien visade att en del studenter ansåg att det var lättare att hoppa av en IT-stödd distanskurs jämfört med en campuskurs, bland annat på grund av brist på ett studiesocialt sammanhang och liten kontakt med lärare.[134]

Av betydelse för i vilken utsträckning studenter inom olika ämnesområden fullföljer sina studier är naturligtvis det värde en examen har på arbetsmarknaden. Här finns stora skillnader mellan en generell examen och en yrkesexamen med legitimationskrav. Vilka motiv studenterna har till studierna kan också förklara hur stort intresse studenten har att examinera kursen. Om det handlar om fortbildning, för att klara nuvarande eller nya arbetsuppgifter bättre har man kanske större motivation att examinera kursen. En student som läser utifrån ett mer personligt intresse är kanske i första hand intresserad av kursens innehåll och i mindre utsträckning av att få ut en examen. Flera av de intervjuade nybörjarstudenterna såg ett avhopp från studierna som ett

[131] Andersson, E och T Grysell (2002): *Nöjd, klar och duktig: Studenter på fem utbildningar om studieframgång.* Akademiska avhandlingar vid Pedagogiska institutionen, Umeå universitet. Umeå.
[132] Studien baseras på en registerstudie med insamlade data från LADOK, en enkätstudie med 780 studenter samt en fallstudie av två nätutbildningar med hög genomströmning. Westerberg, P & G Mårald (2006): *Avbrott på nätutbildningar - en studie av när och varför studenter hoppar av alternativt fullföljer IT-stödda distansutbildningar.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
[133] Westerberg, P & G Mårald (2006): *Avbrott på nätutbildningar - en studie av när och varför studenter hoppar av alternativt fullföljer IT-stödda distansutbildningar.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
[134] Westerberg, P och G Mårald (2006*): Attityder till och erfarenheter av Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter 2003-2006*. Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

personligt misslyckande. De menade att problem under kursen och de svårigheter de ställdes inför i stor utsträckning var avhängigt dem själva.[135]

Avbrottsstudiens telefonenkät visade att det framförallt var NÄT-studenter som läste en annan kurs parallellt med studierna inom Nätuniversitetet, som hoppade av sina studier. De NÄT-studenter som hade familj var också de något mer benägna att avbryta studierna. Bland de tillfrågade studenterna var det något fler kvinnor än män som valde att fullfölja sina studier. Enkätstudien visade att ett skäl till varför NÄT-studenterna valde att avbryta sina studier var tidsbrist. Andra skäl till avhopp var arbete vid sidan av studierna, parallella studier samt brist på motivation. Flertalet av de tillfrågade studenterna angav fler än ett skäl till varför de hade valt att hoppa av studierna. Studiemotivation och stöd från familj och vänner är faktorer som ökar chansen att en student fullföljer sin utbildning.[136] Giles betonar betydelsen av studenternas motivation i högre utbildning, och menar att detta är särskilt viktigt i en utbildning som går på distans med IT-stöd.[137] Detta var ju också något som lyftes fram av studenterna när det gällde huruvida de skulle rekommendera IT-stödd distansutbildning till någon som funderade på att läsa vidare på högskola/universitet (se ovan).

Bland de ”avbrottare” som deltog i studien var andelen avhoppare högre bland NÄT-studenterna (58 %) än vad den var såväl bland studenter i reguljär utbildning på campus (38 %) som bland studenter i traditionell distansutbildning (39 %). Det är viktigt att betona att det bland de studenter som gjort ett avbrott i sin IT-stödda distansutbildning inom ramen för Nätuniversitetet, var det en stor andel som inte hade för avsikt att fullfölja sina studier.[138]

En större andel bland de av Nätuniversitetets studenter som hade hoppat av sin kurs angav att det fanns något som skulle få dem att fullfölja kursen, jämfört med bland de övriga studenterna. En del svar, som ”en förändrad livssituation”, antyder att det skulle krävas stora förändringar. Men flertalet studenter talade om faktorer som mer tid och ett annat kursupplägg. I avbrottsstudien påvisas än en gång att de studenter som läser inom Nätuniversitetet kan ha mycket olika åsikter om värdet av utbyte med andra studenter. En del av dem som hade hoppat av sin utbildning menade att en

---

[135] Almqvist, L (2006): *Nybörjarstudenter inom Nätuniversitetet.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
[136] Westerberg, P & G Mårald (2006): *Avbrott på nätutbildningar - en studie av när och varför studenter hoppar av alternativt fullföljer IT-stödda distansutbildningar.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
[137] Giles, I M (1999): *An Examination of Persistence and Dropout in the Online Computer-Conferenced Classroom.* Virginia Polytechnic Institute and State University. USA.
[138] Westerberg, P & G Mårald (2006): *Avbrott på nätutbildningar - en studie av när och varför studenter hoppar av alternativt fullföljer IT-stödda distansutbildningar.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

anledning varit att kontakten med andra studenter varit bristfällig eller att de inte känt sig delaktiga medan andra studenter menade att det varit för många grupparbeten och fysiska sammankomster. Av svaren på frågan om när studenterna hade för avsikt att fullfölja kursen framgår att Nätuniversitetets studenter bedömde sig behöva längre tid för detta än vad de studenterna som läste en reguljär utbildning på campus alternativt en traditionell distansutbildning, gjorde.[139]

4.4 Avslutning

- Vanliga motiv för att delta i den aktuella utbildningen var att studenterna ville förbättra sina kunskaper i ämnet, att de på sikt ville söka ett annat arbete samt att de ville utvecklas som person. Det skedde inte någon förändring i motivbild mellan åren 2003 och 2006.
- Motivet att få kontakt och utbyta tankar med andra var viktigare för studenter på campus- och traditionella distansutbildningar än vad det var för studenter inom Nätuniversitetet.
- För de studenter där det var betydelsefullt att det var en utbildning som gick på distans med IT-stöd var det framförallt möjligheten att studera i sin egen takt, att de inte kunde studera på något annat sätt på grund av arbetet samt att studenterna bodde långt från närmaste studieort som var av betydelse.
- Lärosätenas annonsering och utbildningskatalog var en viktig informationskälla. Nätuniversitetets webbportal hade däremot använts av en mindre andel av studenterna. Användningen ökade dock över tid.
- De nybörjarstudenter som intervjuades såg den IT-stödda distans-utbildningen som ett prov, av högre utbildning, av ämnet och av sin egen förmåga. De gick över tid allt mer mot en känsla av trygghet när de märkte att de faktiskt klarade av studierna. Detta innebar också att de fick en positiv inställning till högre utbildning mer generellt.
- De intervjuade nybörjarstudenterna menade att IT-stödd distansutbildning lämpar sig väl för studenter som inte har någon tidigare erfarenhet av högre utbildning. Samtidigt framkom det i flera andra av de delstudier som genomfördes inom ramen för utvärderingen, attityder om att IT-stödd distansutbildning lämpar sig mindre väl för nybörjarstudenter.
- Läraren är oerhört central i utbildningar som går på distans med IT-stöd. Kontakten med lärarna upplevs av många studenter som viktigare på IT-stödda distanskurser än på campuskurser. Kommunikationen mellan lärare och studenter har stor betydelse som utbildningsstöd.

[139] Westerberg, P & G Mårald (2006): *Avbrott på nätutbildningar - en studie av när och varför studenter hoppar av alternativt fullföljer IT-stödda distansutbildningar.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

Centralt i kommunikationen mellan lärare och studenter upplevdes vara närvaro och återkoppling.

- Kurskamrater är också ett utbildningsstöd som tillmäts stor betydelse. Kurskamrater kan vara värdefulla såväl ur ett lärandeperspektiv, där man lär med och av varandra, som ur ett mer socialt perspektiv. För vissa studenter kan samverkan med kurskamrater emellertid framförallt uppfattas som ett hot mot flexibiliteten.
- Ett mått på hur flexibla de utbildningar som erbjuds inom ramen för Sveriges nätuniversitet faktiskt är, är huruvida det förekommer (obligatoriska) fysiska sammankomster eller ej. Framförallt studenterna inom områdena medicin och vård tillmätte de fysiska sammankomsterna ett stort värde som utbildningsstöd. Att träffa kurskamrater och lärare ”öga mot öga” gör det lättare att senare kommunicera över nätet och att vissa saker är svåra att kommunicera över nätet är ett par argument för fysiska sammankomster.
- Det bör erbjudas introduktionsutbildningar i den teknik som skall användas under utbildningen. Det är också viktigt att studenterna har korrekt information om vilka krav på förkunskaper och utrustning som kommer att ställas. En sådan utbildning skulle också kunna främja IT-säkerheten i Nätuniversitetets utbildningar.
- Erfarenheter av och kunskaper i IT som följer med i en utbildning som går på distans med IT-stöd kan betraktas som ett mervärde i studieformen som sådan.
- Av utbildningsstöden information och studievägledning, studiesocialt stöd samt biblioteksstöd tillmättes det först nämnda störst vikt. Att det studiesociala stödet däremot tillmättes liten betydelse kan kanske förklaras av att en mindre del av studenterna tar del av det. Det betyder ju däremot inte att stödet inte kan vara nog så viktigt för de studenter som är berörda av det.
- Vilka kunskaper och färdigheter som studenterna får med sig från en kurs inom den högre utbildningen är naturligtvis centralt. En del studenter menade att pedagogiken var sämre på IT-stödda distanskurser än på campuskurser. Studenterna ville framförallt lära sig att förstå sammanhang, att lösa problem och att dra egna slutsatser. Detta var också vad den IT-stödda distansutbildningen framförallt hade uppmuntrat till.
- Både studenter och, framförallt, lärare upplever att det finns en risk för att fusk ska förekomma om examinerande inslag genomförs över nätet. Många lärare väljer därför att förlägga examinationerna till campus, något som riskerar att minska flexibiliteten och tillgängligheten.

- För nybörjarstudenter är det viktigt att bygga upp ett självförtroende i förhållande till högre utbildning. Ett sätt att göra detta är att låta examinationerna bli en del i lärandet istället för att i huvudsak fungera som kunskapskontroll i slutet av kursen.
- En stor andel av de studenter som besvarade ”studentnytteenkäten” skulle rekommendera IT-stödd distansutbildning till någon som funderade på att läsa vidare på högskola/universitet.
- Samtidigt gav många studenter uttryck för vissa reservationer. IT-stödd distansutbildning passar inte alla individer eller alla situationer. Utbildning (ex. ämne och nivå), tidigare studievana och studentens egen motivation är faktorer som är av betydelse. En del menade också att den som är ung och har möjlighet att flytta bör göra det istället.
- Studieavbrott var vanligare på Nätuniversitetets IT-stödda distans-utbildningar än på traditionella distansutbildningar och reguljära utbildningar på campus. Framförallt studenter som läste en annan kurs parallellt med Nätuniversitetskursen hoppade av sina studier. Tidsbrist var ett annat skäl till varför studenterna valde att avbryta sina studier. Studiemotivation och stöd från familj och vänner ökar emellertid chanserna att studenterna fullföljer sin utbildning.

5 STUDENTNYTTA UR ARBETSGIVARES OCH LÄRARES PERSPEKTIV

I rapportens fjärde kapitel har studenternas syn på nyttan och värdet med IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet diskuterats. Det finns dock naturligtvis också andra grupper som kan ha synpunkter på nyttan och värdet för studenter att delta i IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet. Två av dessa grupper är lärare och arbetsgivare. I detta femte kapitel skall vi nu diskutera nyttan och värdet för studenterna utifrån lärares och arbetsgivares perspektiv. Detta görs utifrån några av de aspekter som togs upp i det förra kapitlet, bland annat lärarens roll, kunskaper och färdigheter, kurskamrater, fysiska sammankomster och teknik samt utifrån de arbetsgivares synpunkter som intervjuades i en an studierna.[140]

Som vi kunde se i det fjärde kapitlet är högre utbildning i en mer flexibel form viktig för många av de studenter som deltog i de olika delstudier som genomfördes under utvärderingen. För arbetsgivare och lärare behöver emellertid inte en mer flexibel studieform vara lika viktig. De kan därför också göra andra överväganden när värdet av en i tid och rum flexibel studieform ställs mot den bästa utbildningen ur lärarens perspektiv respektive den utbildning som ger bäst utfall ur arbetsgivarens perspektiv.

I kapitlet diskuteras inledningsvis arbetsgivares syn på Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildning och den nytta och det värde den kan tänkas ha för de studenter som deltar. Diskussionen utgår framförallt från en av de delstudier som genomfördes inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta. Därefter diskuteras lärares syn på, och erfarenheter av, IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet och den nytta som studenter kan ha av att delta i sådan utbildning. Diskussion utgår framförallt från några av de delstudier som UCER utfört på uppdrag av Myndigheten för Sveriges nätuniversitet.

5.1 Arbetsgivares syn på IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet

Vilka attityder har då framtida/potentiella arbetsgivare till studenter/potentiella arbetstagare som har en IT-stödd distansutbildning i bagaget? Ser de annorlunda på dem än på studenter som har läst en reguljär utbildning på campus? Dessa frågor föranledde en mindre studie bland arbetsgivare inom tre olika branscher; vård, skola och teknik.[141] För studenter som deltar i en utbildning som går på distans med IT-stöd är det naturligtvis

[140] Forsberg, B (2006): *Arbetsgivarattityder till Nätuniversitetet – en förstudie.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
[141] aa.

av största värde och nytta att deras utbildning är värd lika mycket på arbetsmarknaden som en motsvarande reguljär utbildning på campus. Detta gäller inte minst professionsutbildningar. Vid tiden för studiens genomförande började omfattningen av programutbildningar på distans med IT-stöd att öka betydligt. De intervjuade arbetsgivarna hade ännu inte i praktiken ställts inför att anställa någon med en programutbildning som gått på distans med IT-stöd.

Syftet med studien var att undersöka arbetsgivares attityder till att anställa personer med IT-stödd distansutbildning. Man kan här tänka sig att arbetsgivarnas attityder kan ha sin grund i en mängd olika faktorer. Det kan handla om deras syn på informationsteknik, den IT-stödda studieformens relevans för de aktuella arbetsuppgifterna, kunskap om Nätuniversitetet, tidigare erfarenhet av IT-stöd, vilken bransch de är verksamma inom, hur arbetsmarknaden ser ut, regionala arbetsmarknadsförhållanden, det lärosäte som ger utbildningen och så vidare. Attityderna kan naturligtvis också ha sin grund i mer individbundna faktorer så som kön, ålder och utbildning. Studien genomfördes som en intervjuundersökning där nio personer verksamma på positioner med insikt i rekryteringsprocessen, intervjuades. De nio personerna var verksamma inom vård, skola och teknik. Man kan idag läsa till (bland annat) sjuksköterska, lärare och ingenjör på distans med IT-stöd och de nio arbetsgivarrepresentanterna var alltså sådana som kan tänkas bli avnämare för studenter med just dessa utbildningar. Då resonemanget i avsnittet bygger på intervjuer med endast dessa nio, med liten erfarenhet av IT-stödd distansutbildning, är det viktigt att betona att det inte går att dra några mer allmängiltiga slutsatser.

När det gäller arbetsmarknaden för gymnasielärare så kan man konstatera att den varierade avsevärt över landet vid tidpunkten för studiens genomförande. I vissa regioner tvingades man rekrytera obehöriga lärare medan man i andra regioner hade ett överskott av behöriga lärare. De intervjuade arbetsgivarna inom utbildningssektorn upplevde att det rådde ett högt söktryck till utannonserade tjänster. De menade att varken studieform eller studieort tillmättes någon betydelse vid nyrekryteringar. Den formella behörigheten var helt avgörande. De var positiva till att anställa lärare som hade gått en IT-stödd lärarutbildning på distans. Här uttrycktes emellertid samtidigt att delar av lärarutbildningen inte går att tillgodogöra sig på distans. Det handlade om övning i att arbeta i grupp och om den praktik som lärarna gör under sin utbildning, för övrigt invändningar som vi känner igen från kapitel fyra.

Något annat som arbetsgivarna inom utbildningssektorn uttryckte, och som vi känner igen från ”studentnytteenkäten”, är att studieformen i sig kan innebära ett mervärde utöver de mer ämnesmässiga kunskaper och färdigheter som

utbildningen ger. Lärare som har utbildats med IT-stöd har större kunskaper om hur detta fungerar och skulle därför kunna fungera som en resurs om/när undervisningen på skolorna i större utsträckning kommer att ske i denna form. De intervjuade arbetsgivarna var alla verksamma i Norrland. Möjligtvis kan detta ha påverkat deras positiva inställning till distansutbildning med IT-stöd. IT-stödd distansutbildning kan ju också användas som fort-/vidareutbildning av de redan anställda lärarna. På så sätt kan skolorna spara såväl tid som pengar.

Till skillnad från arbetsmarknaden för behöriga gymnasielärare så var arbetsmarknaden för allmänutbildade sjuksköterskor tämligen lika över landet vid den aktuella tidpunkten. I likhet med arbetsgivare inom skolans område så var för arbetsgivarna inom vårdområdet den formella behörigheten avgörande. Tidigare arbetslivserfarenhet var också något som värdesattes. Däremot tillmättes inte heller här studieform eller studieort någon betydelse. Ett par av de intervjuade arbetsgivarna hade bland personalen personer som fortbildat sig via IT-stödd distansutbildning och de var också positivt inställda till distansutbildning. Arbetsgivarna lyfte fram några för- och nackdelar som studieformen skulle kunna innebära. Fördelar som nämndes var att studieformen tränar studenternas förmåga att arbeta självständigt. Några nackdelar skulle kunna vara att studenter som gått en distansutbildning med IT-stöd får mindre träning i att samarbeta med andra. Sammantaget menade också arbetsgivarna inom vårdsektorn att en utbildning på distans med IT-stöd är likvärdig med en motsvarande reguljär utbildning på campus.

Arbetslösheten bland dataingenjörer var låg och någorlunda jämnt spridd över landet. De tre företag/arbetsgivare som finns representerade i studien hade dock en rekryteringssituation som skiljde sig åt men hade det gemensamt att det i allmänhet var många sökande till de tjänster som blev lediga. Ju fler sökande man har till en tjänst ju större utrymme finns det att väga in olika aspekter hos de arbetssökande. En aspekt som arbetsgivarna inom denna sektor lyfte fram i större utsträckning än de övriga, var de sökandes personlighet och dess betydelse när tjänster skulle tillsättas. När det gäller studiebakgrundens betydelse så var emellertid bedömningen densamma också bland dessa, nämligen att så länge man har den examen som efterfrågas så har studieort/studieform inte någon betydelse.

De arbetsgivare som intervjuades inom teknikområdet hade inte någon större erfarenhet av varje sig Nätuniversitetet eller av IT-stödd distansutbildning. De var dock positiva till att anställa personal som läst en programutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet. En fördel som de såg med IT-stödd distansutbildning, och som också kunde komma till nytta i arbetslivet, var att

kraven på studiedisciplin är större. En nackdel skulle kunna vara att det kan vara svårare att tillgodogöra sig en utbildning som går på distans med IT-stöd. Också bland dessa arbetsgivare lyfte fram bristande träning i gruppdynamik som något som skulle kunna vara en nackdel med studieformen.

Några av de arbetsgivare som intervjuades i delstudien hade erfarenhet av IT-stödd distansutbildning men det handlade alltså då i första hand om att delar av personalen genomgått fortbildning med hjälp av distansutbildning med IT-stöd. Detta var också något som de kunde tänka sig mer av i framtiden. Här finns en intressant koppling till de resultat som framkom i ”studentnytteenkäten”. Framförallt bland studenterna inom medicin och vård, där många var förvärvsarbetande vid sidan av studierna och dessutom hade familj, framkom det att flexibla studier gjorde det möjligt för dem att studera vid sidan av många andra åtaganden. Här är IT-stödd distansutbildning inte bara till nytta för de studenter som deltar utan också för deras arbetsgivare. Studieformen gör det lättare att fortsätta att arbeta vid sidan av studierna.

5.2 Lärares syn på IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet

Som visats tidigare satsar lärosäten på IT-stödd distansutbildning av flera skäl. Det handlar bland annat om att göra den högre utbildningen tillgänglig för fler men också att följa med i den utveckling som sker inom den högre utbildningen, såväl av pedagogik som av användning av olika IT-stöd. Lärarna och prefekterna i studien lyfte också fram att studieformen är väl lämpad för den grupp av studenter som den framförallt vänder sig till.[142] Här kan man se att det inte bara är för de studenter som deltar i IT-stödd distansutbildning som studieformen har ett värde/är till nytta för. Det kan vara värdefullt såväl för det enskilda lärosätet och dess lärare som för de studenter som läser en reguljär utbildning på campus eller en traditionell distansutbildning. Detta kan tänkas påverka hur lärarna betraktar värdet/nyttan för studenter av att delta i IT-stödd distansutbildning. Vi skall här lyfta fram ytterligare några aspekter som skulle kunna påverka de överväganden lärarna gör när de skall bedöma värdet/nyttan.

Flera studier har visat att lärarrollen kan bli en annan i en utbildning som går på distans med IT-stöd jämfört med en motsvarande utbildning som går på campus. Några av lärarens uppgifter blir än mer centrala, så som att planera och organisera undervisning och, naturligtvis, att kunna använda de olika IT- och teknikstöd som är aktuella under utbildningen.[143] Arbetsbelastningen kan också upplevas vara högre i en utbildning som går på distans med IT-stöd.

[142] Westerberg, P och G Mårald (2006): *Attityder till och erfarenheter av Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter 2003-2006*. Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
[143] Söderström, T och P Westerberg (2005): *Lärarerfarenheter av IT-stödd distansutbildning.* UCER. Umeå.

Den höga arbetsbelastningen hänger ihop med den förändrade lärarrollen men också med att studenterna har höga krav på att lärarna skall vara tillgängliga. Nära hälften av de lärare och prefekter som deltog i studien ansåg att distansstudenter har högre krav på lärarnas tillgänglighet än vad de studenter som går en reguljär utbildning på campus har.[144]

Att rekrytera studenter från andra grupper i samhället än de som hittills varit de som i störst omfattning sökt sig till den högre utbildningen, kan också innebära att lärarrollen förändras. Det blir viktigt att ta reda på var studenterna står när de påbörjar sina studier.[145] I en rapport om studentperspektiv på verksamheten vid högskolor och universitet betonar också Högskoleverket vikten av kännedom om vilka studenter som läser på den kurs/det program man ger. Högskoleverket skriver:

> ”En god balans mellan det individuella och det generella innebär att man fokuserar på de villkor som utgör studenternas gemensamma erfarenheter, samtidigt som man har en förståelse för att studenter har olika sätt att förhålla sig till likartade förutsättningar.”[146]

Reneland har i en studie om distansutbildning intervjuat lärare. Här diskuterades bland annat begreppet ”flexibilitet i tid och rum”. Lärarna i Renelands studie upplevde det som något problematiskt att dessa ord användes okritiskt och utan att definieras närmare. De såg en paradox i att studenterna i mer flexibla studieformer är mindre flexibla än andra studenter.[147] Samtidigt så ställs ju kraven på ökad flexibilitet bland annat därför vi har en stor grupp studenter som har många andra åtaganden vid sidan av studierna. Eklöf med flera menar emellertid att flexibiliteten i tid kan utgöra ett hot mot utbildningens kvalitet. De skriver: ”Om man ska kunna läsa kurserna under precis den period man vill, tappar man en hel del av möjligheten till kommunikation mellan studerande. […] Precis som man har närvarokrav på vanliga kurser måste man ha tidskrav i en distanskurs.”[148] I utredningen om kostnadseffektiv distansutbildning konstateras att

---

144 Westerberg, P och G Mårald (2006): *Attityder till och erfarenheter av Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter 2003-2006*. Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

145 Reneland, L (2005): *”Kan man vaccinera studenter mot utebliven återkoppling?” En utvärdering av distansutbildningsverksamhet vid Högskolan Dalarna”,* s 10. Växjö universitet, Växjö.

146 Högskoleverket (1999): *Studentperspektiv på verksamheten vid universitet och högskolor – utveckling och helhet.* Högskoleverkets arbetsrapporter. Stockholm.

147 Reneland, L (2005): *”Kan man vaccinera studenter mot utebliven återkoppling?” En utvärdering av distansutbildnings-verksamhet vid Högskolan Dalarna”,* s 20. Växjö universitet, Växjö.

148 Eklöf, A (red), Å Kronkvist, L Lundström och L-E Nilsson (2002): *Att undervisa på distans: Erfarenheter och tankar efter tre års arbete med webbaserade distanskurser.* Enheten för kompetensutveckling, Högskolan Kristianstad, Kristianstad.

konsekvenserna av att erbjuda studenterna ökad frihet innebär en minskad frihet för lärarna.[149]

5.2.1 Lärarna om nybörjarstudenterna

I studien *Nybörjarstudenter inom Nätuniversitetet* intervjuades fem kursansvariga om sin syn på hur väl IT-stödd distansutbildning passar för studenter utan tidigare erfarenheter av högre utbildning. De studenter som intervjuades uttryckte stor tillfredsställelse med studierna (se kapitel fyra). Men hur såg man på studieformen ”från andra sidan katedern”? De kursansvariga som intervjuades i studien hade erfarenhet av undervisning på reguljära utbildningar såväl som av undervisning på IT-stödda distansutbildningar. Kursernas upplägg var relativt likartade. Alla kurserna byggde på omfattande litteraturstudier och inlämningsuppgifter och hemtentor som byggde på litteraturen. Kurserna skiljde sig emellertid åt när det gällde förekomsten av fysiska sammankomster och grupparbeten.

Hade lärarna överhuvudtaget kännedom om huruvida de faktiskt undervisade nybörjarstudenter, det vill säga studenter som inte hade någon tidigare erfarenhet av att studera vid högskola eller universitet? De av lärarna som hade möjlighet att ta reda på om så var fallet gjorde det inte. En förklaring var att detta inte ansågs ha någon betydelse, och att en sådan kunskap kanske snarare skulle vara negativ i så motto att det skulle kunna ge lärarna förutfattade meningar om studenterna de var satta att undervisa. En lärare menade att hon såg alla som nybörjare eftersom det handlade om en A-kurs i ämnet och hon därför antog att alla var nybörjare, åtminstone, i det aktuella ämnet. Eftersom det handlade om kurser på A-nivå så var kursuppläggen naturligtvis till viss del anpassade för nybörjarstudenter. Det framkom i intervjuerna emellertid några aspekter som kunde utgöra hinder för de studenter som var helt nya i den högre utbildningen. De intervjuade lärarna lyfte fram att nybörjarstudenterna framförallt hade problem med studieteknik och datateknik. Det handlade bland annat om att litteraturen var omfattande och att en del av den var på engelska.

Ett annat problem som lyftes fram i intervjuerna med dessa lärare var svårigheten att möta studentgrupper som är blandade vad avser tidigare studievana, datavana och erfarenhet av distansutbildning. Lärarna menade att det var svårt att anpassa undervisningen så att den skulle passa alla. Detta är i och för sig inte ett problem som är unikt för utbildning som ges på distans med IT-stöd. Den bild lärarna hade av studenter som inte klarade av studierna var emellertid att detta ofta berodde på åtaganden utanför studierna, såsom

[149] SOU 1998:83 (1998): *På distans – utbildning, undervisning och lärande: Kostnadseffektiv distansutbildning.* Utbildningsdepartementet, Stockholm.

familj och arbete. Det handlade alltså inte framförallt om att de inte klarade av studierna. I kapitel fyra kunde vi se att de intervjuade nybörjarstudenterna ansåg att en distansutbildning med IT-stöd mycket väl kan fungera som ett bra första steg in i den högre utbildningen. Med vissa reservationer instämde lärarna i detta. De reservationer som framkom är sådana som känns igen från ”studentnytteenkäten”. Studentens livssituation är en faktor som har betydelse, är man äldre och har svårt att flytta från hemorten kan en utbildning som går på distans med IT-stöd vara ett bra alternativ. Unga studenter bör däremot i första hand läsa reguljära utbildningar på campus. Lärarna menade också att distansutbildning fungerar bra på lägre nivåer men att studier på högre nivåer kräver möten i fysiska grupper.[150]

Några av de prefekter som deltog i attityd- och erfarenhetsstudien menade att IT-stödd distansutbildning framförallt bör användas för fortbildning och omskolning. De ansåg däremot att formen är mindre lämplig för nybörjarstudenter.

5.2.2 Lärarerfarenheter av IT-stödd distansutbildning

UCER har haft ett uppdrag att utvärdera lärarnas erfarenheter av IT-stödda utbildningsprogram på distans inom Nätuniversitetet.[151] En del av de aspekter som lyfts fram i den utvärderingen har bäring också i denna rapport när det gäller lärarnas syn på Nätuniversitetets och den IT-stödda distansutbildningens studentnytta. De lärare som deltog i studien hade en positiv inställning till IT-stödd distansutbildning. Hälften av lärarna ansåg att lärarrollerna i olika studieformer skiljer sig åt. Lärarna menade att arbetsbelastningen var hög och att vissa inslag tar mer tid i utbildningar som går på distans med IT-stöd jämfört med motsvarande utbildning på campus. Det handlar bland annat om planering, förberedelser och individuell återkoppling till studenter.[152] Detta kan sägas utgöra några utgångspunkter för de överväganden som lärarna gjorde med avseenden på nyttan/värdet för studenter av att delta i IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet.

I studien av lärares erfarenheter av IT-stödd distansutbildning återkommer uppfattningen att studenterna har höga förväntningar, och krav, på att lärarna skall vara tillgängliga. Ett sätt att underlätta för lärare, och studenter, kan vara att tydliggöra villkoren för kommunikation mellan lärare och student.[153]

---

[150] Almqvist, L (2006): *Nybörjarstudenter inom Nätuniversitetet.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
[151] Söderström, T och P Westerberg (2005): *Lärarerfarenheter av IT-stödd distansutbildning.* UCER. Umeå.
[152] aa.
[153] aa.

Wännman Toresson och Östlund pekar på att studenterna upplever det som en av fördelarna med datorkommunikation att läraren ständigt är tillgänglig.[154]

En reservation som lärarna i studien lyfte fram var att inte alla ämnen går att ge som helt nätbaserade utbildningar. De menade att utbildningar med mer praktiska och experimentella inslag är svåra att ge utan att kursen innehåller fysiska sammankomster. [155] Detta är en reservation som också studenterna i kapitel fyra lyfte fram. I en av UCERs delstudier som behandlade utvecklingsmiljöer för IT-stödd distansutbildning framkom också synpunkter om att ämnet i viss mån är styrande för huruvida en kurs är lämplig att ges som distansutbildning med IT-stöd eller ej. Det kunde till exempel handla om att ett ämne kräver mycket diskussion eller har mer praktiska inslag (som att sätta sprutor) är svåra att ge, åtminstone i sin helhet, som distansutbildning med IT-stöd. De fokusgruppsintervjuer som genomfördes i delstudien visade emellertid samtidigt på att lärare inom ett och samma ämne inte behöver vara samstämmiga i huruvida ämnet passar i en nätbaserad utbildning eller inte.[156]

Som vi kunde se i rapportens fjärde kapitel så råder det delade meningar bland studenterna huruvida fysiska sammankomster skall förekomma eller inte på utbildningar som ges på distans med IT-stöd. En del studenter menade att det ur kvalitetshänseende, pedagogiskt och socialt, är viktigt med fysiska sammankomster. Andra studenter menade å sin sida att fysiska sammankomster var ett hot mot den flexibla studieformen och att därför helt nätbaserade utbildningar var att föredra. I studien om lärares erfarenheter av IT-stödd distansutbildning framkom att det kan vara svårt med kommunikationen över nätet, att kontakten med studenterna blir mindre personlig. Det finns ännu inget riktigt alternativ till de fysiska sammankomsterna. En del lärare framhöll också vikten av att träffas fysiskt för att studenterna skall kunna hålla motivationen uppe. Här menade man också att det var nödvändigt med fysiska sammankomster för att kunna upprätthålla en god kvalitet i utbildningen.[157]

Kännedom, eller snarare brist på sådan, om studentgruppen var en aspekt som lyftes fram under intervjuerna i studien om utvecklingsmiljöer för IT-

---

[154] Wännman Toresson, G och B Östlund (2002): ”Ny roll, ny kompetens för distansläraren”. I: M Gisselberg (red): *Distanslärare och distanslärande – en antologi.* Distum, Rapport 6:2002. Härnösand.
[155] Söderström, T och P Westerberg (2005): *Lärarerfarenheter av IT-stödd distansutbildning.* UCER. Umeå.
[156] Westerberg, P och G Mårald (2004): *Utvecklingsmiljöer för IT-stödd distansutbildning – en fördjupad studie om kollegialt motstånd mot IT-stödd distansutbildning.* UCER, Umeå universitet. Umeå. För en diskussion kring fokusgruppsintervjuer som metod se delrapporterna P Westerberg och G Mårald (2004): *Utvecklingsmiljöer för IT-stödd distansutbildning – en fördjupad studie av kollegialt motstånd mot IT-stödd distansutbildning* samt Almqvist, L och P Westerberg (2005): *Studenters upplevelser av distansutbildning inom Nätuniversitetet – en fördjupad studie med fokusgrupper på Internet.*
[157] Söderström, T och P Westerberg (2005): *Lärarerfarenheter av IT-stödd distansutbildning.* UCER. Umeå.

stödd distansutbildning. Här menade en del lärare att de hade liten insikt i vilka förutsättningar och förväntningar studenterna på en distansutbildning har. Bilden av campusstudenterna är tydligare.[158] Samtidigt bör man ju komma ihåg att inte heller de studenter som läser på campus utgör en homogen grupp.

Många lärare framhöll samtidigt det positiva i att IT-stödd distansutbildning möjliggör högre utbildning för fler människor. Detta gällde såväl att man lyckas rekrytera studenter från grupper i samhället som annars inte varit så väl representerade i den högre utbildningen som att det ger möjlighet för människor som är bundna till hemorten, har arbete och/eller familj. Flexibiliteten i tid och rum lyftes fram som av stort värde för studenterna.[159]

Några av de lärare som deltog i studien menade att de studenter som nås med en mer flexibel studieform i vissa avseenden skiljer sig från andra studenter. De beskrivs som mer aktiva, mer självständiga och mer motiverade.[160] Detta stämmer ju väl överens med de egenskaper som lyfts fram av studenterna i kapitel fyra som nödvändiga för att klara studier på distans med IT-stöd. Att ge varje enskild student återkoppling är en faktor som kan bidra till att arbetsbelastningen i IT-stödd distansutbildning upplevs som högre än motsvarande utbildning på campus. Några av lärarna i studien menade dock att den nätbaserade kommunikation gjorde det möjligt att upprätthålla en individuell kontakt med alla studenter och att återkopplingen därför blev bättre. För studenter på dessa utbildningar skulle alltså kvaliteten i vissa avseenden sägas vara bättre i den nätbaserade utbildningen.[161] Just återkopplingen från läraren på inlämnade uppgifter lyfts fram som avgörande för att lyckas med en utbildning som ges på distans med IT-stöd. Detta visade ju också resultaten från ”studentnytteenkäten”.

En aspekt som diskuterades under intervjuerna i delstudien om utvecklingsmiljöer för IT-stödd distansutbildning var utbildningens status och kvalitet. Det framkom här att IT-stödda distansutbildningar har/kan ha lägre kvalitet och därmed också en lägre status i jämförelse med reguljära utbildningar som ges på campus. Dessa attityder baserades bland annat på att de IT-stödda distansutbildningarna inte ger studenterna samma kompetens och att det är ”lätta poäng”. Detta kan naturligtvis få konsekvenser får de studenter som deltar i IT-stödd distansutbildning om den utbildningen har lägre kvalitet i något avseende jämfört med motsvarande utbildning på

[158] Westerberg, P och G Mårald (2004): *Utvecklingsmiljöer för IT-stödd distansutbildning – en fördjupad studie om kollegialt motstånd mot IT-stödd distansutbildning.* UCER, Umeå universitet. Umeå.
[159] Söderström, T och P Westerberg (2005): *Lärarerfarenheter av IT-stödd distansutbildning.* UCER. Umeå.
[160] aa.
[161] aa.

campus. Även om kvaliteten i realiteten är densamma så kan också det faktum att det förekommer attityder om att kvaliteten i IT-stödd distansutbildning är sämre påverka det värde/den nytta som utbildningen har för de studenter som deltar i den. Det fanns emellertid också lärare som menade att kvaliteten kanske snarare var bättre på distansutbildning med IT-stöd.[162] Gisselberg med flera skriver dock: ”Den svenska högskolans distansutbildning har en mycket viktig fördel i internationell jämförelse: den bedöms ge samma kompetens som motsvarande campusförlagda utbildning.”[163] Det noteras dock inte vem och vilka resultat som ligger bakom denna slutsats.

Ett mått på utbildningens kvalitet som lyftes bland lärarna var att genomströmningen är lägre i utbildningar som går på distans med IT-stöd, jämfört med motsvarande reguljära utbildning på campus.[164] Samtidigt kan ju det tyckas vara något motsägelsefullt när det samtidigt finns en föreställning om att det är ”lättare poäng” på en utbildning som går på distans jämfört med motsvarande utbildning på campus. Kvaliteten på en utbildning hänger också ihop med hur motiverade studenterna är att delta och att ”ta poängen”. Här kan det också vara så att lärarna har en mer konventionell syn på vad studieframgång är, det vill säga att slutföra kursen och ”ta poängen”, än vad en del av de studenter som deltar i Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar, har.

5.3 Avslutning

- Det fanns en positiv grundsyn på IT-stödd distansutbildning; såväl till att rekrytera studenter med en IT-stödd programutbildning som gått på distans, i bagaget, som till att använda studieformen för fortbildning/ vidareutbildning av den egna personalen, bland de intervjuade arbetsgivarna.
- Vissa inslag i utbildningarna kan dock vara svåra att tillgodogöra sig på distans. En nackdel med studieformen som lyftes fram bland arbetsgivarna var att studenterna blir mindre tränade i att arbeta i grupp.
- Några av de fördelar som lyftes fram av arbetsgivarna var att studenterna blir väl tränade i att arbeta självständigt och att kunskaper i och erfarenhet av olika typer av IT-stöd kan vara värdefullt. I intervjuerna med arbetsgivare i mer glesa delar av Sverige framhölls

[162] Westerberg, P och G Mårald (2004): *Utvecklingsmiljöer för IT-stödd distansutbildning – en fördjupad studie om kollegialt motstånd mot IT-stödd distansutbildning.* UCER, Umeå universitet. Umeå.
[163] Gisselberg, M, H-O Forsberg och K Riabacke (2004): *Från ord till handling: En studie av mål och visioner, strategiska beslut och organisatoriska förändringar av betydelse för den IT-stödda distansutbildningen vid lärosäten inom Nätuniversitetet,* s 5. Myndigheten för Sveriges nätuniversitet. Härnösand.
[164] Söderström, T och P Westerberg (2005): *Lärarerfarenheter av IT-stödd distansutbildning.* UCER. Umeå.

även att IT-stödd distansutbildning kan fungera som ett sätt att behålla människor/arbetskraft i bygden.

- Studieformen kan också vara av nytta för arbetsgivarna när det blir lättare för de personer som redan är anställda att genomgå olika former av kompetensutveckling.
- Den formella behörigheten var det som framförallt tillmättes betydelse av de intervjuade arbetsgivarna. Hur studenten bedrivit sina studier (studieform) eller var studenten bedrivit sina studier (studieort) tillmättes däremot inte någon betydelse.
- De flesta lärare har en positiv grundinställning till studieformen och de möjligheter den innebär. Den mer flexibla studieformen upplevs vara av stort värde för studenterna, bland annat för studenter från nya grupper i samhället och för studenter som är bundna till sin hemort.
- Det framkom emellertid bland lärarna attityder om att alla utbildningar/ämnen inte kan ges på distans med IT-stöd. Det råder emellertid inte konsensus i lärargruppen om vilka ämnen det skulle gälla. Värdet av fysiska sammankomster är en aspekt som har betydelse här. En del lärare menade att fysiska sammankomster är nödvändiga för att upprätthålla utbildningens kvalitet.
- Bland en del av de lärare som undervisar på IT-stödda distansutbildningar verkar det finnas föreställningar om att kvaliteten i vissa avseenden är lägre i den utbildning som ges på distans med IT-stöd. Det råder emellertid delade meningar bland lärarna om detta. En del lärare menar att kvaliteten är högre i en utbildning som går på distans med IT-stöd.

6 SAMMANFATTNING AV KAPITLEN 3, 4 OCH 5

6.1 Nätuniversitetets studenter

De studenter som återfinns inom högre utbildning utgör inte en homogen grupp. Det föreligger i vissa avseenden stora skillnader mellan studenter inom den reguljära utbildningen, studenter inom traditionell distansutbildning respektive studenter i IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet. Men inte heller de studenter som läser inom Nätuniversitetet utgör en homogen grupp. Statistiken från höstterminen 2003 kan tolkas så att man via Nätuniversitetet inte bara når fler studenter utan också delvis andra studenter än den reguljära utbildningen på campus. Det föreligger stora skillnader mellan den grupp som endast läser inom Nätuniversitetet och den grupp som kombinerar studier inom Nätuniversitetet med reguljära studier vid en högskola eller ett universitet. När man i Högskoleverkets utvärdering lyfter fram att utbildning inom Nätuniversitetet lockar fler med arbetarbakgrund, fler äldre studenter, fler som bor i glesbygd, fler som har barn och fler som förvärvsarbetar jämfört med vad som gäller för studenter i den reguljära utbildningen[165] (en jämförelse med de studenter som finns inom den traditionella distansutbildningen ger emellertid en något annan bild) så är det de studenter som endast studerar inom Nätuniversitetet som avses.

Den stora grupp av studenter som kombinerar studier inom Nätuniversitetet med reguljär utbildning liknar i många avseenden de reguljära studenterna. Något som kanske förenar de båda grupperna är behovet av den flexibilitet som IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet kan erbjuda. För den ena gruppen handlar det om möjligheten att kunna studera och för den andra gruppen om att kunna läsa kurser utöver de ordinarie studierna. Bland dessa studenter kan man tänka sig att behovet av flexibilitet är något som bidragit till att de valt just en IT-stödd distansutbildning. Detta ställer emellertid också krav på att utbildningarna kan erbjuda den flexibilitet som Nätuniversitetet marknadsförs med.

Bilden av NÄT-studenten behöver med andra ord nyanseras. När man talar om att de har ”andra behov” och ”andra förutsättningar” så gäller det kanske för majoriteten men inte för alla. Det handlar i relativt stor utsträckning om samma studenter som man återfinner i den reguljära utbildningen. Att gruppen är så heterogen kan också betyda att motiv och mål med utbildningen kan skilja sig markant åt mellan olika grupper av studenter. Här går naturligtvis en skiljelinje mellan dem som kommer som högskolenybörjare till högre studier och dem som redan har erfarenhet av högre utbildning. En

[165] Högskoleverket (2005): *Uppföljning av Sveriges nätuniversitet. Slutrapport 2: Tillgänglighet, rekrytering och extra ersättning.* Rapport 2005:49 R. Stockholm.

annan skiljelinje går mellan dem som påbörjar studier med avsikten att läsa till en examen, dem som påbörjar studier som är att beteckna som fortbildning/vidareutbildning samt dem som deltar i högre utbildning utifrån ett mer personligt intresse.

I Högskoleverkets uppföljning av Nätuniversitetet lyfter man fram att tillgängligheten till högre utbildning har ökat: ”Genom tillkomsten av Sveriges nätuniversitet finns idag ett mycket större utbud av utbildning som är flexibel i tid och rum och som ställer små krav på närvaro på lärosätena”[166]. Utbildningar inom Nätuniversitetet rekryterar sina studenter längre bort från högskoleort/kursort än vad den traditionella distansutbildningen respektive den reguljära utbildningen, gör. Detta visar att en mer flexibel utbildning gör det möjligt för studenter att mer fritt från rumsliga restriktioner välja lärosäte. Som student är man inte längre på samma sätt, om man har för avsikt att bo kvar på hemorten, hänvisad till ett lärosäte som ligger nära. Men om den utlovade flexibiliteten begränsas som ibland har varit fallet, kan det leda dels till att tilltron till flexibiliteten minskar, dels till att avhoppen ökar.

En annan aspekt av den högre utbildningens geografi är hur människor i Sveriges glesbygd skall få tillgång till högre utbildning. I propositionen *Den öppna högskolan* skriver man att: ”Utbildningarna skall vara möjliga att följa oavsett var studenten befinner sig geografiskt.”[167] Som vi kunde se ovan så når Nätuniversitetet med sina utbildningar längre bort från högskoleorten/kursorten. Om vi däremot ser till i vilken H-region studenterna är bosatta så framkommer det att den traditionella distansutbildningen hade en högre andel studenter bosatta i glesbygden höstterminen 2003 jämfört med distansutbildning inom Nätuniversitetet. Andelen studenter bosatta i tätbygden var också högre i den traditionella distansutbildningen.

Högskolenybörjarna är en viktig målgrupp för Nätuniversitetet. Bakom Nätuniversitetets etablerande ligger ju bland annat en ambition att rekrytera nya grupper till högre utbildning. Det kan till exempel handla om människor från arbetarklasshem, människor med utländsk bakgrund eller människor som på grund av något funktionshinder har svårigheter att komma till den reguljära utbildning som bedrivs på campus. Andelen högskolenybörjare var som högst, 19 %, i den reguljära utbildningen höstterminen 2003. Av de studenter som endast deltog i utbildning inom Nätuniversitetet var 16 % högskolenybörjare. Andelen högskolenybörjare var lägst i den grupp studenter som kombinerade

[166] Högskoleverket (2005): *Uppföljning av Sveriges nätuniversitet. Slutrapport 2: Tillgänglighet, rekrytering och extra ersättning,* s 5. Högskoleverkets rapportserie 2004:30 R. Stockholm.
[167] Prop. 2001/02:15 *Den öppna högskolan*, s 110. Stockholm.

studier inom Nätuniversitetet med reguljära studier höstterminen 2003. Utbildning inom Nätuniversitetet når delvis andra grupper än vad den reguljära utbildningen gör, något som bidrar till att bredda rekryteringen till högre utbildning. Distansutbildning inom Nätuniversitetet är bättre än den reguljära utbildningen på att rekrytera högskolenybörjare vars föräldrar är arbetare. Här bör man emellertid samtidigt notera att den sociala snedrekryteringen kanske är som allra störst till de utbildningar och de lärosäten som inte i så stor utsträckning finns representerade inom ramen för Sveriges nätuniversitet.

Nätuniversitetets ambitioner att nå nya studerandegrupper och motverka snedrekrytering till högre utbildning visar sig, åtminstone delvis, ha lyckats. Nätuniversitetet är dock inte bättre på att rekrytera högskolenybörjare med utländsk bakgrund. Den traditionella distansutbildningen lyckas som regel bättre. Men samtidigt som klyftorna består har fler studenter med otraditionell bakgrund börjat utbilda sig tack vare Nätuniversitetet. För att kunna avgöra vilka effekter IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet får, måste emellertid också studenternas erfarenheter av att delta i IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet undersökas närmare. Här bör också återigen understrykas att det material som diskussionen i det tredje kapitlet bygger på är hämtat från höstterminen 2003. Vi har med andra ord inte haft möjlighet att följa utvecklingen över tid.

6.2 Studenters upplevelser av nyttan med Nätuniversitetet

En övergripande fråga har handlat om hur studenter, olika studenter och olika grupper av studenter, upplever värdet och nyttan av att delta i IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet. I kapitel fyra belystes följande frågor;

- Varför väljer studenter att läsa inom Nätuniversitetet?
- Vilket värde tillmäter studenterna de olika utbildningsstöden?
- Vilket värde/vilken nytta tillmäter studenterna att delta i IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet?
- Vilken betydelse har faktorer som studenternas ålder, tidigare studievana, studiernas omfattning och ämnesområde för den upplevda nyttan av olika utbildningsstöd och av att delta i IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetet?

Studenter angav som sina främsta motiv att de ville förbättra sina kunskaper i ämnet, att de på sikt ville söka ett annat arbete samt att de ville utvecklas som person. Bland studenterna inom medicin och vård, där en stor andel var förvärvsarbetande vid sidan av studierna, var motiv kopplade till arbetet särskilt framträdande. Motivet att bredda sin utbildning genom att läsa ett annat ämne vid sidan av de ordinarie studierna var vanligast bland studenterna

inom juridik och samhällsvetenskap. Det fanns även vissa skillnader i motivbild utifrån studenternas tidigare studievana samt studiernas omfattning. Det har inte skett någon förändring i motivbild mellan åren 2003 och 2006. I en av UCERs studier framkommer att motivet att få kontakt och utbyta tankar med andra var viktigare för studenter på campus- och traditionella distansutbildningar än vad det var för studenter inom Nätuniversitetet.

För de studenter där det var betydelsefullt att utbildningen gick på distans med IT-stöd var det framförallt möjligheten att studera i sin egen takt, att de inte kunde studera på något annat sätt på grund av arbetet samt att studenterna bodde långt från närmaste studieort som var av betydelse. För denna grupp av studenterna ligger det alltså ett stort värde i att det erbjuds högre utbildning under mer flexibla former. Det fanns dock också en grupp studenter som menade att studieformen var underordnad.

Att potentiella studenter nås av adekvat och korrekt information innan de påbörjar sina studier, är centralt. Det kan handla om allt ifrån information om högre studier mer generellt till hur en enskild kurs är upplagd. Bland de studenter som besvarade ”studentnytteenkäten” var den främsta informationskällan lärosätenas annonsering och utbildningskatalog. Nätuniversitetets webbportal hade däremot använts av en mindre andel av studenterna. Användningen ökade dock över tid. Det är här av stor vikt att lärosätena arbetar med kursinformation så att potentiella studenter så tidigt som möjligt kan ta ställning till om det är möjligt för dem att delta i kursen.

Nybörjarstudenter är en viktig grupp för Nätuniversitetet. De nybörjarstudenter som intervjuades såg den IT-stödda distansutbildningen som ett prov, av högre utbildning, av ämnet och av sin egen förmåga. Om de hade misslyckats med studierna hade det inte märkts lika mycket utåt som det skulle ha gjort om de hade flyttat till högskoleorten för att studera. Studenterna gav vid det första intervjutillfället uttryck för en viss osäkerhet men gick över tid allt mer mot en känsla av trygghet när de märkte att de faktiskt klarade av studierna. Detta innebar också att de fick en positiv inställning till högre utbildning mer generellt. De intervjuade nybörjarstudenterna menade att IT-stödd distansutbildning lämpar sig väl för studenter som inte har någon tidigare erfarenhet av högre utbildning. Samtidigt framkom det i flera andra av de delstudier som genomfördes inom ramen för utvärderingen, attityder om att IT-stödd distansutbildning lämpar sig mindre väl för nybörjarstudenter.

Lärarens roll är oerhört central i utbildningar som går på distans med IT-stöd. I attityd- och erfarenhetsstudien ansåg ungefär 40 % av studenterna att

kontakten med lärarna är viktigare på IT-stödda distanskurser än på campuskurser. Framförallt kvinnor och äldre studenter instämde i detta. I ”studentnytteenkäten” tillmätte åtta studenter av tio kommunikationen med läraren stor betydelse. En jämförelse visade att detta utbildningsstöd var allra viktigast för studenter inom medicin och vård, studieovana studenter och äldre studenter. Kommunikationen mellan lärare och studenter upplevdes alltså ha mycket stor betydelse. Kanske är det också därför som det var med detta stöd som studenterna uttryckte störst missnöje. De flesta studenter var emellertid nöjda. Centralt i kommunikationen mellan lärare och studenter upplevdes vara närvaro och återkoppling. Det är av stor betydelse att detta fungerar för att minska de institutionella orsakerna bakom studenters studieavbrott.

Kurskamrater är också ett utbildningsstöd som tillmäts stor betydelse. Kurskamrater kan vara värdefulla såväl ur ett lärandeperspektiv, där man lär med och av varandra, som ur ett mer socialt perspektiv. En mindre andel av studenterna menade att kommunikationen med andra studenter var viktigare på en IT-stödd distansutbildning än på en campuskurs. Äldre studenter och studenter inom medicin och vård ansåg detta i större utsträckning än andra. Det var också framförallt i dessa grupper som man tillmätte kommunikationen mellan studenter ett stort värde. Studenterna inom medicin och vård menade i högre utsträckning än de övriga studenterna att deras utbildning hade krävt mycket kommunikation mellan deltagarna via nätet, att kursmaterial och uppgifter hade skapat diskussion och reflektion med andra deltagare samt att de upplevt närhet och gemenskap med de andra deltagarna i nätkommunikationen. Kommunikation med andra studenter i en utbildning som går på distans med IT-stöd har en rad fördelar. För vissa studenter kan det emellertid framförallt uppfattas som ett hot mot flexibiliteten. Här råder inte konsensus bland studenterna, olika studenter värderar nyttan av att kommunicera med andra studenter på olika sätt.

Ett mått på hur flexibla de utbildningar som erbjuds inom ramen för Sveriges nätuniversitet faktiskt är, är huruvida det förekommer (obligatoriska) fysiska sammankomster eller ej. Utbudet av helt nätbaserade utbildningar har ökat över tid. Av de studenter som besvarade ”studentnytteenkäten” så var det framförallt studenterna inom områdena medicin och vård som tillmätte de fysiska sammankomsterna ett stort värde som utbildningsstöd. Detta kan delvis förklara också varför äldre studenter värdesatte detta mer än de yngre studenterna. Det fanns däremot inga skillnader mellan studieovana och studievana studenter eller mellan de studenter som läste på deltid och de studenter som läste på heltid. Det var också studenterna inom medicin och vård som i störst utsträckning ansåg att tillfälle att träffa kurskamrater och

lärare ”öga mot öga” gjorde det lättare att senare kommunicera över nätet och i att fysiska sammankomster behövs därför att vissa saker är svåra att kommunicera över nätet. En viktig fråga att lyfta är huruvida man kan erbjuda fullgod högre utbildning i en helt nätbaserad utbildning, där studenter och lärare inte ges tillfälle att mötas i ett fysiskt rum. Eller kanske frågan hellre bör vara, om huruvida en helt nätbaserad utbildning fungerar i vissa ämnen men inte i andra.

I flera av de delstudier som har genomförts inom ramen för utvärderingen lyfter man fram att det bör erbjudas introduktionsutbildningar i den teknik som skall användas under utbildningen. Det är också viktigt att studenterna har korrekt information om vilka krav på förkunskaper och utrustning som kommer att ställas. I attityd- och erfarenhetsstudien var det framförallt kvinnor och äldre studenter som framförde detta. Samtidigt så menade en stor andel av de studenter som besvarade ”studentnytteenkäten” att de egna förkunskaperna och erfarenheterna varit tillräckliga i förhållande till den teknik som användes under utbildningen. Det var framförallt studenter inom områdena medicin och vård som angav att de egna förkunskaperna inte var fullt tillräckliga. Det var också i denna grupp som flest efterfrågade en teknikutbildning. En sådan utbildning skulle också kunna främja IT-säkerheten i Nätuniversitetets utbildningar. En del studenter lyfte fram de erfarenheter och kunskaper i IT som följer med i en utbildning som går på distans med IT-stöd. Man kan alltså tala om det finns ett mervärde i studieformen som sådan. Avslutningsvis så kan man konstatera att med hänsyn tagen till vilka IT-stöd som används i Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar, och i vilken omfattning de används, att det finns stora utvecklingsmöjligheter på området.

Utöver de utbildningsstöd som hittills lyfts fram så har också information och studievägledning, studiesocialt stöd samt biblioteksstöd, uppmärksammats. Det första tillmättes störst vikt av de studenter som besvarade ”studentnytteenkäten”. Detta är också något som de flesta studenter möter inför och under utbildningen. Att det studiesociala stödet däremot tillmättes liten betydelse kan kanske förklaras av att en mindre del av studenterna tar del av det. Det betyder ju däremot inte att stödet inte kan vara nog så viktigt för de studenter som är berörda av det. De tre utbildningsstöden tillmättes störst vikt av studenterna inom medicin och vård. Det förelåg inga skillnader mellan studieovana och studievana studenter i vilket värde de tillmätte information och studievägledning respektive biblioteksstöd. Däremot ansåg de studieovana studenterna i något större utsträckning att det studiesociala stödet hade varit värdefullt. Missnöjet bland studenterna var också störst när det gällde det studiesociala stödet.

Vilka kunskaper och färdigheter som studenterna får med sig från en kurs inom den högre utbildningen är naturligtvis centralt. Påverkar då studieformen detta i något avseende? En student av fyra i attityd- och erfarenhetsundersökningen menade att pedagogiken var sämre på IT-stödda distanskurser än på campuskurser. Flertalet studenter instämde emellertid inte i detta. De studenter som besvarade ”studentnytteenkäten” ville framförallt lära sig att förstå sammanhang, att lösa problem och att dra egna slutsatser. Detta var också vad den IT-stödda distansutbildningen framförallt hade uppmuntrat till. Det fanns vissa skillnader mellan studenter inom olika ämnesområden i vilka kunskaper och färdigheter de efterfrågade och vad de ansåg att den IT-stödda distansutbildningen framförallt bidragit till. Faktakunskaper efterfrågades i större utsträckning av studieovana studenter.

Examinerande inslag kan fungera som en kontroll av vad studenterna har lärt sig men också som ett led i inlärningsprocessen. Både studenter, och framförallt, lärare upplever att det finns en risk för att fusk ska förekomma om examinerande inslag genomförs över nätet. Många lärare väljer därför att förlägga examinationerna till campus, något som riskerar att minska flexibiliteten och tillgängligheten. För nybörjarstudenter är det viktigt att bygga upp ett självförtroende i förhållande till högre utbildning. Ett sätt att göra detta är att låta examinationerna bli en del i inlärningsprocessen istället för att i huvudsak fungera som kunskapskontroll i slutet av kurser.

En stor andel av de studenter som besvarade ”studentnytteenkäten” skulle rekommendera IT-stödd distansutbildning till någon som funderade på att läsa vidare på högskola/universitet. Samtidigt gav många studenter uttryck för vissa reservationer. IT-stödd distansutbildning passar inte alla individer eller alla situationer. Utbildning (ex. ämne och nivå), tidigare studievana och studentens egen motivation är faktorer som är av betydelse. En del menade också att den som är ung och har möjlighet att flytta bör göra det istället. Här menar man att det sociala sammanhang som finns på campus är värdefullt. Här finns alltså en inbyggd paradox; IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet skall ju samtidigt fungera som ett verktyg för att rekrytera nya studenter till högre utbildning. Samtidigt tycker nybörjarstudenter att IT-stödd distansutbildning fungerar väl som ett första steg in i högre utbildning (se ovan). Det var framförallt studenter inom medicin och vård som menade att utbildningen varit värdefull på ett yrkesmässigt plan. Detta kan förklaras av att en stor andel av studenterna inom medicin och vård var förvärvsarbetande vid sidan av studierna. Det var något fler studenter som menade att utbildningen varit värdefull på ett

personligt plan, här var också skillnaderna mellan studenter inom olika ämnesområden mindre.

Studieavbrott (avhopp och fullföljande) var vanligare på Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar än på traditionella distansutbildningar och reguljära utbildningar på campus. Studenter som läste inom områdena vård och omsorg, medicin och odontologi respektive estetiska ämnen gjorde studieavbrott i mindre utsträckning än andra studenter. Framförallt studenter som läste en annan kurs parallellt med Nätuniversitetskursen hoppade av sina studier. Tidsbrist var ett annat skäl till varför studenterna valde att avbryta sina studier. Studiemotivation och stöd från familj och vänner ökar emellertid chanserna att studenterna fullföljer sin utbildning. I ett livslångt lärande-perspektiv behöver emellertid den traditionella synen på studieframgång, det vill säga att ”ta poängen”, inte längre vara lika central.

6.3 Nätuniversitetets studentnytta – ur arbetsgivares och lärares perspektiv

Arbetsgivare och lärare ser på högre utbildning från ett annat perspektiv än vad studenterna gör. De kan därför i vissa avseenden tänkas göra andra överväganden än vad studenterna gör beträffande studentnyttan, där för många flexibiliteten är central. De nio arbetsgivare som intervjuades hade inte någon större utsträckning reflekterat över IT-stödd distansutbildning. De hade inte heller i praktiken ställts inför att rekrytera någon som läst hela sin programutbildning på distans med IT-stöd. Arbetsgivarnas utsagor bör därför läsas med viss försiktighet. Det är naturligtvis viktigt för studenterna att framtida arbetsgivare inte betraktar IT-stödd distansutbildning som kvalitativt sämre än motsvarande utbildning på campus. De intervjuade arbetsgivarna hade en positiv grundsyn vad beträffar IT-stödd distansutbildning; såväl till att rekrytera studenter med en IT-stödd programutbildning som gått på distans, i bagaget, som till att använda studieformen för fortbildning/vidareutbildning av den egna personalen. Vissa inslag i utbildningarna kan emellertid vara svåra att tillgodogöra sig på distans.

Några av de fördelar som lyftes fram av arbetsgivarna var att studenterna blir väl tränade i att arbeta självständigt och att kunskaper i och erfarenhet av olika typer av IT-stöd kan vara värdefullt. I intervjuerna med arbetsgivare i mer glesa delar av Sverige framhölls även att IT-stödd distansutbildning kan fungera som ett sätt att behålla människor/arbetskraft i bygden. En nackdel med studieformen som arbetsgivarna såg var att studenterna blir mindre tränade i att arbeta i grupp. Studieformen kan också vara av nytta för arbetsgivarna när det blir lättare för de personer som redan är anställda att genomgå olika former av kompetensutveckling.

Den formella behörigheten var det som framförallt tillmättes betydelse av de intervjuade arbetsgivarna. Hur studenten bedrivit sina studier (studieform) eller var studenten bedrivit sina studier (studieort) tillmättes däremot inte någon betydelse. Gartell och Regnér har emellertid utifrån kvantitativa data kunnat peka på inkomstskillnader mellan personer beroende på vid vilket lärosäte de studerat. Lärosäte kan användas av arbetsgivaren som ett kriterium för att rangordna sökande (framförallt när det råder ett överskott av högskoleutbildade personer). Gartell och Regnér ser två förklaringar till detta; att arbetsgivarna vet alternativt tror att det är skillnader i utbildningskvalitet mellan olika lärosäten.[168] Hittills har allt för få studenter läst längre kurser eller hela program inom Nätuniversitetet för att några sådana jämförelser skall kunna göras.

Vilken syn har då lärarna på nyttan/värdet för studenterna att delta i IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet. De flesta lärare har, precis som de intervjuade arbetsgivarna, en positiv grundinställning till studieformen och de möjligheter den innebär. Den mer flexibla studieformen upplevs vara av stort värde för studenterna. Det innebär en ökad tillgänglighet till högre utbildning för studenter från nya grupper i samhället och för studenter som är bundna till sin hemort. Precis som bland studenterna framkom det bland lärarna emellertid attityder om att alla utbildningar/ämnen inte kan ges på distans med IT-stöd. Det råder emellertid inte konsensus i lärargruppen om vilka ämnen det skulle gälla. Värdet av fysiska sammankomster är en aspekt som har betydelse här. En del lärare menade att fysiska sammankomster är nödvändiga för att upprätthålla utbildningens kvalitet.

Det är naturligtvis centralt för de studenter som deltar i IT-stödd distansutbildning att utbildningskvaliteten inte är sämre än i motsvarande reguljära utbildning på campus. Detta kan naturligtvis vara svårt att på något objektivt sätt, ”mäta”. Bland en del av de lärare som undervisar på IT-stödda distansutbildningar verkar det emellertid finnas föreställningar om att kvaliteten i vissa avseenden är lägre i den utbildning som ges på distans med IT-stöd. Det råder emellertid delade meningar bland lärarna om detta. En del lärare menar att kvaliteten är högre i en utbildning som går på distans med IT-stöd. Här kan det också förekomma attityder som inte är grundade i faktiska förhållanden.[169] Detta kan innebära att även om en utbildning som ges på

[168] Gartell, M och H Regnér (2005): *Sambandet mellan val av högskola och inkomster efter examen för kvinnor och män.* IFAU rapport 2005:12. Uppsala.

[169] Lärare med som inte hade någon eller endast begränsad egen erfarenhet av IT-stödd distansutbildning ifrågasatte utbildningens kvalitet i större utsträckning än vad de lärare som hade mer omfattande erfarenhet, gjorde.

distans med IT-stöd är av samma kvalitet som motsvarande reguljära utbildning på campus, så skiljer sig utbildningarna ändå åt i status.

6.4 Slutsatser

IT-stödd distansutbildning läses av nya studerandegrupper, men också av studenter som samtidigt läser en reguljär utbildning på campus. Studieformen kan alltså fylla flera syften, dels att erbjuda en möjlighet för studenter som annars inte skulle kunna läsa på högskola/universitet, dels att erbjuda studenter som redan läser på campus en möjlighet att, till exempel, bredda sin utbildning eller att ”snabba på” den. För de senare är detta ett komplement de prioriterar bort om så krävs.

Målet med breddad rekrytering till den högre utbildningen uppnås till viss del, men samtidigt fyller den traditionella distansutbildningen också en viktig roll i detta. För ett livslångt lärande har studieformen en potential, men det är för tidigt att uttala sig om i vilken utsträckning den kommer att utnyttjas för detta. Nätuniversitetet och den IT-stödda distansutbildningen var vid tiden för utvärderingens genomförande en verksamhet som fortfarande förändrades och utvecklades i ganska snabb takt. Det är också svårt att förutsäga vilken roll studieformen kommer att få då de olika studieformerna närmar sig varandra.

Studentnyttan av Nätuniversitetet och den IT-stödda distansutbildningen kan sägas vara störst för de studenter som inte kan välja en annan, mindre flexibel, studieform på grund av arbete, familj etc. För nybörjarstudenter kan Nätuniversitetet erbjuda en mjukstart på de högre studierna. Det viktigaste utbildningsstödet är en fungerande kommunikation med läraren, ett stöd som är viktigt också i en reguljär utbildning på campus men som tycks vara än viktigare i en utbildning som går på distans med IT-stöd.

Lärare framhåller att studenter på campus också kan dra nytta av den kursutveckling som görs inom den IT-stödda distansutbildningen. Här kan man med andra ord tala om studentnytta för studenter i allmänhet, inte bara för de studenter som läser inom Nätuniversitetet. Arbetsgivare framhåller att nyttan för studenter och nyttan för företaget/arbetsplatsen går hand i hand eftersom studenten/medarbetaren kan fortsätta arbeta vid sidan av studierna.

7 AVSLUTANDE DISKUSSION

Den högre utbildningen, i Sverige likväl som i övriga Europa genomgår en omvandling. En del i denna omvandling är att det läggs en större tonvikt på att locka fler studenter från de grupper som av tradition inte sökt sig till högre utbildning tidigare. En annan del betonar vikten av det livslånga lärandet, där den högre utbildningen utgör en viktig del. Dessa båda utvecklingslinjer inom den högre utbildningen, breddad rekrytering och livslångt lärande, var också några av ambitionerna bakom etablerandet av Sveriges nätuniversitet, ett samarbete mellan Sveriges högskolor och universitet kring IT-stödd distansutbildning. Det handlar om förutsättningar för olika grupper av studenter/olika studenter att påbörja högre utbildning och också om att genomföra den. Det handlar också om att olika grupper av studenter/olika studenter går in med skilda förväntningar, och kan ha mycket olika bilder av vad de vill ha ut av den utbildning de deltar i samt om vad som utgör värde/nytta och vilket värde/vilken nytta utbildningen faktiskt har.

Vi har i rapporten kunnat konstatera att man genom den IT-stödda distansutbildningen bidrar till att uppfylla dessa ambitioner. Den IT-stödda distansutbildningen inom Nätuniversitetet lockar nya studenter från studieovana miljöer i högre utsträckning än vad den reguljära utbildningen på campus förmår göra. Vi har inom Nätuniversitetet också en stor grupp studenter som tidigare har läst på högskola/universitet och deltar i en IT-stödd distanskurs för att, bland annat, vidareutbilda eller fortbilda sig. Vi har dessutom en stor grupp studenter som kombinerar studierna inom Nätuniversitetet med reguljära studier på campus. De kan använda den mer flexibla studieformen i syfte att till exempel skynda på sin utbildning och/eller bredda sin utbildning. Det diskuteras ju idag ett utökat studieår som ett sätt att få studenterna, åtminstone en del av dem, att snabbare gå igenom sin utbildning. En del av de studenter som kombinerar de ordinarie studierna på campus med IT-stödd distansutbildning har hittat ett sätt att göra det. Vi kan konstatera att Nätuniversitetet fyller en viktig funktion i och med att inte bara fler studenter utan också nya studenter lockas till den högre utbildningen.

Börjesson med flera diskuterar den breddade rekryteringen till högre utbildning och lyfter då fram en intressant fråga som rör vilka utbildningar de nya studenterna hamnar på och om rekryteringen till det som de kallar de ”traditionella elitutbildningarna” också har förändrats i samma takt. Författarna menar att den högre utbildningen i Sverige är så heterogen att man alltså kan tala om skilda utbildningsvärldar, där man å den ena sidan finner kortare vård-, pedagogiska och tekniska utbildningar på de mindre och medelstora högskolorna och å den andra sidan bland annat Handelshögskolan

och läkarutbildningarna vid Karolinska institutet, Uppsala universitet och Lunds universitet. Den sociala stabiliteten i den högre utbildningen är med andra ord tydlig, trots de förändringar som ändå har ägt rum.[170] Diskussionen rör alltså den högre utbildningen i sin helhet. Vad händer om man också tar hänsyn till olika studieformer? Några av de lärosäten där den sociala snedrekryteringen är som allra störst har inget eller endast ett mycket begränsat utbud av IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet.

Vi har inom Nätuniversitetet en grupp studenter som har sitt första möte med högre utbildning i form av en IT-stödd distanskurs. De nybörjarstudenter som intervjuades i en av de delstudier som genomfördes inom ramen för UCERs utvärdering menade att IT-stödd distansutbildning lämpar sig mycket väl för nybörjarstudenter. Detta är något som också framkommit i andra delstudier som genomförts inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta. Bilden är emellertid långt ifrån entydig. Det har nämligen samtidigt framkommit attityder om att IT-stödd distansutbildning skulle passa bättre för studenter som har vana av högre utbildning sedan tidigare. Detta är en viktig fråga att uppmärksamma. Man kan tala om en inbyggd paradox, samtidigt som ett av målen med den IT-stödda distansutbildningen inom Nätuniversitetets ramar menar alltså en del studenter och lärare att studieformen lämpar sig mindre väl för studieovana personer.

Den IT-stödda distansutbildningen inom Nätuniversitetet attraherar studenter från studieovana miljöer i större utsträckning än vad den reguljära utbildningen på campus gör. Får det någon vidare betydelse att olika studieformer lyckas olika väl med att rekrytera dessa grupper? En fråga som man kan ställa är varför man lyckas bättre? Och, som en följdfråga: Vi har redan skilda utbildningsvärldar[171], kan det vara så att Nätuniversitetet bidrar till att förstärka detta? Genom att som nybörjarstudent påbörja de högre studierna i form av en IT-stödd distansutbildning slipper han/hon känna det ”utanförskap i högskolan så som den manifesteras genom den akademiska kulturen och studentkulturen”[172].

Studentföreningarna skulle kunna ses som en aspekt av det studentliv som finns på campus och som i mycket liten grad kommer distansstudenter till del (gäller naturligtvis inte den grupp av studenter som kombinerar

[170] Börjesson, M, D Broady och M Palme (2002): ”Det svenska högskolefältet under 1990-talet: Den sociala snedrekryteringen och konkurrensen mellan lärosätena”. I: Högskoleverket: *Perspektiv på högskolan i ett förändrat Sverige.* Stockholm.
[171] aa.
[172] Högskoleverket (1999): *Studentperspektiv på verksamheten vid universitet och högskolor – utveckling och helhet.* Högskoleverkets arbetsrapporter. Stockholm.

distansutbildning inom Nätuniversitetet med utbildning på campus). Widding talar om den högre utbildningens sammanhang, som då skulle bestå i något mer utöver det som utbildningen i sig behandlar. Genom att till exempel engagera sig i studentföreningar kan studenter bygga upp ett organisatoriskt, kulturellt och socialt kapital. Detta kan också få betydelse när studenterna senare söker sig ut på arbetsmarknaden. Widding skriver:

> ”… det idag är upp till den enskilda studenten att försöka skaffa sig det där lilla extra som särskiljer henne eller honom på arbetsmarknaden. Detta kan en student försöka göra genom att söka sig till en prestigeutbildning. Men det finns också studier som visar att det är genom att delta i olika ’extra curricula’, det vill säga verksamheter som studentlivet erbjuder, som en student kan erövra särskiljande kunskaper, färdigheter och identiteter …”[173]

De arbetsgivare som deltog i en av de delstudier som genomfördes inom ramen för utvärderingen, menade att varken studieform eller studieort hade betydelse när en person skulle rekryteras till deras verksamhet. Det var den formella behörigheten som var i det närmaste helt avgörande. Samtidigt finns andra studier som pekar på olika karriärvägar för studenter som har tagit sin examen vid skilda lärosäten.

Vi har alltså ett stort antal studenter som väljer att läsa en IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetets ramar. Men alla gör det inte av samma skäl. Något som däremot kanske förenar många av dessa studenter är ett behov av flexibilitet. Studenterna kan emellertid ha olika skäl till varför de är i behov av en flexibel utbildning. Betydelsen av att utbildningen är flexibel är något som återkommer i såväl de intervjusvar som de enkätsvar som studenterna lämnat. Här fyller uppenbarligen den IT-stödda distansutbildningen inom Nätuniversitetet en mycket viktig funktion när man gör det möjligt för studenter som inte har möjlighet att delta i högre utbildning när den är mer styrd i tid och rum. Ibland ställs emellertid kraven på flexibilitet mot andra mål med högre utbildning.

Att flexibiliteten är avgörande för många studenter innebär att det därför också är mycket viktigt att de utbildningar som erbjuds faktiskt är flexibla. Flera faktorer försvårar detta, så som; obligatoriska fysiska sammankomster, tidsstyrda aktiviteter, grupparbeten och så vidare. Här får man naturligtvis väga fördelarna, ur ett lärandeperspektiv, mot nackdelarna. Vilka förväntningar som finns på tekniken och hur tekniken används under utbildningen. I vilken utsträckning utnyttjas alla de möjligheter som tekniken ger?

---

[173] Widding, U (2006): *Identitetsskapande i studentföreningen: Köns- och klasskonstruktioner i massuniversitetet,* s 13f. Pedagogiska institutionen, Umeå universitet, Nr 79. Umeå.

Läraren/lärarna har en mycket viktig roll att spela i IT-stödd distansutbildning. Detta har bland annat Gisselberg och Hansson tidigare pekat på.[174] UCERs utvärdering har visat att lärarna fortfarande har en viktig roll och att återkopplingen till studenterna är central. Studenterna tillmäter kommunikationen mellan lärare och studenter ett mycket stort värde som stöd i utbildningen. Samtidigt är det också här man kanske är som mest kritiska. Centralt för att utbildning på distans med IT-stöd skall fungera är att läraren/lärarna är synliga. Det handlar framförallt om att vara synlig i den kommunikation som sker över nätet, det handlar också om att ge återkoppling på studenternas arbeten. En annan viktig roll att spela har kurskamraterna. Gruppen har betydelse för lärandet, att kunna diskutera med andra studenter, att fråga andra studenter, att lära av och med varandra. Kurskamraterna kan också fylla en social funktion. Inom Nätuniversitetet inryms också en rad professionsutbildningar, där mötet med människor utgör en central del. Såväl läraryrket som sjuksköterskeyrket kan vara sådana exempel. Om och hur kommunikationen med kurskamrater sker är en aspekt av kvalitet i utbildningen. Något som framkommer i de studier som UCER genomfört är emellertid att ett allt för stort utbyte med kurskamraterna också kan uppfattas som ett hot med den flexibilitet som många av Nätuniversitetets studenter vill ha.

Ambitionen med den IT-stödda distansutbildningen inom Nätuniversitetet är alltså att kunna erbjuda mer flexibla lösningar för de studenter som så önskar. De utbildningar som erbjuds av högskolor och universitet inom ramen för Sveriges nätuniversitet skiljer sig emellertid åt i hur flexibla utbildningarna faktiskt är. Man kan här tala om olika grader av flexibilitet. År 2005 gavs nära hälften av alla registrerade kurser inom Nätuniversitetet utan obligatoriska fysiska sammankomster.[175] De fysiska sammankomsterna upplevs mer betydelsefulla som utbildningsstöd för studenter inom medicin och vård. Det handlar emellertid inte bara om det skall förekomma fysiska sammankomster eller ej, det handlar också om vad de fysiska sammankomsterna skall användas till. Det råder emellertid delade meningar bland studenterna såväl om de fysiska sammankomsternas vara eller icke-vara som om vad de fysiska sammankomsterna skall användas till.

De fysiska sammankomsterna utgör ytterligare ett exempel på när flexibilitet i utbildningen ställs mot kvalitet i utbildningen. Målsättningen måste

[174] Gisselberg, M (red) (2002): *Distanslärare och distanslärande – en antologi.* Distansutbildningsmyndigheten Rapport 6:2002. Härnösand och Hansson, H (2002): *Kvalitet och flexibel utbildning – en antologi.* Distansutbildningsmyndigheten Rapport 1:2002. Härnösand.
[175] Forsberg, H-O (2006): *Kartläggning av registrerade kurser och program inom Nätuniversitetet 2005*. Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning. Härnösand.

naturligtvis vara att dessa båda skall gå att förena. Lärarna har över tid blivit mer positiva till kurser utan fysiska sammankomster. Bland studenterna är det framförallt studenter som inte har någon erfarenhet av helt nätbaserade kurser som anser att fysiska sammankomster är nödvändiga ur ett lärandeperspektiv. I Högskoleverkets utvärdering av ämnet litteraturvetenskap ställs frågan på sin spets. Högskoleverket skriver:

> ”Bedömarna betraktar det som otänkbart, att nät- och distanskurser med få fysiska träffar per termin kan ge en fullvärdig utbildning. Enligt bedömarna får det vittgående konsekvenser för kvaliteten, om merparten av verksamheten ges på distans och/eller över nätet. … Frågan om vilka ämnesområden som lämpar sig för nätkurser berörs inte i rapporten, och verket vill därför nu fästa berörda aktörers uppmärksamhet på den aspekten inför kommande uppföljningar.”[176]

Mot bakgrund av det genomslag som Högskoleverkets ämnesutvärderingar får är det angeläget att fundera över vilka implikationer detta får för Nätuniversitetet och den IT-stödda distansutbildningen. Det handlar här också om den roll som Högskoleverkets ämnesutvärderingar spelar. Utvärderingarna har en kontrollfunktion och blir sedan också styrande för hur högskolor och universitet agerar.[177] Utifrån det som Segerholm och Åström diskuterar kan man ställa sig frågan vilka signaler till högskolor och universitet som Högskoleverkets utvärdering av ämnet litteraturvetenskap sänder. Segerholm och Åström skriver:

> ”… rapporterna tjäna som idébankar. För att finna vinnande koncept för utbildningen kan institutionerna jämföra sig med varandra och låna idéer och lösningar från dem som har fått goda vitsord i bedömningarna och undvika de arbetssätt som fått kritik.”[178]

Uppfattningen att inte alla ämnen/kurser passar som IT-stödd distansutbildning framkommer också såväl från studenter som från lärare och arbetsgivare. Det kan också handla om att vissa moment är svåra att genomföra i ett virtuellt rum. Detta är naturligtvis beroende av vilka IT-stöd som används i den aktuella utbildningen. Detta är med all säkerhet också något som kommer att förändras över tid. En del menar också att kurser på lägre nivåer passar bättre att ges på distans med IT-stöd medan man på kurser på högre nivåer behöver träffas också fysiskt. Den motsatta uppfattningen förekommer emellertid också. Det passar inte heller alla studenter att läsa på

---

[176] Högskoleverket (2006): *Utvärdering av ämnena litteraturvetenskap och retorik vid svenska universitet och högskolor,* s 11. Rapport 2006:13 R. Stockholm.

[177] Segerholm, C och E Åström (2004): *Re-centralisering genom institutionell självkontroll? Högskoleverkets nationella ämnes- och programutvärderingar problematiseras.* Paper presenterat vid Svenska utvärderingsföreningens konferens i Stockholm den 22-23 april, 2004.

[178] aa.

distans med IT-stöd. Många menar att det ställs särskilda krav på den student som skall läsa en utbildning på distans med IT-stöd. Förmåga att arbeta självständigt nämns som en grundförutsättning för att kunna genomföra en sådan typ av utbildning.

Många av de studenter som fått göra sina röster hörda inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta är mycket nöjda med de möjligheter som en mer flexibel studieform ger. Nästan oberoende av livssituation i övrigt så kan du läsa inom den högre utbildningen. Men, det är samtidigt viktigt att fånga upp de reservationer som reses mot att läsa en högre utbildning på distans med IT-stöd. Detta är reservationer som förekommer såväl bland studenter som bland arbetsgivare och lärare. Det handlar om ämne (se exempelvis ovan angående litteraturvetenskap), nivå, (fungerar bättre på A-kurser än på D-kurser), personlighet (kräver självdisciplin), längd på utbildningen men också om att många anser att det krävs tidigare studievana för att på bästa sätt tillgodogöra sig en högre utbildning som går på distans med IT-stöd.

Om en student har en positiv eller negativ syn på IT-stödd distansutbildning beror på en rad faktorer, inte bara på om utbildningen ”objektivt sett” är bra eller dålig. Ett och samma kursupplägg kan upplevas mer eller mindre bra beroende på vilken typ av utbildning det handlar om. Vem studenten är, och vilka förväntningar man har, har också betydelse. För en student där det är en förutsättning att utbildningen går på distans med IT-stöd är kanske grundinställningen mer positiv.

IT-stödd distansutbildning inom Nätuniversitetets ram är en pågående verksamhet i ständig förändring. De olika studieformer som behandlas i rapporten; reguljär utbildning på campus, traditionell distansutbildning samt IT-stödd distansutbildning, närmar sig varandra i flera avseenden. Det finns vissa frågor som särskilt bör följas upp, så som kvalitet i utbildningarna och hur de nya studerandegrupperna lyckas i den högre utbildningen.

Referenser

Almqvist, L (2006): *Nybörjarstudenter inom Nätuniversitetet.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

Almqvist, L och P Westerberg (2005): *Studenters upplevelser av distansutbildning inom Nätuniversitetet – en fördjupad studie med fokusgrupper på Internet.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

Andersson, E och T Grysell (2002): *Nöjd, klar och duktig: Studenter på fem utbildningar om studieframgång.* Akademiska avhandlingar vid Pedagogiska institutionen, Umeå universitet. Umeå.

Andersson, K (2005): *Närhet och distans: Lokala lärarutbildares och Lärcentras uppfattningar om en lärarutbildning i Ma/NO på distans vid Karlstads universitet.* Högskolan i Gävle, Gävle.

Balke, G (2002): *Olika bakgrund – olika uppfattning? Programstudenter från hem med olika utbildningsbakgrund och deras bedömning av studierna och studiesituationen.* STUG-projektet: Studerande vid Göteborgs universitet 2002:2. Göteborg.

Brandell, L (1998): *Nittiotalets studenter: Bakgrund och studiemönster.* StudS Arbetsrapport nr 2, Högskoleverket. Stockholm.

Börjesson, M, D Broady och M Palme (2002): ”Det svenska högskolefältet under 1990-talet: Den sociala snedrekryteringen och konkurrensen mellan lärosätena”. I: Högskoleverket: *Perspektiv på högskolan i ett förändrat Sverige.* Stockholm.

Dahlgren, E, A Hult och A Olofsson (2001): *Folkbildning på distans? – en utvärdering.* Pedagogiska institutionen, Umeå universitet. Umeå.

Dippe, G (2005): *Lärarutbildarens roll i distansutbildning: Motsägelser och konflikter.* Department of ICT and Learning, IT University of Göteborg, Göteborg.

Eklöf, A (red), Å Kronkvist, L Lundström och L-E Nilsson (2002): *Att undervisa på distans: Erfarenheter och tankar efter tre års arbete med webbaserade distanskurser.* Enheten för kompetensutveckling, Högskolan Kristianstad, Kristianstad.

Forsberg, B (2006): *Arbetsgivarattityder till Nätuniversitetet – en förstudie.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

Forsberg, H-O (2002): *Kursutbudet inom Nätuniversitetet hösten 2002*. Myndigheten för Sveriges nätuniversitet. Härnösand.

Forsberg, H-O (2006): *Kartläggning av registrerade kurser och program inom Nätuniversitetet 2005*. Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning. Härnösand.

Gartell, M och H Regnér (2005): *Sambandet mellan val av högskola och inkomster efter examen för kvinnor och män.* IFAU rapport 2005:12. Uppsala.

Giles, I M (1999): *An Examination of Persistence and Dropout in the Online Computer-Conferenced Classroom.* Virginia Polytechnic Institute and State University. USA.

Gillberg, G (2004): ”Nätbaserad handledning”. I: O Jobring (red): *Lärgemenskaper på nätet – en introduktion.* Studentlitteratur, Lund.

Gisselberg, M (red) (2002): *Distanslärare och distanslärande – en antologi.* Distansutbildningsmyndigheten Rapport 6:2002. Härnösand.

Gisselberg, M, H-O Forsberg och K Riabacke (2004): *Från ord till handling: En studie av mål och visioner, strategiska beslut och organisatoriska förändringar av betydelse för den IT-stödda distansutbildningen vid lärosäten inom Nätuniversitetet.* Myndigheten för Sveriges nätuniversitet. Härnösand.

Glesbygdsverket (2004): *Lärarutbildning på distans: Betydelsen för individen och den lokala arbetsmarknaden.* Östersund.

Hansson, H (2002): *Kvalitet och flexibel utbildning – en antologi.* Distansutbildningsmyndigheten Rapport 1:2002. Härnösand.

Hansson, J (2006): *Tillvägagångssätt för att höja svarsfrekvensen – en kartläggning av webbaserade enkätundersökningar.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
Hara, N och R Kling (2000): "Students distress with a web based distance education course: An ethnographic study of participants experiences". I: *CSI-working paper Wp 00-01-B1.*
Horm, P och S Olofsson (2002): *Att bryta isoleringen – sociala faktorer i nätbaserad distansutbildning.* IT-kommissionen. Stockholm.
Hult, A (2005): *Examination över nätet – en studie av 10 nätuniversitetskurser.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
Hult, A, E Dahlgren, D Hamilton och T Söderström (2004): *Tangling teachers on the Net: The synchronicity of teaching in an asynchronous on-line community.* Paper presented at the annual conference of the Nordisk Förening för Pedagogisk Forskning, Reykjavik, 11-15 March, 2004.
Högskoleverket (1999): *Studentperspektiv på verksamheten vid universitet och högskolor – utveckling och helhet.* Högskoleverkets arbetsrapporter. Stockholm.
Högskoleverket (2001): *Högskoleverkets utvärderingar – från bedömning av kvalitetsarbete till bedömning av kvalitet.* Högskoleverkets rapportserie 2001:8 R. Stockholm.
Högskoleverket (2002): *Nordisk medicinsk utbildning i informationssamhället – en on-line learning community?* Högskoleverkets rapportserie 2002:30 R. Stockholm.
Högskoleverket (2004): *Universitet och högskolor: Högskoleverkets årsrapport 2004*. Stockholm.
Högskoleverket (2005): *Konsekvenser av ett utökat studieår (regeringsuppdrag).* Stockholm.
Högskoleverket (2005): *Uppföljning av Sveriges nätuniversitet. Slutrapport 1: Myndigheten för Sveriges nätuniversitet.* Rapport 2005:48 R. Stockholm.
Högskoleverket (2005): *Uppföljning av Sveriges nätuniversitet. Slutrapport 2: Tillgänglighet, rekrytering och extra ersättning.* Rapport 2005:49 R. Stockholm.
Högskoleverket (2006): *Utvärdering av ämnena litteraturvetenskap och retorik vid svenska universitet och högskolor.* Rapport 2006:13 R. Stockholm.
Jokela, P och P Karlsudd (2005): *Att lära säkert - IT-säkerhet i Nätuniversitetets distansutbildningar.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
Jonsson, J O och R Eriksson (1993): *SOU 1993:85 Ursprung och utbildning: Social snedrekrytering till högre studier.* Stockholm.
Karlsson, O (1999): *Utvärdering – mer än metod: Tankar och synsätt i utvärderingsforskning.* Àjour En serie kunskapsöversikter från Svenska Kommunförbundet Nr 3. Stockholm.
Karolinska Institutet, Utbildningsavdelningen (2002): *Handlingsplan för breddad rekrytering av grundutbildningsstudenter.* Karolinska Institutets råd, regler och riktlinjer. Stockholm.
Lund, S (2006): *Marknad och medborgare – elevers valhandlingar i gymnasieutbildningens integrations- och differentieringsprocesser.* Institutionen för pedagogik, Växjö niversitet. Växjö.
Lindberg, O J och A D Olofsson (2005): *Training Teachers Through Technology: A case study of a distance-based teacher training programme.* Pedagogiska institutionen, Umeå universitet, Nr 78. Umeå.
Lundberg, S (2005): *Klara, färdiga, vårda! En utvärdering av det nätbaserade sjuksköterskeprogrammet i Lycksele.* CERUM Working Paper 83:2005. Umeå.
Lundgren, B (2002): *Nätbaserad utbildning vid Malmö högskola.* Malmö högskola. Malmö.
Långtidsutredningen (2003): *Bilaga 10: Utbildningens fördelning – en fråga om klass.* Stockholm.
Lönnheden, C och E Olstedt (2005): "Med erfarenhet som utgångspunkt". I: Bron, A och L Wilhelmson (red) (2005): *Lärprocesser i högre utbildning.* Liber, Stockholm.

Marton, F och P Morris (red): *What matters? Discovering critical conditions of classroom learning.* Göteborg Studies in Educational Studies 181, Göteborgs universitet. Göteborg.
Myndigheten för Sveriges nätuniversitet (2003): *Kvalitet i IT-stödd distansutbildning – En rapport från arbetsgruppen för kvalitetskriterier.* Härnösand.
Mårald, G och P Westerberg (2004): *IT-stödd distansutbildning inom medicin och vård, höstterminen 2003 - ur studenternas perspektiv.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
Mårald, G & P Westerberg (2005): *Vilka var de? Nätuniversitetets studenter höstterminen 2003.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
Mårald, G och P Westerberg (2006): *IT-stödd distansutbildning inom naturvetenskap och teknik, höstterminen 2004 - ur studenternas perspektiv.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.
Petri, C (1999): *Traditionella och icke-traditionella studenter. Studenterna i Sverige.* StudS Arbetsrapport nr 8, Högskoleverket. Stockholm.
Prop. 2001/02:15 (2001): *Den öppna högskolan.* Stockholm.
Prop. 2003/04:1 (2003): *Budgetpropositionen för år 2004. Utgiftsområde 16: Utbildning och universitetsforskning.* Stockholm.
Regnell, T (2002): ”Klassresenären behöver ett lärosäte”. I: Borg, C (red): *Vetenskaparnas visioner: Elva samtal om framtidens studier och undervisning i högskolan.* Distansutbildningsmyndigheten Rapport 4:2002. Härnösand.
Reneland, L (2002): *Långt borta men ändå nära – en kartläggning av distansutbildning vid Växjö universitet.* Pedagogiska institutionen, Växjö universitet. Växjö.
Reneland, L (2005*): ”Kan man vaccinera studenter mot utebliven återkoppling?” En utvärdering av distansutbildningsverksamhet vid Högskolan Dalarna.* Växjö universitet, Växjö.
Rovai, A P (2003) ”In search of higher persistence rates in distance education online programs”: I: *The Internet and Higher Education 6,* s 1-16.
SCB (2003): *MIS 2003:1 Regionala indelningar i Sverige den 1 januari 2002. Del 1.* Stockholm.
SCB (2004): *Statistiskt meddelande UF 19 SM 0401 Utländsk bakgrund för studerande i grundutbildning 2003/04 och forskarutbildning 2002/03.* Stockholm/Örebro.
Segerholm, C och E Åström (2004): *Re-centralisering genom institutionell självkontroll? Högskoleverkets nationella ämnes- och programutvärderingar problematiseras.* Paper presenterat vid Svenska utvärderingsföreningens konferens i Stockholm den 22-23 april 2004.
Skolverket (2000): *Det livslånga och livsvida lärandet.* Stockholm.
SOU 1998:83 (1998): *På distans – utbildning, undervisning och lärande: Kostnadseffektiv distansutbildning.* Utbildningsdepartementet, Stockholm.
SOU 2000:47 (2000): *Mångfald i högskolan.* Stockholm.
Söderström, T och P Westerberg (2005): *Lärarerfarenheter av IT-stödd distansutbildning.* UCER. Umeå.
Södra tornet kommunikation (2006): *Rapport Marknadsundersökning Nätuniversitetet* (genomförd okt-dec 2005). Uppsala.
Thorpe, M (1993): *Evaluating Open and Distance Learning.* Longman. Harlow.
Westerberg, P och G Mårald (2004): *Utvecklingsmiljöer för IT-stödd distansutbildning – en fördjupad studie om kollegialt motstånd mot IT-stödd distansutbildning.* UCER, Umeå universitet. Umeå.

Westerberg, P och G Mårald (2006*): Attityder till och erfarenheter av Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter 2003-2006*. Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

Westerberg, P och G Mårald (2006): *Avbrott på nätutbildningar – en studie av när och varför studenter hoppar av alternativt fullföljer IT-stödda distansutbildningar.* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

Widding, U (2006): *Identitetsskapande i studentföreningen: Köns- och klasskonstruktioner i massuniversitetet.* Pedagogiska institutionen, Umeå universitet, Nr 79. Umeå.

Wännman Toresson, G och B Östlund (2002): ”Ny roll, ny kompetens för distansläraren”. I: M Gisselberg (red): *Distanslärare och distanslärande – en antologi.* Distum, Rapport 6:2002. Härnösand.

Österholm, I (2005): *Nätburen examination.* Myndigheten för Sveriges nätuniversitet. Härnösand.

Elektroniska källor

http://www.ltu.se/web/pub/jsp/polopoly.jsp?d=3325&a=10131&showMode=news 2005-12-01.

http://www.ladok.se 2005-01-26

Bilaga 1 Delstudier i UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta.

Inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta har en rad delstudier genomförts. Avsikten med föreliggande rapport är att sammanfatta och diskutera de resultat som framkommit i de olika delstudierna med fokus på värdet/nyttan för studenter att delta i en IT-stödd distansutbildning inom ramen för Sveriges nätuniversitet. I nedanstående tabell presenteras delstudierna. De är ordnade i kronologisk ordning efter utgivningsår. Inom respektive utgivningsår är de sorterade efter författare.

Författare	År	Titel	Metod	Antal studenter	Antal lärare/ Arbetsgivare /(Övriga[179])
Aderud, J	2003	Nätuniversitetets webbportal – en användbarhetsstudie	Användartest Experttest	4 —	— 3
Jonsson, G	2003	Nätuniversitetet läsåret 2003/2004 – ekonomiskt stöd, kursutbud och antal sökande	Litteratur-studie	—	—
Mårald, G & P Westerberg	2004	IT-stödd distansutbildning inom medicin och vård – ur studenternas perspektiv	Elektronisk enkät	581	—
Sandberg, U	2004	Nätuniversitetets webb/kursinformation – vidare utvärdering	Fokusgrupp	22	—
Söderström, T	2004	Studenternas uppfattningar om datorkommunikation – inom Nätuniversitetets medicin- och vård-utbildningar	Elektronisk enkät	581 (samma som ovan)	—
Westerberg, P & G Mårald	2004	Nätuniversitetet och IT-stödd distansutbildning – attityder och erfarenheter hos prefekter, kursansvariga och studenter	Elektronisk enkät	128	114
Westerberg, P & G Mårald	2004	Utvecklingsmiljöer för IT-stödd distansutbildning – en fördjupad studie om kollegialt motstånd mot IT-stödd distansutbildning	Fokusgrupp	—	14
Almqvist, L & P Westerberg	2005	Studenters upplevelser av distansutbildning inom Nätuniversitetet – en fördjupad studie med fokusgrupper på Internet	Fokusgrupp på Internet	22	—

[179] Innefattar IT-pedagoger, säkerhetsansvariga, administratörer samt experter.

Hult, A	2005	Examination över nätet – en studie av 10 nätuniversitetskurser	Dokument-analys Intervju	8	4
Jokela P & Karlsudd P	2005	Att lära säkert – IT-säkerhet i Nätuniversitetets distansutbildningar	Intervju Elektronisk enkät	3 291	2 (3) 68 (27)
Mårald, G & P Westerberg	2005	Vilka var de? Nätuniversitetets studenter höstterminen 2003	Registerstudie	340 049	—
Aderud, J	2006	Användbarhetsstudie av Nätuniversitetets webbportal – en uppföljning 2005	Användartest Experttest	2	2 (3)
Almqvist, L	2006	Nybörjarstudenter inom Nätuniversitetet	Telefon-intervju	10	5
Forsberg, B	2006	Arbetsgivarattityder till Nätuniversitetet – en förstudie	Telefon-intervju	—	9
Hansson, J	2006	Tillvägagångssätt för att höja svarsfrekvensen – en kartläggning av webbaserade enkätundersökningar	Litteratur-studie	—	—
Mårald, G & P Westerberg	2006	IT-stödd distansutbildning inom naturvetenskap och teknik – ur studenternas perspektiv	Elektronisk enkät	512	—
Mårald G & P Westerberg	2006	Nätuniversitetet och den IT-stödda distansutbildningens studentnytta	Elektronisk enkät Litteratur-studie	398 —	—
Westerberg, P & G Mårald	2006	Attityder till och erfarenheter av Nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter 2003-2006.	Elektronisk enkät	771 (inklusive de 128 ovan)	207 (inklusive de 114 ovan)
Westerberg, P & G Mårald	2006	Avbrott på nätutbildningar – en studie av när och varför studenter hoppar av alternativt fullföljer IT-stödda distanskurser	Register-studie Telefonenkät Intervju	389 164 780 6	4

Utöver de delstudier som genomförde inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta fick UCER också ett tilläggsuppdrag från Myndigheten för Sveriges nätuniversitet, att utvärdera lärarerfarenheter av IT-stödd distansutbildning.

Söderström, T & P Westerberg	2005	Lärarerfarenheter av IT–stödd distansutbildning	Elektronisk enkät	—	158

Bilaga 2 ”Studentnytteenkätens” genomförande och metodologiska reflektioner

Som framgår av bilaga 1 i föreliggande rapport så har inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta en rad delstudier genomförts. I de olika delstudierna har delvis olika metodologiska angreppssätt använts, vilket också framgår av bilaga 1. Ett sätt att validera sin undersökning, det vill säga att stärka giltigheten i ett instrument, är att använda metodtriangulering. Metodtriangulering mellan metoder innebär att man kombinerar olika metoder för att mäta samma företeelse.[180] Man kan till exempel välja att förena kvalitativa och kvantitativa metoder, vilket skett i föreliggande utvärdering. De olika delstudierna kan ses som pusselbitar i ett pussel där olika vägar har använts för att nå kunskap om ett och samma fenomen.

För en närmare beskrivning av de olika delstudierna och de metodologiska överväganden som gjorts, hänvisas till de enskilda delstudierna. Inom ramen för UCERs utvärdering av Nätuniversitetets studentnytta har dessutom en rapport kring frågan om ökad svarsfrekvens med webbaserade enkätundersökningar, publicerats.[181] I föreliggande bilaga är avsikten att kortfattat diskutera genomförande av ”studentnytteenkäten” och några metodologiska reflektioner kring detta. Enkäten genomfördes vid tre olika tillfällen.[182] Tillvägagångssättet var emellertid likartat vid de olika tillfällena och elektroniska enkäter användes som instrument. Det första steget var att välja ut de utbildningar inom respektive utbildningsområde som skulle ingå i undersökningen. Därefter kontaktades kursansvariga eller motsvarande för att erhålla e-postadresser till studenterna. Att överhuvudtaget få kontakt med dessa personer var svårt. En stor del av dem svarade överhuvudtaget inte på e-post, trots flera påminnelser. Bland de lärare som svarade uttryckte några tveksamheter kring huruvida de tillgängliga e-postadresserna faktiskt användes av studenterna.

Förutom att den elektroniska enkäten skickades ut direkt till de berörda studenterna så användes också en annan ”kontaktväg”. Den kursansvarige läraren, eller motsvarande, lade ut en länk till den elektroniska enkäten på en kurshemsida eller liknande. Det första året, då enkäten vände sig till studenter

---

[180] Svensson, P-G (1996): *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Studentlitteratur. Lund.

[181] Hansson, J (2006): *Ökad svarsfrekvens med webbaserade enkätundersökningar riktade till studerandegrupper?* Arbetsrapport. UCER, Umeå universitet. Umeå.

[182] Se rapporterna Mårald, G och P Westerberg (2004): *IT-stödd distansutbildning inom medicin och vård – ur studenternas perspektiv* respektive Mårald, G och P Westerberg (2006): *IT-stödd distansutbildning inom naturvetenskap och teknik – ur studenternas perspektiv*. Resultat från den delstudie som behandlar studenter inom juridik och samhällsvetenskap presenteras för första gången i denna rapport. Den elektroniska enkäten, som användes också i den tredje delstudien, finns som bilaga i de båda rapporterna.

inom ämnesområdena medicin och odontologi respektive vård och omsorg, fungerade den senare vägen bättre. Detta var emellertid inte fallet år 2 och 3. År 3, då enkäten vände sig till studenter inom ämnesområdet juridik och samhällsvetenskap, fungerade det så dåligt att vi valde att inte använda de enkäter som inkom den vägen. Svarsfrekvensen var mycket låg på de utbildningar där enkäten distribuerades på detta sätt.

Svarsfrekvensen för enkäten till studenter inom juridik och samhällsvetenskap var 32 %, ungefär som svarsfrekvenserna på de två övriga ”studentnytteenkäterna”.[183] Att svarsfrekvenserna varit så låga i dessa delstudier innebär att det kan finnas en viss skevhet i svaren. Här kan man anta att de studenter som besvarat enkäterna har en något mer positiv inställning än studenter i övrigt vilket skulle innebära att den bild som framkommer är något mer positiv än den generella bilden.

[183] För en utförligare diskussion kring genomförandet av de övriga delstudierna se Mårald, G och P Westerberg (2004): *IT-stödd distansutbildning inom medicin och vård – ur studenternas perspektiv* respektive Mårald, G och P Westerberg (2006): *IT-stödd distansutbildning inom naturvetenskap och teknik – ur studenternas perspektiv.*

Bilaga 3 Tabeller från ”studentnytteenkäten”

Tabell 1 Ålder. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap	Totalt
Under 25	28 (5)	115 (22)	109 (27)	252 (17)
25 – 30	79 (14)	106 (21)	98 (25)	283 (19)
31 – 40	211 (36)	173 (34)	106 (27)	490 (33)
41 – 50	195 (34)	89 (17)	58 (15)	342 (23)
51 – 60	66 (11)	19 (4)	22 (5)	107 (7)
Över 60	2 (0)	10 (2)	4 (1)	16 (1)
Ej svarat	1 (0)	0 (0)	1 (0)	2 (0)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 2 Kön. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap	Totalt
Kvinna	530 (91)	249 (49)	257 (65)	1 036 (70)
Man	49 (9)	261 (51)	140 (35)	450 (30)
Ej svarat	3 (0)	2 (0)	1 (0)	6 (0)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 3 Geografisk bakgrund. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap	Totalt
Född i Sverige	522 (90)	465 (91)	343 (86)	1330 (89)
Född utomlands	59 (10)	46 (9)	53 (14)	158 (11)
Ej svarat	1 (0)	1 (0)	2 (0)	4 (0)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 4 Bostadslän. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Stockholms län	65 (11)	82 (16)	112 (28)	259 (17)
Uppsala län	11 (2)	22 (4)	14 (3)	47 (3)
Södermanlands län	17 (3)	19 (4)	13 (3)	49 (3)
Östergötlands län	15 (3)	14 (3)	10 (2)	39 (3)
Jönköpings län	7 (1)	15 (3)	0	22 (1)
Kronobergs län	17 (3)	14 (3)	6 (2)	37 (2)
Kalmar län	10 (2)	7 (1)	14 (4)	31 (2)
Gotlands län	2 (0)	8 (1)	0 (0)	10 (1)
Blekinge län	14 (2)	14 (3)	6 (2)	34 (2)
Skåne län	87 (15)	56 (11)	45 (11)	188 (13)
Hallands län	6 (1)	10 (2)	10 (2)	26 (2)
Västra Götalands län	68 (12)	79 (15)	40 (10)	187 (13)
Värmlands län	79 (14)	18 (3)	20 (5)	117 (8)
Örebro län	26 (4)	4 (1)	11 (3)	41 (3)
Västmanlands län	17 (3)	25 (5)	20 (5)	62 (4)
Dalarnas län	12 (2)	31 (6)	12 (3)	55 (4)
Gävleborgs län	32 (6)	14 (3)	6 (2)	52 (3)
Västernorrlands län	14 (2)	20 (4)	16 (4)	50 (3)
Jämtlands län	11 (2)	15 (3)	6 (2)	32 (2)
Västerbottens län	25 (4)	25 (5)	4 (1)	54 (4)
Norrbottens län	46 (8)	20 (4)	9 (2)	75 (5)
ej svarat	1 (0)	0	24 (6)	25 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 5 Huvudsaklig sysselsättning innan studierna. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhälls-vetenskap	Totalt
Arbetssökande	17 (3)	53 (10)	24 (6)	94 (7)
Förvärvsarbetande	436 (75)	211 (41)	146 (37)	793 (53)
Föräldraledig	35 (6)	14 (3)	14 (3)	63 (4)
Sjukskriven	11 (2)	7 (1)	4 (1)	22 (1)
Studerande	53 (9)	191 (37)	179 (45)	423 (29)
Annan	28 (5)	31 (6)	20 (5)	79 (5)
Ej svarat	2 (0)	5 (2)	11 (3)	18 (1)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 6 Studiernas omfattning. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap	Totalt
Deltid	392 (68)	247 (48)	171 (43)	810 (54)
Heltid	187 (32)	263 (52)	221 (56)	671 (45)
Ej svarat	3 (0)	2 (0)	6 (2)	11 (1)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 7 "Sidosysselsättning" om studerande på deltid. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhälls-vetenskap	Totalt
Arbetssökande	3 (1)	28 (12)	18 (11)	49 (6)
Förvärvsarbetande	335 (86)	168 (68)	123 (72)	626 (77)
Föräldraledig	23 (6)	13 (5)	7 (4)	43 (5)
Sjukskriven	5 (1)	5 (2)	2 (1)	12 (2)
Annan	21 (5)	32 (13)	16 (9)	69 (9)
Ej svarat	5 (1)	1 (0)	5 (3)	11 (1)
Totalt	**392 (100)**	**247 (100)**	**171 (100)**	**810 (100)**

Tabell 8 Familjesituation. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhälls-vetenskap**	**Totalt**
Ensam	49 (9)	118 (23)	94 (23)	261 (17)
Med förälder/föräldrar	4 (1)	41 (8)	42 (11)	87 (6)
Med annan vuxen/andra vuxna	130 (22)	159 (31)	131 (33)	420 (28)
Med barn	37 (6)	24 (5)	13 (3)	74 (5)
Med annan vuxen/andra vuxna och barn	361 (62)	169 (33)	114 (29)	644 (43)
Ej svarat	1 (0)	1 (0)	4 (1)	6 (1)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 9 Högskolepoäng innan höstterminens studier. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
0 poäng	67 (12)	92 (18)	54 (14)	213 (14)
1-20 poäng	48 (8)	52 (9)	30 (8)	130 (9)
21-40 poäng	58 (10)	60 (12)	43 (11)	161 (11)
41-60 poäng	32 (6)	28 (6)	21 (5)	81 (5)
61-80 poäng	34 (6)	44 (9)	28 (7)	106 (7)
Mer än 80 poäng	339 (59)	235 (46)	217 (54)	791 (53)
Ej svarat	4 (1)	1 (0)	5 (1)	10 (1)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 10 Föräldrars utbildningsnivå. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Båda föräldrarna	49 (9)	76 (15)	63 (16)	188 (13)
En av föräldrarna	99 (17)	112 (22)	94 (23)	305 (20)
Ingen av föräldrarna	427 (73)	308 (60)	222 (56)	957 (64)
Vet ej	3 (0)	15 (3)	15 (4)	33 (2)
Ej svarat	4 (1)	1 (0)	4 (1)	9 (1)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 11 Erfarenheter av IT. Andelar inom parentes.
I Arbeta med ordbehandling, kalkylprogram, etc

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen erfarenhet	17 (3)	10 (2)	9 (2)	36 (2)
Liten erfarenhet	111 (19)	21 (4)	24 (6)	156 (11)
Varken stor eller liten	201 (35)	122 (24)	84 (21)	407 (27)
Stor erfarenhet	166 (28)	188 (37)	142 (36)	496 (33)
Mycket stor erfarenhet	81 (14)	170 (33)	135 (34)	386 (26)
Ej svarat	6 (1)	1 (0)	4 (1)	11 (1)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

II Kommunikation via e-post

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen erfarenhet	16 (3)	1 (0)	2 (0)	19 (1)
Liten erfarenhet	63 (11)	13 (3)	7 (2)	83 (6)
Varken stor eller liten	163 (28)	58 (11)	44 (11)	265 (18)
Stor erfarenhet	188 (32)	170 (33)	123 (31)	481 (32)
Mycket stor erfarenhet	151 (26)	269 (53)	220 (56)	640 (43)
Ej svarat	1 (0)	1 (0)	2 (0)	4 (0)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

III Använda bibliotekstjänster via nätet

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen erfarenhet	120 (21)	64 (12)	38 (9)	222 (15)
Liten erfarenhet	162 (28)	131 (26)	71 (18)	364 (25)
Varken stor eller liten	145 (25)	137 (27)	105 (26)	387 (26)
Stor erfarenhet	106 (18)	118 (23)	108 (27)	332 (22)
Mycket stor erfarenhet	40 (7)	59 (12)	70 (18)	169 (11)
Ej svarat	9 (1)	3 (1)	6 (2)	18 (1)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

IV Hämta instruktioner på kurshemsidor (ex. hämta schema, uppgifter etc.)

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen erfarenhet	47 (8)	16 (3)	9 (2)	72 (5)
Liten erfarenhet	102 (17)	40 (8)	24 (6)	166 (11)
Varken stor eller liten	151 (26)	99 (19)	74 (19)	324 (22)
Stor erfarenhet	172 (30)	166 (32)	134 (34)	472 (32)
Mycket stor erfarenhet	106 (18)	188 (37)	155 (39)	449 (29)
Ej svarat	4 (1)	3 (1)	2 (0)	9 (1)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

V Söka i databaser

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen erfarenhet	39 (7)	20 (4)	11 (3)	70 (5)
Liten erfarenhet	166 (28)	68 (13)	53 (13)	287 (19)
Varken stor eller liten	180 (31)	143 (28)	101 (25)	424 (28)
Stor erfarenhet	135 (23)	173 (34)	134 (34)	442 (30)
Mycket stor erfarenhet	56 (10)	106 (21)	96 (24)	258 (17)
Ej svarat	6 (1)	2 (0)	3 (1)	11 (1)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

VI Videoinspelningar i form av inspelade föreläsningar eller liknande

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen erfarenhet	380 (65)	198 (39)	141 (35)	719 (48)
Liten erfarenhet	90 (16)	105 (20)	103 (26)	298 (20)
Varken stor eller liten	60 (10)	98 (19)	80 (20)	238 (16)
Stor erfarenhet	38 (6)	67 (13)	39 (10)	144 (10)
Mycket stor erfarenhet	9 (2)	40 (8)	32 (8)	81 (5)
Ej svarat	5 (1)	4 (1)	3 (1)	12 (1)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

VII Använda olika plattformar (ex. First Class, PingPong)

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen erfarenhet	238 (41)	142 (28)	84 (21)	464 (31)
Liten erfarenhet	94 (16)	92 (18)	65 (16)	251 (17)
Varken stor eller liten	96 (16)	117 (23)	95 (24)	308 (21)
Stor erfarenhet	95 (16)	100 (19)	89 (22)	284 (19)
Mycket stor erfarenhet	53 (9)	59 (12)	60 (15)	172 (11)
Ej svarat	6 (1)	2 (0)	5 (2)	13 (1)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

VIII Läsa inlägg, svara på inlägg, diskutera uppgifter etc. vid tidpunkter som passar Dig, asynkron kommunikation (ex. diskussionsforum)

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen erfarenhet	147 (25)	52 (10)	30 (8)	229 (15)
Liten erfarenhet	102 (18)	77 (15)	63 (16)	242 (16)
Varken stor eller liten	135 (23)	135 (27)	114 (29)	384 (26)
Stor erfarenhet	123 (21)	125 (24)	99 (25)	347 (23)
Mycket stor erfarenhet	71 (12)	121 (24)	89 (23)	281 (19)
Ej svarat	4 (1)	2 (0)	3 (1)	9 (1)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

IX Läsa inlägg, svara på inlägg, diskutera uppgifter etc. i realtid, synkron kommunikation (ex. chatt)

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen erfarenhet	—	97 (19)	56 (14)	153 (17)
Liten erfarenhet	—	93 (18)	79 (20)	172 (19)
Varken stor eller liten	—	115 (22)	92 (23)	207 (23)
Stor erfarenhet	—	98 (19)	81 (20)	179 (19)
Mycket stor erfarenhet	—	106 (21)	84 (21)	190 (21)
Ej svarat	—	3 (1)	6 (2)	9 (1)
Totalt	—	**512 (100)**	**398 (100)**	**910 (100)**

X Kommunicera med ljud och bild via dator (ex. videokonferenser)

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen erfarenhet	235 (40)	97 (19)	163 (41)	495 (33)
Liten erfarenhet	179 (31)	93 (18)	91 (23)	363 (24)
Varken stor eller liten	98 (17)	115 (22)	65 (16)	278 (19)
Stor erfarenhet	45 (8)	98 (19)	43 (11)	186 (12)
Mycket stor erfarenhet	21 (4)	106 (21)	32 (8)	159 (11)
Ej svarat	4 (1)	3 (1)	4 (1)	11 (1)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

XI Producera hemsidor

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen erfarenhet	453 (78)	190 (37)	192 (48)	835 (56)
Liten erfarenhet	79 (13)	88 (17)	76 (19)	243 (16)
Varken stor eller liten	22 (4)	88 (17)	55 (14)	165 (11)
Stor erfarenhet	12 (2)	84 (17)	31 (8)	127 (9)
Mycket stor erfarenhet	11 (2)	57 (11)	42 (11)	110 (7)
Ej svarat	5 (1)	5 (1)	2 (0)	12 (1)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

XII Distanskurser med IT-stöd

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen erfarenhet	196 (33)	103 (20)	82 (21)	381 (26)
Liten erfarenhet	110 (19)	108 (21)	82 (21)	300 (20)
Varken stor eller liten	116 (20)	115 (23)	117 (29)	348 (23)
Stor erfarenhet	103 (18)	120 (23)	75 (19)	298 (20)
Mycket stor erfarenhet	53 (9)	61 (12)	38 (9)	152 (10)
Ej svarat	4 (1)	5 (1)	4 (1)	13 (1)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 12 Nytta med nätuniversitetets portal. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ej använt	459 (79)	381 (74)	245 (62)	1085 (73)
Ingen nytta	16 (3)	10 (2)	10 (2)	36 (2)
Liten nytta	35 (6)	23 (5)	28 (7)	86 (6)
Varken stor eller liten nytta	43 (7)	41 (8)	38 (10)	122 (8)
Stor nytta	22 (4)	38 (8)	49 (12)	109 (7)
Mycket stor nytta	3 (0)	12 (2)	16 (4)	31 (2)
Ej svarat	4 (1)	7 (1)	12 (3)	23 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 13 Huruvida portalen ger tillräcklig information för att hitta rätt utbildning. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ja, all	10 (8)	11 (9)	25 (18)	46 (12)
Ja, till stor del	46 (39)	58 (47)	47 (33)	151 (39)
Ja, till viss del	12 (10)	28 (23)	31 (22)	71 (19)
Nej, inte alls	2 (2)	4 (3)	7 (5)	13 (3)
Vet ej	46 (39)	23 (18)	32 (22)	101 (26)
Ej svarat	3 (3)	0 (0)	0 (0)	3 (1)
Totalt	**119 (100)**	**124 (100)**	**142 (100)**	**385 (100)**

Tabell 14 Hur man fick information om kursen/programmet. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**
Via nätuniversitetets hemsida	59 (10)	93 (18)	80 (20)
Via Högskoleverkets studera.nu	—	42 (8)	38 (10)
Via lärosätets annonsering/utbildnings-katalog	258 (44)	203 (40)	159 (40)
Via bekanta	37 (6)	41 (8)	34 (8)
Via studievägledare	27 (5)	16 (3)	18 (4)
Via kollegor på arbetet	97 (17)	34 (7)	12 (3)
Annat sätt	88 (15)	74 (14)	38 (10)
Ej svarat	16 (3)	9 (2)	19 (5)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**

Tabell 15 Främsta motiv till att delta i den aktuella utbildningen. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Jag behöver kursen för att klara mina nuvarande arbetsuppgifter bättre	77 (13)	44 (8)	25 (6)	146 (10)
Jag behöver kursen för att på sikt kunna söka ett annat arbete	155 (27)	102 (20)	61 (15)	318 (21)
Jag deltar i kursen för att berika min fritid	3 (0)	15 (3)	6 (2)	24 (2)
Jag deltar i kursen för att få kontakt med andra människor och utbyta tankar	0 (0)	1 (0)	1 (0)	2 (0)
Jag deltar i kursen för att ha något att göra	1 (0)	8 (2)	9 (2)	18 (1)
Jag deltar i kursen för min egen personliga utveckling	89 (15)	95 (19)	56 (14)	240 (16)
Jag har blivit beordrad att gå kursen	11 (2)	2 (0)	5 (1)	18 (1)
Jag vill bredda min utbildning genom att läsa ett annat ämne vid sidan av mina ordinarie studier	7 (1)	37 (7)	89 (23)	133 (9)
Jag vill få erfarenhet av en högre utbildning som bedrivs med IT-stöd	16 (3)	8 (2)	8 (2)	32 (2)
Jag vill öka mina kunskaper i ämnet	148 (25)	130 (25)	73 (19)	351 (24)

Annat motiv	63 (11)	61 (12)	41 (10)	165 (11)
Ej svarat	12 (2)	9 (2)	24 (6)	45 (3)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 16 Betydelse att utbildningen gick på distans med IT-stöd. Andel inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Nej, det är främst innehållet jag är intresserad av	203 (35)	131 (26)	99 (25)	433 (29)
Jag bor långt från närmaste studieort	111 (19)	108 (21)	51 (13)	270 (18)
Jag kan inte studera på något annat sätt på grund av mitt arbete	161 (28)	153 (30)	75 (19)	389 (26)
Jag kan inte studera på något annat sätt på grund av min familjesituation	130 (22)	94 (18)	32 (8)	256 (17)
Jan kan inte studera på något annat sätt på grund av funktionshinder	7 (1)	1 (0)	1 (0)	9 (1)
Jag är intresserad av den teknik som används	39 (7)	49 (10)	7 (2)	95 (6)
Jag vill utnyttja möjligheten att studera i min egen takt	134 (23)	192 (38)	71 (18)	397 (27)
Annat skäl	44 (8)	48 (9)	40 (10)	132 (9)
Totalt	**582**	**512**	**398**	**1 492**

Not: Alternativen summerar inte till 100 % då ett antal studenter som svarat att det inte hade någon betydelse att utbildningen gick på distans med IT-stöd ändå markerat något av de andra alternativen som skäl för att de valt just den studieformen.

Tabell 17 Betydelse av olika utbildningsstöd för IT-stödd distansutbildning. Andelar inom parentes.
I Information och studievägledning

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen betydelse	10 (2)	15 (3)	9 (2)	34 (2)
Liten betydelse	41 (7)	68 (13)	31 (8)	140 (9)
Varken liten eller stor betydelse	98 (17)	112 (22)	112 (28)	332 (22)
Stor betydelse	356 (61)	255 (50)	194 (49)	805 (54)
Vet ej	65 (11)	56 (11)	46 (12)	167 (11)
Ej svarat	12 (2)	5 (1)	6 (2)	23 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

II Kursens hemsida

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen betydelse	8 (1)	4 (1)	4 (1)	16 (1)
Liten betydelse	53 (9)	28 (6)	16 (4)	97 (7)
Varken liten eller stor betydelse	112 (19)	75 (15)	47 (12)	234 (16)
Stor betydelse	350 (60)	386 (75)	298 (75)	1 034 (69)
Vet ej	44 (8)	12 (2)	26 (6)	82 (5)
Ej svarat	15 (3)	7 (1)	7 (2)	29 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

III Studiesocialt stöd

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen betydelse	125 (22)	124 (24)	72 (18)	321 (21)
Liten betydelse	124 (21)	162 (32)	99 (25)	385 (26)
Varken liten eller stor betydelse	98 (14)	82 (16)	95 (24)	275 (18)
Stor betydelse	31 (5)	22 (4)	34 (9)	87 (6)
Vet ej	200 (35)	113 (22)	88 (22)	401 (27)
Ej svarat	20 (3)	9 (2)	10 (2)	39 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

IV Studiehandledning

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen betydelse	9 (1)	16 (3)	11 (3)	36 (2)
Liten betydelse	41 (7)	62 (12)	29 (7)	132 (9)
Varken liten eller stor betydelse	98 (17)	123 (24)	105 (27)	326 (22)
Stor betydelse	382 (66)	257 (50)	212 (53)	851 (57)
Vet ej	39 (7)	45 (9)	32 (8)	116 (8)
Ej svarat	13 (2)	9 (2)	9 (2)	31 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

V Kommunikation mellan lärare och studenter

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen betydelse	2 (0)	7 (1)	3 (1)	12 (1)
Liten betydelse	10 (2)	14 (3)	13 (3)	37 (2)
Varken liten eller stor betydelse	51 (9)	70 (14)	65 (16)	186 (12)
Stor betydelse	504 (87)	403 (79)	282 (71)	1189 (80)
Vet ej	7 (1)	12 (2)	26 (7)	45 (3)
Ej svarat	8 (1)	6 (1)	9 (2)	23 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

VI Kommunikation mellan studenter

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen betydelse	5 (1)	32 (6)	8 (2)	45 (3)
Liten betydelse	25 (4)	76 (15)	45 (11)	146 (10)
Varken liten eller stor betydelse	112 (19)	163 (32)	129 (32)	404 (27)
Stor betydelse	423 (73)	217 (42)	179 (45)	819 (55)
Vet ej	5 (1)	18 (4)	26 (7)	49 (3)
Ej svarat	12 (2)	6 (1)	11 (3)	29 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

VII Biblioteksstöd

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen betydelse	20 (3)	48 (9)	21 (5)	89 (6)
Liten betydelse	63 (11)	121 (24)	72 (18)	256 (17)
Varken liten eller stor betydelse	166 (29)	181 (35)	156 (39)	503 (34)
Stor betydelse	290 (50)	97 (19)	85 (22)	472 (31)
Vet ej	30 (5)	59 (12)	56 (14)	145 (10)
Ej svarat	13 (2)	6 (1)	8 (2)	27 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

VIII Tekniksupport

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen betydelse	10 (2)	27 (5)	16 (4)	53 (4)
Liten betydelse	52 (9)	77 (15)	48 (12)	177 (12)
Varken liten eller stor betydelse	123 (21)	137 (27)	117 (29)	377 (25)
Stor betydelse	342 (59)	214 (42)	162 (41)	718 (48)
Vet ej	39 (7)	50 (10)	47 (12)	136 (9)
Ej svarat	16 (3)	7 (1)	8 (2)	31 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

IX Fysiska sammankomster

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ingen betydelse	52 (9)	123 (24)	96 (24)	271 (18)
Liten betydelse	81 (14)	112 (22)	105 (26)	298 (20)
Varken liten eller stor betydelse	144 (25)	126 (24)	86 (22)	356 (24)
Stor betydelse	264 (45)	111 (22)	59 (15)	434 (29)
Vet ej	25 (4)	30 (6)	43 (11)	98 (7)
Ej svarat	16 (3)	10 (2)	9 (2)	35 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 18 Hur väl olika utbildningsstöd för IT-stödd distansutbildning fungerat under den aktuella utbildningen. Andelar inom parentes.
I Information och studievägledning

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Mycket dåligt	14 (2)	22 (4)	10 (2)	46 (3)
Dåligt	28 (5)	26 (5)	26 (7)	80 (5)
Varken bra eller dåligt	118 (20)	105 (20)	90 (23)	313 (21)
Bra	232 (40)	173 (34)	143 (36)	548 (37)
Mycket bra	87 (15)	69 (14)	68 (17)	224 (15)
Vet ej	32 (6)	47 (9)	32 (8)	111 (7)
Ej aktuellt	61 (10)	65 (13)	20 (5)	146 (10)
Ej svarat	10 (2)	5 (1)	9 (2)	24 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

II Kursens hemsida

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Mycket dåligt	7 (1)	18 (4)	8 (2)	33 (2)
Dåligt	20 (3)	28 (6)	33 (8)	81 (6)
Varken bra eller dåligt	118 (20)	87 (17)	72 (18)	277 (19)
Bra	251 (43)	223 (43)	159 (40)	633 (42)
Mycket bra	102 (18)	113 (22)	87 (22)	302 (20)
Vet ej	38 (7)	17 (3)	18 (5)	73 (5)
Ej aktuellt	33 (6)	18 (4)	12 (3)	63 (4)
Ej svarat	13 (2)	7 (1)	9 (2)	29 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

III Studiesocialt stöd

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Mycket dåligt	6 (1)	13 (2)	13 (3)	32 (2)
Dåligt	10 (2)	11 (2)	14 (4)	35 (2)
Varken bra eller dåligt	52 (9)	47 (9)	48 (12)	147 (10)
Bra	15 (3)	19 (4)	18 (4)	52 (3)
Mycket bra	2 (0)	6 (1)	5 (1)	13 (1)
Vet ej	169 (29)	143 (28)	134 (34)	446 (31)
Ej aktuellt	311 (53)	266 (52)	158 (40)	735 (49)
Ej svarat	17 (3)	6 (1)	8 (2)	31 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

IV Studiehandledning

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Mycket dåligt	12 (2)	18 (4)	17 (4)	47 (3)
Dåligt	37 (7)	24 (5)	22 (6)	83 (6)
Varken bra eller dåligt	107 (18)	96 (19)	91 (23)	294 (20)
Bra	223 (38)	156 (30)	127 (32)	506 (33)
Mycket bra	100 (17)	61 (12)	59 (15)	220 (15)
Vet ej	41 (7)	63 (12)	43 (11)	147 (10)
Ej aktuellt	48 (8)	87 (17)	31 (8)	166 (11)
Ej svarat	14 (3)	6 (1)	8 (2)	28 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

V Kommunikation mellan lärare och studenter

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap	Totalt
Mycket dåligt	13 (2)	24 (5)	23 (6)	60 (4)
Dåligt	47 (8)	30 (6)	32 (8)	109 (7)
Varken bra eller dåligt	100 (17)	84 (16)	72 (18)	256 (17)
Bra	248 (43)	190 (37)	142 (36)	580 (39)
Mycket bra	155 (27)	144 (28)	102 (26)	401 (27)
Vet ej	7 (1)	20 (4)	14 (3)	41 (3)
Ej aktuellt	1 (0)	14 (3)	4 (1)	19 (1)
Ej svarat	11 (2)	5 (1)	9 (2)	25 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

VI Kommunikation mellan studenter

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap	Totalt
Mycket dåligt	6 (1)	23 (4)	15 (4)	44 (3)
Dåligt	22 (4)	43 (8)	32 (8)	97 (7)
Varken bra eller dåligt	94 (16)	133 (26)	89 (22)	316 (21)
Bra	244 (42)	149 (29)	132 (33)	525 (35)
Mycket bra	193 (33)	59 (12)	67 (17)	319 (21)
Vet ej	10 (2)	34 (7)	34 (9)	78 (5)
Ej aktuellt	2 (0)	66 (13)	21 (5)	89 (6)
Ej svarat	11 (2)	4 (1)	8 (2)	23 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

VII Bibliotheksstöd

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap	Totalt
Mycket dåligt	16 (3)	11 (2)	16 (4)	43 (3)
Dåligt	20 (3)	16 (3)	18 (4)	54 (4)
Varken bra eller dåligt	142 (24)	85 (17)	89 (22)	316 (21)
Bra	162 (28)	78 (15)	45 (11)	285 (19)
Mycket bra	73 (13)	22 (4)	19 (5)	114 (8)
Vet ej	67 (12)	118 (23)	102 (26)	287 (19)
Ej aktuellt	88 (15)	176 (35)	101 (25)	365 (24)
Ej svarat	14 (2)	5 (1)	8 (2)	27 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

VIII Tekniksupport

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Mycket dåligt	14 (2)	17 (3)	9 (2)	40 (3)
Dåligt	30 (5)	24 (5)	14 (4)	68 (5)
Varken bra eller dåligt	119 (20)	75 (15)	89 (22)	283 (19)
Bra	143 (25)	83 (16)	80 (20)	306 (21)
Mycket bra	62 (11)	45 (9)	34 (9)	141 (9)
Vet ej	103 (18)	102 (20)	90 (23)	295 (20)
Ej aktuellt	96 (16)	158 (31)	72 (18)	326 (23)
Ej svarat	15 (3)	7 (1)	10 (2)	32 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

IX Fysiska sammankomster

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Mycket dåligt	14 (2)	15 (3)	9 (2)	38 (3)
Dåligt	24 (4)	17 (3)	16 (4)	57 (4)
Varken bra eller dåligt	83 (14)	73 (14)	52 (13)	208 (14)
Bra	213 (37)	111 (22)	67 (17)	391 (26)
Mycket bra	140 (24)	70 (14)	34 (9)	244 (16)
Vet ej	20 (3)	56 (11)	53 (13)	129 (9)
Ej aktuellt	73 (13)	163 (32)	158 (40)	394 (26)
Ej svarat	15 (3)	7 (1)	9 (2)	31 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 19 Hur väl olika datorstöd fungerat under den aktuella utbildningen. Andelar inom parentes.
I Att kommunicera via telefon

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Mycket dåligt	8 (1)	2 (0)	13 (3)	23 (2)
Dåligt	15 (2)	8 (2)	7 (2)	30 (2)
Varken bra eller dåligt	74 (13)	44 (9)	27 (7)	145 (10)
Bra	132 (23)	48 (9)	40 (10)	220 (15)
Mycket bra	49 (8)	16 (3)	20 (5)	85 (6)
Vet ej	57 (10)	71 (14)	100 (25)	228 (15)
Ej aktuellt	231 (40)	315 (61)	180 (45)	726 (48)
Ej svarat	16 (3)	8 (2)	11 (3)	35 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

II Att arbeta med ordbehandling, kalkylprogram, etc

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Mycket dåligt	8 (1)	2 (0)	3 (1)	13 (1)
Dåligt	8 (1)	7 (1)	4 (1)	19 (1)
Varken bra eller dåligt	86 (15)	78 (15)	49 (12)	213 (14)
Bra	269 (46)	137 (27)	120 (30)	526 (36)
Mycket bra	106 (18)	75 (15)	63 (16)	244 (16)
Vet ej	28 (5)	49 (10)	64 (16)	141 (9)
Ej aktuellt	57 (10)	154 (30)	83 (21)	294 (20)
Ej svarat	20 (3)	10 (2)	12 (3)	42 (3)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

III Att kommunicera via e-post

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Mycket dåligt	3 (0)	11 (2)	10 (3)	24 (2)
Dåligt	11 (2)	15 (3)	17 (4)	43 (3)
Varken bra eller dåligt	55 (10)	60 (12)	48 (12)	163 (11)
Bra	287 (49)	197 (38)	147 (37)	631 (42)
Mycket bra	184 (32)	165 (32)	131 (33)	480 (32)
Vet ej	8 (1)	18 (4)	20 (5)	46 (3)
Ej aktuellt	23 (4)	39 (8)	13 (3)	75 (5)
Ej svarat	11 (2)	7 (1)	12 (3)	30 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

IV Att använda bibliotekstjänster via nätet

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Mycket dåligt	9 (1)	4 (1)	5 (1)	18 (1)
Dåligt	12 (2)	15 (3)	8 (2)	35 (2)
Varken bra eller dåligt	110 (19)	56 (11)	69 (18)	235 (16)
Bra	173 (30)	84 (16)	68 (17)	325 (22)
Mycket bra	67 (11)	39 (8)	41 (10)	147 (10)
Vet ej	68 (12)	108 (21)	88 (22)	264 (18)
Ej aktuellt	120 (21)	197 (38)	108 (27)	425 (28)
Ej svarat	23 (4)	9 (2)	11 (3)	43 (3)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

V Att hämta instruktioner på kurshemsidor

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Mycket dåligt	5 (1)	12 (2)	3 (1)	20 (1)
Dåligt	17 (3)	23 (4)	13 (3)	53 (4)
Varken bra eller dåligt	45 (8)	54 (11)	51 (13)	150 (10)
Bra	263 (45)	198 (39)	148 (37)	609 (41)
Mycket bra	218 (37)	181 (35)	150 (38)	549 (37)
Vet ej	7 (1)	15 (3)	13 (3)	35 (2)
Ej aktuellt	17 (3)	21 (4)	10 (2)	48 (3)
Ej svarat	10 (2)	8 (2)	10 (2)	28 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

VI Att söka i databaser

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap	Totalt
Mycket dåligt	8 (1)	9 (2)	5 (1)	22 (1)
Dåligt	21 (4)	17 (3)	12 (3)	50 (3)
Varken bra eller dåligt	135 (23)	71 (14)	74 (19)	280 (19)
Bra	207 (36)	108 (21)	95 (24)	410 (28)
Mycket bra	52 (9)	40 (8)	49 (12)	141 (9)
Vet ej	55 (9)	83 (16)	67 (17)	205 (14)
Ej aktuellt	85 (15)	173 (34)	85 (21)	343 (23)
Ej svarat	19 (3)	11 (2)	11 (3)	41 (3)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

VII Videoinspelningar i form av inspelade föreläsningar

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap	Totalt
Mycket dåligt	13 (2)	5 (1)	6 (2)	24 (2)
Dåligt	10 (2)	13 (2)	11 (3)	34 (2)
Varken bra eller dåligt	37 (6)	36 (7)	35 (9)	108 (7)
Bra	68 (12)	69 (14)	52 (13)	189 (13)
Mycket bra	38 (6)	44 (9)	45 (11)	127 (9)
Vet ej	68 (12)	48 (9)	74 (19)	190 (13)
Ej aktuellt	329 (56)	286 (56)	165 (41)	780 (53)
Ej svarat	19 (3)	11 (2)	10 (2)	40 (3)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

VIII Att använda olika plattformar

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap	Totalt
Mycket dåligt	5 (1)	10 (2)	5 (1)	20 (1)
Dåligt	4 (1)	16 (2)	11 (3)	31 (2)
Varken bra eller dåligt	47 (8)	52 (10)	56 (14)	155 (10)
Bra	161 (28)	110 (22)	83 (21)	354 (24)
Mycket bra	133 (23)	69 (14)	60 (15)	262 (18)
Vet ej	51 (9)	61 (12)	80 (20)	192 (13)
Ej aktuellt	166 (28)	184 (36)	94 (24)	444 (30)
Ej svarat	15 (2)	10 (2)	9 (2)	34 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

IX Att läsa inlägg, svara på inlägg, diskutera uppgifter etc. vid tidpunkter som passar, asynkron kommunikation

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Mycket dåligt	6 (1)	12 (2)	6 (2)	24 (2)
Dåligt	22 (4)	19 (4)	12 (3)	53 (4)
Varken bra eller dåligt	58 (10)	72 (14)	60 (15)	190 (13)
Bra	212 (36)	158 (31)	125 (31)	495 (33)
Mycket bra	207 (36)	111 (21)	112 (28)	430 (29)
Vet ej	24 (4)	45 (9)	39 (10)	108 (7)
Ej aktuellt	38 (6)	81 (16)	34 (8)	153 (11)
Ej svarat	15 (3)	14 (3)	10 (2)	39 (3)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

X Att läsa inlägg, svara på inlägg, diskutera uppgifter etc. i realtid, synkron kommunikation

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Mycket dåligt	—	6 (1)	5 (1)	11 (1)
Dåligt	—	4 (1)	14 (4)	18 (2)
Varken bra eller dåligt	—	29 (6)	56 (14)	85 (9)
Bra	—	49 (9)	81 (20)	130 (14)
Mycket bra	—	20 (4)	72 (18)	92 (10)
Vet ej	—	67 (13)	61 (15)	128 (14)
Ej aktuellt	—	323 (63)	99 (25)	422 (47)
Ej svarat	—	14 (3)	10 (3)	24 (3)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**910 (100)**

XI Att kommunicera med ljud och bild via dator

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap	Totalt
Mycket dåligt	12 (2)	14 (3)	11 (3)	37 (2)
Dåligt	16 (3)	20 (4)	8 (2)	44 (3)
Varken bra eller dåligt	47 (8)	59 (12)	33 (8)	139 (9)
Bra	90 (15)	97 (19)	29 (7)	216 (15)
Mycket bra	36 (6)	57 (11)	18 (5)	111 (7)
Vet ej	90 (16)	63 (12)	89 (22)	242 (17)
Ej aktuellt	276 (47)	190 (37)	200 (50)	666 (45)
Ej svarat	15 (3)	12 (2)	10 (3)	37 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

XII Att producera hemsidor

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap	Totalt
Mycket dåligt	10 (2)	8 (2)	7 (2)	25 (2)
Dåligt	6 (1)	13 (2)	3 (1)	22 (1)
Varken bra eller dåligt	41 (7)	27 (5)	27 (7)	95 (6)
Bra	6 (1)	40 (8)	23 (6)	69 (5)
Mycket bra	4 (1)	15 (3)	12 (3)	31 (2)
Vet ej	102 (17)	68 (13)	97 (24)	267 (18)
Ej aktuellt	397 (68)	323 (63)	218 (54)	938 (63)
Ej svarat	16 (3)	18 (4)	11 (3)	45 (3)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 20 Förkunskaper och erfarenheter i relation till den teknik som använts. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap	Totalt
Inte alls tillräckliga	111 (19)	22 (4)	16 (4)	149 (10)
Tillräckliga	296 (51)	161 (32)	163 (41)	620 (42)
Fullt tillräckliga	163 (28)	318 (62)	208 (52)	689 (46)
Ej svarat	12 (2)	10 (2)	11 (3)	33 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 21 Deltagande i datorkommunikation. Andelar inom parentes.
I Läst inlägg, svaren för Medicin och odontologi samt Vård och omsorg innefattar också skrivit inlägg, svarat inlägg, diskuterat uppgifter

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**
Dagligen	178 (31)	113 (22)	97 (24)
2-3 gånger/vecka	221 (38)	136 (27)	116 (29)
1 gång/vecka	84 (14)	74 (14)	64 (16)
3 gånger/månad eller mindre	65 (11)	66 (13)	62 (16)
Har aldrig deltagit fast möjlighet funnits	26 (4) (i enkäten ”aldrig”)	29 (6)	8 (2)
Har ej varit aktuellt under utbildningen	(ej uppdelat i denna enkät)	56 (11)	28 (7)
Ej svarat	8 (1)	35 (7)	23 (6)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**

II Skrivit inlägg, svarat på inlägg, diskuterat uppgifter

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**
Dagligen	—	28 (5)	19 (5)
2-3 gånger/vecka	—	78 (15)	64 (16)
1 gång/vecka	—	71 (14)	85 (21)
3 gånger/månad eller mindre	—	137 (27)	97 (25)
Har aldrig deltagit fast möjlighet funnits	—	61 (12)	57 (14)
Har ej varit aktuellt under utbildningen	—	62 (12)	41 (10)
Ej svarat	—	75 (15)	35 (9)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**

Tabell 22 Huvudsakliga kommunikationsformer. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**
Chatt	167 (29)	—	—
Diskussionsforum	326 (56)	—	—
E-post	408 (70)	—	—
Fysiska möten	222 (38)	—	—
Telefon	159 (27)	—	—
Videokonferenser	18 (3)	—	—
Annat	16 (3)	—	—

Tabell 23 Förekomst av fysiska sammankomster. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**
Utbildningen är helt nätbaserad	—	170 (33)	198 (50)
Det förekommer fysiska sammankomster och de alla är frivilliga	—	119 (23)	79 (20)
Det förekommer fysiska sammankomster och vissa av dem är obligatoriska	—	105 (21)	59 (15)
Det förekommer fysiska sammankomster och alla är obligatoriska	—	107 (21)	48 (12)
Ej svarat	—	10 (2)	14 (3)
Totalt	—	**512 (100)**	**398 (100)**

Tabell 24 Påståenden. Andelar inom parentes.
I Utbildningen har krävt mycket kommunikation mellan deltagarna via nätet

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
1 (=instämmer inte alls)	54 (9)	191 (37)	101 (25)	346 (23)
2	74 (13)	94 (18)	79 (20)	247 (17)
3	143 (25)	107 (21)	91 (23)	341 (23)
4	138 (24)	68 (13)	70 (18)	276 (18)
5 (=instämmer helt)	165 (28)	39 (8)	45 (11)	249 (17)
Medelvärde				
Ej svarat	8 (1)	13 (3)	12 (3)	33 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

II Kursmaterial och uppgifter har skapat diskussion och reflektion med andra deltagare

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
1 (=instämmer inte alls)	29 (5)	120 (23)	73 (18)	222 (15)
2	61 (10)	112 (22)	85 (21)	258 (17)
3	143 (25)	121 (24)	98 (25)	362 (24)
4	164 (28)	99 (19)	77 (19)	340 (23)
5 (=instämmer helt)	176 (30)	46 (9)	53 (13)	275 (18)
Medelvärde				
Ej svarat	9 (2)	14 (3)	12 (3)	35 (3)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

III Det har funnits tydliga förväntningar på min medverkan i utbildningen (grad av aktivitet, när inlägg skulle vara inlämnade etc.)

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
1 (=instämmer inte alls)	19 (3)	97 (19)	40 (10)	32 (2)
2	35 (6)	56 (11)	46 (12)	137 (9)
3	82 (14)	102 (20)	104 (26)	288 (19)
4	169 (29)	107 (21)	102 (26)	378 (25)
5 (=instämmer helt)	266 (46)	137 (27)	93 (23)	496 (33)
Medelvärde				
Ej svarat	11 (2)	13 (2)	13 (3)	37 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

IV Läraren/lärarna har upplevts som närvarande genom sin aktivitet på nätet, trots det geografiska avståndet.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
1 (=instämmer inte alls)	44 (8)	57 (11)	55 (14)	156 (10)
2	72 (12)	58 (11)	57 (14)	187 (13)
3	125 (21)	106 (21)	97 (24)	328 (23)
4	172 (30)	127 (25)	95 (24)	394 (26)
5 (=instämmer helt)	160 (27)	150 (29)	82 (21)	392 (26)
Medelvärde				
Ej svarat	9 (2)	14 (3)	12 (3)	35 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

V Nätkommunikationen har kännetecknats av dialog och levande samtal.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
1 (=instämmer inte alls)	66 (12)	118 (23)	82 (21)	266 (18)
2	100 (17)	111 (22)	94 (24)	305 (20)
3	150 (26)	133 (26)	111 (28)	394 (27)
4	158 (27)	84 (16)	61 (15)	303 (20)
5 (=instämmer helt)	94 (16)	52 (10)	37 (9)	183 (12)
Medelvärde				
Ej svarat	14 (2)	14 (3)	13 (3)	41 (3)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

VI I den skriftliga kommunikationen har jag oroat mig för hur jag skulle skriva för att bli förstådd.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
1 (=instämmer inte alls)	206 (35)	251 (49)	153 (38)	610 (40)
2	143 (25)	107 (21)	92 (23)	342 (23)
3	103 (18)	66 (13)	83 (21)	252 (17)
4	71 (12)	55 (11)	36 (9)	162 (11)
5 (=instämmer helt)	47 (8)	18 (3)	22 (6)	87 (6)
Medelvärde				
Ej svarat	12 (2)	15 (3)	12 (3)	39 (3)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

VII Jag har upplevt närhet och gemenskap med de andra deltagarna i vår nätkommunikation.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
1 (=instämmer inte alls)	78 (13)	184 (36)	128 (32)	390 (26)
2	95 (16)	126 (25)	85 (21)	306 (21)
3	153 (26)	102 (20)	111 (28)	366 (25)
4	148 (26)	53 (10)	46 (12)	247 (16)
5 (=instämmer helt)	97 (17)	28 (5)	16 (4)	141 (9)
Medelvärde				
Ej svarat	11 (2)	19 (4)	12 (3)	42 (3)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

VIII Att träffa kurskamrater och lärare "öga mot öga" gör det lättare att senare kommunicera över nätet.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap	Totalt
1 (=instämmer inte alls)	50 (9)	118 (23)	109 (27)	277 (19)
2	32 (6)	60 (12)	50 (12)	142 (10)
3	56 (10)	96 (19)	71 (18)	223 (15)
4	97 (16)	98 (19)	74 (19)	269 (18)
5 (=instämmer helt)	336 (57)	122 (24)	74 (19)	532 (35)
Medelvärde				
Ej svarat	11 (2)	18 (3)	20 (5)	49 (3)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

IX Fysiska sammankomster behövs därför att vissa saker är svåra att kommunicera över nätet.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap	Totalt
1 (=instämmer inte alls)	60 (10)	136 (27)	149 (36)	345 (23)
2	66 (11)	80 (16)	53 (13)	199 (13)
3	75 (13)	94 (18)	75 (19)	244 (16)
4	93 (16)	71 (14)	49 (12)	213 (14)
5 (=instämmer helt)	278 (48)	118 (23)	65 (17)	461 (31)
Medelvärde				
Ej svarat	10 (2)	13 (2)	16 (4)	39 (3)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

X Fysiska sammankomster behövs fortlöpande under utbildningen.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap
1 (=instämmer inte alls)	77 (13)	—	—
2	61 (11)	—	—
3	87 (15)	—	—
4	69 (12)	—	—
5 (=instämmer helt)	276 (47)	—	—
Medelvärde		—	—
Ej svarat	12 (2)	—	—
Totalt	**582 (100)**	—	—

XI Det är nödvändigt med fysiska sammankomster.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap
1 (=instämmer inte alls)	66 (11)	—	—
2	61 (11)	—	—
3	87 (15)	—	—
4	88 (15)	—	—
5 (=instämmer helt)	270 (46)	—	—
Medelvärde		—	—
Ej svarat	10 (2)	—	—
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**

Tabell 25 Kunskaper och färdigheter som högre utbildning framförallt bör uppmuntra till. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	Naturvetenskap och Teknik	Juridik och samhällsvetenskap	Totalt
Faktakunskaper	48 (8)	42 (8)	8 (2)	88 (6)
Att förstå sammanhang, lösa problem och dra egna slutsatser	269 (46)	292 (57)	171 (43)	732 (50)
Att kritiskt granska, själv ta ställning och producera ”egen” kunskap	193 (33)	136 (27)	160 (40)	489 (33)
Att använda och utveckla den egna personligheten i arbetet med innehållet	47 (8)	17 (3)	29 (7)	93 (6)
Annat	15 (3)	14 (3)	14 (4)	43 (3)
Ej svarat	10 (2)	10 (2)	16 (4)	36 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 26 Kunskaper och färdigheter som den aktuella IT-stödda distansutbildningen uppmuntrat till. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Faktakunskaper	65 (11)	109 (21)	38 (10)	212 (14)
Att förstå sammanhang, lösa problem och dra egna slutsatser	229 (39)	263 (51)	180 (45)	672 (45)
Att kritiskt granska, själv ta ställning och producera ”egen” kunskap	203 (35)	80 (16)	102 (26)	385 (26)
Att använda och utveckla den egna personligheten i arbetet med innehållet	46 (8)	20 (4)	32 (8)	98 (7)
Annat	18 (3)	22 (4)	20 (5)	60 (4)
Ej svarat	21 (4)	18 (4)	26 (6)	65 (4)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 27 Ideal lärarroll i IT-stödd distansutbildning. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhälls-vetenskap**	**Totalt**
En *traditionell lärare* som förmedlar innehåll och förståelse för ämnet samt klart och tydligt bekräftar huruvida studenternas inlärning är nöjaktig.	41 (7)	59 (12)	38 (10)	138 (9)
En *handledande lärare* som genom uppgifter, tips och vägledning inspirerar studenterna att själva söka kunskap och gå utöver sitt vanliga sätt att tänka.	362 (62)	330 (64)	225 (56)	917 (62)
En *omvårdande lärare* som genom att uppmärksamma och bekräfta alla studenter skapar studiemotivation och ett trivsamt studieklimat.	19 (3)	34 (7)	22 (6)	75 (5)
En *dialoginspirerande lärare* som initierar uppgifter och samtalsämnen som väcker studenternas intresse för kollektivt utbyte och diskussion om ämnet.	132 (23)	56 (11)	86 (22)	274 (18)
Annat	12 (2)	17 (3)	10 (2)	39 (3)
Ej svarat	16 (3)	15 (3)	17 (4)	48 (3)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 28 Faktisk lärarroll i den aktuella IT-stödda distansutbildningen. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhälls-vetenskap**	**Totalt**
En *traditionell lärare* som förmedlar innehåll och förståelse för ämnet samt klart och tydligt bekräftar huruvida studenternas inlärning är nöjaktig.	91 (16)	128 (25)	94 (24)	313 (21)
En *handledande lärare* som genom uppgifter, tips och vägledning inspirerar studenterna att själva söka kunskap och gå utöver sitt vanliga sätt att tänka.	274 (47)	260 (51)	147 (37)	681 (45)
En *omvårdande lärare* som genom att uppmärksamma och bekräfta alla studenter skapar studiemotivation och ett trivsamt studieklimat.	18 (3)	13 (3)	8 (2)	39 (3)
En *dialoginspirerande lärare* som initierar uppgifter och samtalsämnen som väcker studenternas intresse för kollektivt utbyte och diskussion om ämnet.	119 (20)	38 (7)	81 (20)	238 (16)
Annat	53 (9)	58 (11)	47 (12)	158 (11)
Ej svarat	27 (5)	14 (3)	21 (5)	62 (4)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 28 IT-stödd distansutbildning värdefull?! Andelar inom parentes.
I Värdefull på ett yrkesmässigt plan

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhälls-vetenskap**	**Totalt**
I mycket hög grad	171 (29)	82 (16)	41 (10)	294 (20)
I hög grad	243 (42)	154 (30)	134 (34)	531 (35)
I varken liten eller hög grad	85 (15)	111 (22)	76 (19)	272 (18)
I liten grad	24 (4)	52 (10)	37 (9)	113 (8)
I mycket liten grad	21 (4)	29 (6)	22 (6)	72 (5)
Inte alls	20 (3)	54 (10)	54 (14)	128 (9)
Ej svarat	18 (3)	29 (6)	34 (8)	81 (5)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

II Värdefull på ett personligt plan

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhälls-vetenskap**	**Totalt**
I mycket hög grad	159 (27)	106 (21)	74 (19)	339 (23)
I hög grad	242 (42)	190 (37)	173 (43)	605 (40)
I varken liten eller hög grad	76 (13)	98 (19)	60 (15)	234 (16)
I liten grad	27 (5)	36 (7)	27 (7)	90 (6)
I mycket liten grad	18 (3)	25 (5)	25 (6)	68 (5)
Inte alls	19 (3)	27 (5)	17 (4)	63 (4)
Ej svarat	41 (7)	30 (6)	22 (6)	93 (6)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

III Värdefull på annat sätt

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhälls-vetenskap**	**Totalt**
I mycket hög grad	49 (8)	39 (8)	29 (7)	117 (8)
I hög grad	82 (14)	79 (15)	61 (15)	222 (15)
I varken liten eller hög grad	104 (18)	124 (24)	76 (19)	304 (20)
I liten grad	34 (6)	38 (7)	20 (5)	92 (6)
I mycket liten grad	15 (3)	14 (3)	14 (4)	43 (3)
Inte alls	70 (12)	84 (17)	38 (10)	192 (13)
Ej svarat	228 (39)	134 (26)	160 (40)	522 (35)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

Tabell 29 Rekommendera IT-stödd distansutbildning. Andelar inom parentes.

	Medicin och odontologi samt Vård och omsorg	**Naturvetenskap och Teknik**	**Juridik och samhällsvetenskap**	**Totalt**
Ja	487 (84)	415 (81)	334 (84)	1236 (83)
Nej	20 (3)	25 (5)	13 (3)	58 (4)
Vet ej	64 (11)	60 (12)	33 (8)	157 (11)
Ej svarat	11 (2)	11 (2)	18 (5)	40 (2)
Totalt	**582 (100)**	**512 (100)**	**398 (100)**	**1 492 (100)**

1. Hanberger, Anders (1999) *www.infomedica.nu. Slutrapport från utvärderingen av det medicinska informationssystemet InfoMedica.* (www.infomedica.nu. Final report from the evaluation of the medical information system InfoMedica.) Evaluation Reports No 1. Umeå: Umeå University, Umeå Centre for Evaluation Research.

2. Björklund, Jan (1999) *Förstudie inför utvärderingen av Svenska institutets Östeuropa verksamhet.* (Prestudy for the evaluation of the Eastern Europe activities carried out by the Swedish Institute.) Evaluation Reports No 2. Umeå: Umeå University, Umeå Centre for Evaluation Research.

3. Segerholm, Christina (1999) *Utvärdering – att styra och styras. En granskning av Högskoleverkets utvärdering 1996 av de medellånga vårdutbildningarna.* (Evaluation – to govern and to be governed. An examination of the evaluation in 1996 of the care and nursing programs in higher education carried out by The National Agency for Higher Education.) Evaluation Reports No 3. Umeå: Umeå University, Umeå Centre for Evaluation Research.

4. Hanberger, Anders et al. (2000) *Korttidsvårdens framtid - Slutrapport från utvärdering av försök med korttidsvård i Luleå.* (The future for short-term care - Final report from the evaluation of experimental work with short-term care in Luleå.) Evaluation Reports No 4. Umeå: Umeå University, Umeå Centre for Evaluation Research.

5. Hanberger, Anders et al. (2000) *Rehabilitering i hemmet – Slutrapport från utvärderingen av primärvårdens försök med "hemrehab" i Luleå.* (Rehabilitation at home – Final report from the evaluation of experimental work with rehabilitation at home in Luleå.) Evaluation Reports No 5. Umeå: Umeå University, Umeå Centre for Evaluation Research.

6. Schild, Ingrid & Hanberger, Anders (2000) *Industrial research schools – a real-time evaluation of the Swedish Knowledge Foundation's research school programme.* Evaluation Reports No 6. Umeå: Umeå University, Umeå Centre for Evaluation Research.

7. Hanberger, Anders, Schild, Ingrid & Hamilton, David (2001) *Academy – Industry collaboration. A mid-term evaluation of the KK-Foundation's knowledge exchange programme.* Evaluation Reports No 7. Umeå: Umeå University, Umeå Centre for Evaluation Research.

8. Lindqvist, Rafael & Nylén, Ulrica (2002) *Bassjukvårdsförsöket – Slutrapport från utvärdering av försöksverksamhet med lokal vård, omsorg och social service i fem Västerbottenskommuner.* (Final report from the evaluation concerning the development of locally based health care and social services.) Evaluation Reports No 8. Umeå. Umeå University, Umeå Centre for Evaluation Research.

9. Segerholm, Christina (2002) *Kunskapslyft och vuxenutbildning. Slutrapport av en treårig utvärdering i Umeå kommun.* (The national adult education initiative. Final report from an evaluation in the Municipality of Umeå.) Evaluation Reports No 9. Umeå: Umeå University, Umeå Center for Evaluation Research.

10. Hanberger, Anders et al. (2002) *Lokala investeringsprogram – in förstudie inför utvärderingen.* (Pre-study for the evaluation of Local investmentprogram.) Evaluation Reports No 10. Umeå: Umeå University, Umeå Center for Evaluation Research.

11. Wågman, Leif & Strangert, Bo (2002) *Utvärdering av försök med arbetstidsförkortning och ökad sysselsättningsgrad.* (Evaluation of an Effort with Reduced Working Hours and with Increased Level of Employment) Evaluation Report No 11. Umeå: Umeå University, Umeå Centre for Evaluation Research.

12. Berglund, Elisabet & Hanberger, Anders (2003) *LIP och lokalt miljöarbete. En jämförande studie mellan kommuner som fått och inte fått statligt investeringsstöd.* (Evaluation of a national investment-program for local sustainable development with focus on environmental work.) Evaluation Report No 12. Umeå: Umeå University, Umeå Centre for Evaluation Research.

13. Dahlgren, Lena & Hanberger, Anders (2003) *Kommunala avtryck – En utvärdering av Svenska Kommunförbundets FoU-råds forsknings- och utvecklingsverksamhet* (Evaluation of the Swedish Association of Local Authorities R & D activities). Evaluation Report No 13. Umeå: Umeå University, Umeå Centre for Evaluation Research.

14. Gisselberg, Kjell, Ottander, Christina & Hanberger, Anders (2003) *NOT-projektet 1999-2003 – en utvärdering.* (Evaluation of a project fostering science and technology in Swedish schools). Evaluation Report No 14. Umeå: Umeå University, Umeå Centre for Evaluation Research.

15. Sköllerhorn, Erland & Hanberger, Anders (2004) *LIP och lokalt miljöarbete – en fördjupad studie av sju kommuner.* (Local investment program for local environmental work – a thorough evaluation in seven municipalities). Evaluation Report No 15. Umeå: Umeå University, Umeå Centre for Evaluation Research.

16. Forsberg, Björn (2005*) I skuggan av lokala investeringsprogrammet – kommunerna som inte beviljades stöd samt synen på staten i LIP:s efterföljd.* (In the Shade of the Investment Programme – The municipalities that have not been granted support). Evaluation Report No 16. Umeå: Umeå University, Umeå Centre for Evaluation Research.

17. Hanberger, Anders och Kjell Gisselberg (2006*) Sida´s Management Response System*. Evaluation Report No 17. Umeå: Umeå University, Umeå Centre for Evaluation Research.
18. Mårald, Gunilla och Pernilla Westerberg (2006*) Nätuniversitetets studentnytta – slutrapport I från en 3-årig utvärdering*. Evaluation Report No 18. Umeå: Umeå University, Umeå Centre for Evaluation Research.

UCER – Umeå centre for
Evaluation Research
Umeå University
SE-901 87 Umeå
Sweden
www.ucer.umu.se

NÄTUNIVERSITETETS STUDENTNYTTA

- slutrapport I från en 3-årig utvärdering

I denna rapport sammanfattas och diskuteras ett 3-årigt utvärderingsuppdrag där syftet varit att utvärdera studentnyttan med den IT-stödda distansutbildning som genomförs inom ramen för Sveriges nätuniversitet. Utvärderingen har genomförts vid Centrum för utvärderingsforskning vid Umeå universitet (UCER) på uppdrag av Myndigheten för Sveriges nätuniversitet. Projektet består av tre delar; att utvärdera hur studenter upplevt värdet/nyttan av IT-stödda distansutbildningar (kurser och program) och olika former av utbildningsstöd, att undersöka avbrott och orsaker till avbrott, samt att utvärdera om och i så fall hur olika intressenters attityder till Nätuniversitetet och IT-stödda distansutbildningar förändrats mellan åren 2003 och 2006. Fokus i föreliggande rapport är på den första delen.

Umeå University
SE-901 87 Umeå. Phone +46 90 786 50 00
Fax +46 90 786 99 95. www.umu.se

Evaluation – a critical activity